

Inayat Khan

Ve východní růžové zahradě
(In an eastern Rosegarden)

Přeložil Karel Makoň

Tato kniha je věnována všem přátelům sufismu, všem, kteří v něm hledají vedení, útěchu a povzbuzení v každodenním boji, a všem, kdož jsou prodchnuti božským duchem, jenž je neodolatelně nutí k nahlížení na Všudypřítomného a všechny Milujícího.

Zlín 1945

Obsah

Předmluva.....	_1 str. 3
Láska, harmonie a krása.....	_1 str. 3
Přírodní náboženství.....	_1 str. 10
"Ideál" - Osobnost Boží.....	_1 str. 19
Tichý, v sobě odpočívající život.....	_1 str. 23
O božské a lidské vůli.....	_1 str. 30
O podstatě mysli.....	_1 str. 34
O lidské a božské lásce.....	_1 str. 38
Víra.....	_1 str. 46
O různých druzích modliteb.....	_2 str. 1
O tajemství dechu.....	_2 str. 10
O uklidnění mysli.....	_2 str. 16
Svoboda duše.....	_2 str. 22
Intuice.....	_2 str. 28
O ideálním životě.....	_2 str. 33
O síle vůle.....	_2 str. 37
Charakter a osud.....	_2 str. 43
Zisk a ztráta.....	_2 str. 50
Poznámky překladatelovy.....	_3 str. 1

Předmluva

Pir-o-Muršid Inayat Khan pochází z vážené rodiny z indického státu Baroda. Dlouhá řada vynikajících a proslulých předků předurčila jej ke dráze hudebníka, mystika a myslitele.

Již jako hoch vystupoval Inayat jako skladatel a zpěvák. Později - za svých cest, při nichž provozoval své umění - přišel do styku s osvícenými indickými filosofy a mystiky. Zvláště sufisté ("sufi" je slovo příbuzné řeckému slovu "sophia", tj. "moudrost") a jejich nauky o jednotě všeho bytí jej velmi přitahovali a přiměli jej, aby Bohu a lidem sloužil tak, že by své poznání zvěstoval Západu.

V překladu "In an eastern Rosegarden" je výbor řečí, přednesených za prvního Inayatova působení mimo otčinu. Dílo vykazuje ještě určité těžkosti, které měl, Ind, vyjadřující se v cizím jazyku a teprve se přizpůsobující rozdílnému myšlenkovému světu. Český překlad je pokud možno doslovný. Vážně hledající najde i v tomto prostém tvaru hodně povznášejšího a důležitého pro svůj život.

Láska, harmonie a krása

Jak blahodárně se dotýkají srdce slova "láska, harmonie a krása"! Člověk se diví, co jen v těch slovech je, že mají tak bezprostřední a mocný vliv na lidskou duši.

Jisto však je, že duše si ničeho tolik nežádá jako lásky a krásy. Ptáme-li se, co jiného si ještě duše přeje, odpověď zní: "Nic, než to dvojí!" - proč však? Protože obojí tkví v samé povaze života. Láska je podstatou života a z lásky pramení krása, zatím co harmonie je jenom prostředkem, jímž život dosahuje svého cíle. Nedostatek harmonie vede ke zkáze.

Přemýšlíme-li o celém stvoření, nemůžeme kolem neviděti, že jeho účelem je vyjádřit ideál lásky, harmonie a krásy. Láska by se nemohla projevit, kdyby scházel předmět lásky, právě jako oči by nemohly nic vidět, kdyby nebylo nic, co lze vidět. Co by si počala láska, kdyby nebylo krásy? Láska by mlčela. Existenci lásky můžeme však uznati teprve tehdy, když už vyšla z mlčení k projevu.

Kdo však stvořil lásku? - Láska. (Na to myslí sufi, když vás jmenuje "miláčky božími"). Cokoliv Dárce stvořil, všechno stvořil ze své lásky. Tvořil, aby miloval, a proto také vše stvořené miluje, a Jeho tvorové jsou Jeho miláčky, Jeho milovanými. My lidé máme předsudky: jednoho milujeme a druhého nemáme rádi. Jednoho

považujeme za více hodného úcty než druhého - Jemu jsou však všichni lidé stejní, všichni jsou částí Jeho tvoření.

On je Láska a z lásky stvořil lidi. Jak by mohl schvalovati, kdybyste vůči bližním chovali nenávisť nebo předsudky, kdybyste zapomínali, že každý, ať se toho zdá sebe nehodnější, přece je jím milován! Vždyť On, jako otec a matka všech, má zalíbení ve všech bytostech.

Není však některá věc krásnější než druhá, není některý předmět nebo osoba - vnějškem nebo vnitřně - cennější než jiná? Odkud to pochází? To pochopíme, pomyslíme-li pro srovnání na dílo nějakého spisovatele, básníka nebo skladatele. Tam také vidíme, že jednotlivá díla jsou nestejně krásy. Určitý obraz umělcův je třeba nejkrásnějším, co v životě namaloval. Básník se může tázat sebe: "Psal jsem tento verš? Proč je lepší než všechny ostatní? Je podivné, jak jsem mohl na ta slova přijít." V díle Stvořitelově pozorujeme právě totéž, co v díle jednotlivého člověka.

Láska je jediná síla, která tvoří a může tvořit.

Tak je On zároveň milujícím a projevem či předmětem lásky. V sanskritu to mystikové jmenují Šiva a Šakti, Puruša a Prakriti nebo Išvara a Maja - tedy třemi páry slov. Přitom jedno jméno znamená lásku a druhé krásu. Láska stvořila krásu, aby ji mohla milovat. Duchovní princip je láska, a proto se nazývá Tvůrcem. Jedině milující má tvůrčí sílu a tvoří, aby mohl projevit svou lásku.

V koránu se praví: "Bůh je krásný a miluje krásu!"

Slovo "krásný" se ovšem nevztahuje na podobu duchovního principu. Ten nemá tvaru. Není osobností, dokud sám sebe neprojeví. Proto není krásná Jeho osobnost, protože On je za tím, co obyčejně nazýváme osobností.

Odkud však pochází tato krása? Duchovní princip je krásný, poněvadž stvořil krásu. Kdyby v něm nebylo krásy, nebylo by jí v Jeho projevech.

Kdyby představa umělcova neobsahovala krásu, nemohl by složit krásný verš, ani namalovat krásný obraz. Nelze zřít krásu v srdci básníka, avšak v básni a malbě. Není tedy krásná pouze báseň nebo malba, krása je též v srdci umělcově, musela tam již být dříve, než mohlo vzniknout dílo. Vidíme tedy, že krása není jen v projevu, nýbrž že již existuje dříve, než se projeví, a to v podobě lásky. Jinými slovy: lze vidět, že krása je ukryta v lásce, a krása, která má za předmět lásku, je svou vlastní krásou. Proto je láska právě tolik krásná, jako je krása. Ještě více, neboť stvořitel je

krásnější než to, co stvořil. Když jsme něco stvořili rukama, jsme sami tvůrci, a právě tak, jako jsme mocnější než naše ruce, tak je také láska mocnější než krása, neboť láska stvořila krásu, která je milována láskou.

Je jisté, že milujeme-li, jsou lásce dány hranice - hranice, které obklopují krásu - ale právě v tom můžeme spatřiti smysl lásky. Kdyby nebylo krásy, nemohla by nikdy božská láska uskutečnit radost, která skrytě spočívá v boží podstatě. Radost ze života musela by zemřít.

Jakmile dokážeme myslet tímto způsobem, ujasní se nám, že ten, kdo miluje, je mnohem bohatší než předmět jeho lásky. V tom, kdo miluje, přebývá opravdová láska, pravá krása. Předmět jeho lásky je daleko bezvýznamnější, i když si milující není vědom tohoto rozdílu.

"Před tebou se pokořuji, na tebe myslím dnem i nocí, bezmocně tu stojím před tebou, tobě věnuji svůj obdiv, tebe zbožňuji" - tak myslí ten, kdo miluje. A přece si není vědom celé šíře své lásky. Vpravdě láska je bohatší než ten, kdo miluje. Srovnáme-li vlastní stav se stavem milovaného, domníváme se, že jsme na tom méně dobře než on. Říkáme si: "Šťastnější je milovaná bytost, která ovládá mé myšlenky, způsobuje mi bolest a bolestný tlukot srdce." A myslíme si: "Kdybych byl milovanou bytostí, oč bych byl šťastnější!" Každý jedenkrát zkusí, že v něm povstává tato myšlenka. Teprve, když se nad ni povznesl, začíná poznávat, co je láska. Avšak člověk, který ještě nepřerostl přes tyto vzněty, jehož láska se ještě plně nerozvinula, jehož láska má ještě kůru, která se musí sloupnout - miluje ještě sebe. Opravdově milující praví: "Chci všechno dáti, chci se v pokoře skloniti před vším, co mne potká, chci všechno nésti a snášeti, všemu věřiti a ve vše doufati." Ostatní se samolibou stránkou lásky praví: "Jsi blázen, nemáš rozum? Hloupý jsi! Proč ten nárek? Hleď, jak je milovaná šťastna. Staň se šťastným jako ona a pozdvihni se k její velikosti, místo abys zašel v sebezničení." Avšak nakonec zvítězí rozum, a pochopíme, že jeden postoj vede ke zničení, druhý k bezpečnosti, že však ve zničení vládne ruka boží, kdežto v bezpečnosti vládne zlo. Všechno sobecké je podněcováno onou mocí a věděním, které je nepřítelem lidstva, nepřítelem proto, že člověka odvádí od cíle jeho života. To si přeje nepřítel dobra, tím že vás zavádí, chtěje vás svést k tomu, aby milující zaměnil své postavení za postavení milované bytosti.(1)

Život člověka se mění dokonale, jakmile je třiben ohněm lásky. Oheň lásky může zušlechtiti člověka tak, že všechny bytosti

podléhají jeho vlivu. Jsou k němu přitahováni jak mudrci, tak i blázni, neboť je-li člověk jednou vytříben a zrodila-li se v něm láska, získá tak velkou přitažlivou sílu, že mu neodolá žádná viditelná nebo neviditelná bytost. Jsou to tedy jen špatné rady zla, které jej mají zdržovati od lásky. Pán a mistr je ten, který pro lásku trpí. Vzpomeňme na to, jak Ježíš Kristus umýval nohy svých učedníků. Jaká krása je v takové službě, v takové pokoře! Lze takovou krásu spatřiti u hrdého člověka? Může hrdost získati srdce světa na staletí? Hrdý člověk je veden zlem. Je sobecký a chladný, takže každého mrazí v jeho přítomnosti, jeho přítomnost působí jako led a nemůže šířiti pohodu.

Jak odpouštějící je ten, kdo prošel veškerým utrpením? Bylo v Kristově životě vůbec něco jiného než odpuštění a trpělivost? Protože v jeho srdci byla tak velká láska, obracel se ke každému. Láska byla celá jeho filosofie, které mohli porozumět jeho rybáři. Kdyby láska stála před filosofií a náboženstvím, jak plní oddanosti by pak byli věřící! Všechno, co žije, bylo by přitahováno srdcem plným lásky.

Ale dnes je tomu tak: chce-li se vynořit láska, člověk ji zaplaší, takže se již nemůže nikdy vrátit. Jak často se naproti tomu používá v denním životě slova "láska" pro pouhou zábavu, pro nehodné maření času, pro něco ponižujícího!

Láska je však něco tak nekonečně daleko vyššího! Není to něco, co můžeme každému vnuknouti, ani něco, o čem můžeme říci, že to dokážeme v sobě rozvíjeti. Lásce se nemůžeme naučiti, nemůžeme ji nastudovati z knih. Co však přitom můžeme činiti: necháme ji růsti v srdci.(2)

Člověk nemůže žíti bez srdce a srdce nemůže žíti bez lásky. Ať už se člověk zdá jakkoliv bez lásky, láska je v něm, je jenom skryta. Je kolem ní zřízen silný násep. Nemůžeme jej prorazit. Láska je stále vězněna v této slupce a je jí v ní úzce a neklidně. Tak se stává, že člověk je chladný a nešťastný a vůbec neví, co chce jen proto, že nerozeznává v sobě pravou náklonnost. Síla dobra je uvězněna ve skořápce chladu, ve ztuhle zmrzlé části lásky, a tato skořápka nedovoluje proudu lásky, božské moci, aby vytryskl ze srdce. Nedovolíme-li však této lásce výtok, stáváme se svým bližním protivní. Okolí nepřijemní a sami sobě obtížní. Často jen to je příčinou nesnesitelné povahy lidí. Ba dokonce šílenství je někdy následkem takového stavu.

Když lidé nevědí, co chtějí, tu stále obžalovávají ostatní, že je nemilují a že jim neprokazují sympatie nebo dobro. Nepozorují, že klíč je v nich samých, že v jejich srdcích spočívá moc otevřítí a

roztáti každé jiné srdce. Je to naše vlastní moc, která jiného může položit k našim nohám. Kdo se naučí této pravdě, přestane jiné vinit z chladnosti, z nevládnosti a z nedostatku zájmu. Nahlédne, že důvod toho je v jeho nitru. Hledáme-li právě sympatii a přízeň, zahalujeme své srdce a vzdalujeme se od nich. Moc dobře se ovšem chce projevit, aby se sdělila okolnímu světu, avšak je to, jako by byly brány všude zavřeny, aby se zabránilo Tvůrci, aby předstoupil a splnil účel vlastního stvoření!

Jak krásná jsou přece slova prorokova: "Schránkou Boha je lidské srdce." A jak jsou pravdivá! Nalezneme snad princip všeho v nějaké mešitě, chrámu nebo na jiném místě, kde se zpívá a modlí? Může být vůbec nalezen někde, kde nevládne láska? Nelze Její nalézt ve stavbách, které lidé zbudovali pro bohoslužby. Ty se podobají školám a hřištím pro děti. Děti si rády hrají se svými hračkami - a tím se připravují na něco jiného. Došel-li člověk k poznání pravé krásy boží, vidí, že ona září jen na jediném místě - právě v srdci člověka!

Kosmickou silou je láska a nachází se v srdcích lidí!

Kdo to poznal, může ji dokonce v lidech uctívat, neboť když žije v tomto pojetí, stále přemýšlí, že by mohl každým způsobem a v každé chvíli zraňovat nejvyšší sílu a ubližovat jí. Pomýšlí, že se vydává v nebezpečí, že rozláme schránku této síly, když láme srdce bližních.

Mohlo by se myslet, že filosofové, mystikové a mudrci, kteří jsou tak blízcí nejvyšší síle, dovolují si příliš velkou svobodu vůči světu. Ale právě naopak jsou nejmírnější a nejjemnocitnější z lidí. Jsou připraveni kdekomu poskytnouti útěchu a kdekomu pomáhati službou, jako i věnovati své sympatie všem, kteří toho potřebují. Nelekají se žádné oběti, ať je to na penězích, času, zábavě nebo pohodlí. Jednají tak, jak učí Kristus: "A tak nutí-li tě někdo jednu míli, jdi s ním dvě."

Co nám to všechno ukazuje? Že se všemi lidmi máme cítiti, podílet se na jejich starostech a námahách a vésti je k pravé radosti ze života. Tomu, kdo cítí s jinými, nezáleží na tom, zda má více či méně pohodlí, neboť jeho dobrota a láska a každá ctnost, které prýští z jeho srdce, naplňují jeho duši světlem. Pro život mu nic neschází, neboť se stal vládcem života!

Takový se stává léčitелеm, pravým léčitелеm! Léčí člověka svým pohledem, dobrým slovem, svou útěchou, svou bytostí. Jaké je to léčení? Nenáročné, prosté léčení! Pravé léčení se uskutečňuje, když člověk pln účasti spolucítí starosti jiného a vztahuje mu vstříc ruku plnou pomoci. Takový člověk je vlastníkem

pravého vína. Jakou uzdravující moc má ten, kdo může dosvědčiti pohledem svého oka účast, která v něm je! Krásnější postup léčení není.

Mohli bychom se nyní tázati, co tu vlastně máme v životě milovati? Je něco zvláštního, co by se mohlo doporučit, aby bylo milováno? Je nejlepší milovati rodiče nebo přátele. Nebo někoho druhého pohlaví. Máme milovat něco ve světě, něco abstraktního nebo nějaký přelud, nějaký ideál, jméno či něco nadlidského? Jsou lidé, kteří říkají, že nic neprospívá, než láska k Bohu. Vše ostatní že je bezcenné. Jiní opět říkají: "Nemohu míti rád nikoho druhého pohlaví." Proč? "Protože jsem byl jednou zklamán." Opět jiný míní: "Nechci milovati žádného člověka, snáze je míti rád psa a mou kočku, ti mne nezklamou nikdy, lidmi však jsem byl zklamán." Jiný hlas řekne: "Mně jsou milé mé peníze, neboť octnu-li se jednou v nouzi, budou mi jediným přítelem, který mne může zachránit. Vklad, který mám u banky, znamená pro mne víc, než kdokoliv jiný. Proč bych neměl mít rád své peníze?" Také uslyšíme někoho říci: "Je-li kosmická síla ve všem, má-li být ve všem milována, nemám ji milovati v židli, ve stole, nebo jako knihu či jako dílo nějakého člověka - jako umělecké dílo, hudební skladbu... není to jedno?"

Všechny tyto otázky pramení ze srdce, které bylo jedenkrát zklamáno a jedenkrát zlomeno. Tato srdce se zlomila a brány srdce se pak otřásly a uzavřely, takže tu již není světla, které by ozařovalo jejich stezku. To je krásně vyjádřeno v jedné anglické písni: "Celého života světlo zmírá, když láska pryč se ubírá." Přestane-li láska, není tu již světla, kde láska končí, tam se srdce uzavírá.

Tak často se setkáváme s lidmi, kteří si stěžují, že jejich láska nenalezla dosti odezvy, a to jim způsobuje zármutek a starosti. Co učí a co o tom říká mudrc? Učí, že ti, kteří milují, kteří přebývají v lásce, získávají ji, zatím co ti, kteří milovali, ale nešli neochvějně kupředu, ji ztratili. Důvod, proč couvli, je ten, že byli závislí na tom, kterého milovali a který je zklamal. Mudrc však ví o této nebezpečné lapačce na stezce, ví, že se to stane, je-li milující přitahován krásou a odpadne od své lásky, neboť byl závislý na kráse. Miloval jen krásu a mohl se jí držet jen tak dlouho, dokud krása byla jeho ideálem.

Milující však stoupá vzhůru, když jde do sebe a praví si: "Chci si vytvořiti ideál, který mně dovolí, abych našel uspokojení sám v sobě. Tento ideál bude jen záminkou, ve skutečnosti povýším svou lásku. Kdykoliv láska zklame, vždycky proto, že

ideál neodpovídal očekávání. Proto se chci příště vystříhati toho, abych se nedal zaslepití zevnějškem a chtěl ve svém srdci připravovati cestu, po níž mám kráčet. Tento ideál stačí doplnit to, co milovné bytosti schází." Kdo takto mluví, je pravý milovník, který sám ze své lásky vynáší na povrch krásu, která v ní jest a jež snad schází milovanému. Nedbá již na nedostatky milované bytosti. Od té chvíle se stane milovaná bytost jeho láskou, protože ji stvořil ve svých myšlenkách a představě a může tak neustále rozmnožovati krásu projevu.

Tímto způsobem byla zpívána v každé době v dějinách píseň lásky a krásy. Saadi v Persii, Dante v Itálii - všichni velcí umělci, kteří milovali a dojali srdce dalších pokolení, ti všichni nám zanechali slova, která ještě dnes na nás mocně působí pro velikost ideálu, který vyjadřují. Vytvořili svůj ideál ve vlastním srdci. Pro všechny tyto lidi není již otázky, zda se milovaná bytost ukázala býti nehodnou lásky. Milující se stal stvořitelem lásky.

Nestvořil Bůh lásku? Nemáte v sobě tuto krásu boží jako dědictví? Nemůžete také vy vytvářeti lásku?

Na to, co sami můžete vytvořiti, je vždy spolehnoutí.

Pak jest ještě jednoho dbáti, že totiž ideál lásky, vytvořený člověkem, odpovídá jeho vývojovému stupni. Je-li založen hmotářsky, bude si na nějaké osobě nebo věci vážit hmotné krásy. Nemůže za to. Není to jeho vina. Je v právu, když obdivuje to, co se ho právě týká. Někomu se líbí krása myšlenek, jinému ctnost nebo osobnost nebo zjemnělé způsoby nebo vůbec vlastnosti hodné lásky, nebo si cení krásné postavy či sympatického vystupování. Jiný by rád miloval něco duševního, ve tvaru inspirace, intuice, povahového klidu nebo radosti. V tom nachází svůj ideál.

Proto nemůžeme označiti nic určitého, co je jedině hodné lásky, neboť pojem lásky vždy závisí na vývojovém stupni toho, o koho jde. Kdo stojí na nižším vývojovém stupni, nemůže milovati nic vyššího, ale ten, kdo se vyšplhal na vyšší stupeň, je s to milovati právě tak nižší jako vyšší. Kdo jedno opravdově miluje, nemůže nenáviděti. Nenávist se daří jen na nízkém vývojovém stupni, na vyšším se s ní již neshledáváme. Čím výše se ubírá vývoj, tím více mizí nenávist a předsudky. Na vyšších úrovních není jedu, neboť cíl je tam vysoký, průměrný postoj vysoký, sféra široce obsáhlá. Jak vysoko postavíme svůj ideál, tak vysoko se pozdvihujeme, a tím, že svůj pojem krásy zdviháme stále výše a výše, stupeň za stupněm, stoupáme stále za ním - až do nejvyššího stupně.

Kráčí-li duše stále kupředu a přitom zůstává na stezce lásky, podaří se jí dospěti z nejnižších stupňů až do nejvyšších. Člověk může pořád zvyšovati svůj ideál až do oné výše, kde bude schopen milovati beztvarého Boha, Boha bezejmenného, který je nad veškerým dobrem a ctností. Nemůže se tedy omezovati jen na ctnost, když On stojí nad dobrem.

Jsou mudrci, kteří jsou pohnuti k slzám, když si řeknou jediné slovo podstatné pravdy. Co může míti tak velkou působnost? Je v tom skryta nějaká bolest? Ne, pouze jejich ideál byl tak vysoký, že uzřeli ideální krásu v pravdě. Pravda jsoucna se pro ně stala krásnou. Božství se stalo jejich milenkou a dojde-li k jejich sluchu třeba jen tiché slovo o pravdě, jsou jím hluboce dojati. Takovým mudrcům jest všechno opravdovým zjevením. Slyší-li hudbu, tu pocítují a vidí v této hudbě Tvůrce. Stojí-li před obrazem, tu Jej vidí v jeho kráse. Nacházejí-li se uprostřed mnoha lidí, mezi nimiž lze spatřiti lidi všeho druhu, jak špinavé, tak čisté, tu přece jen vidí před sebou v celku obraz harmonie, mají vidění Vznešeného a mohou přitom spatřovati veškerou krásu. Kdyby se před jejich zraky rozprostřely pouště, moře, nebo země, všechno to, co jim vstoupí před zrak, poskytuje jim vidění krásy. Tímto způsobem zjevuje se jim v celém viditelném světě uvnitř všeho se nacházející krása tvůrčí síly.

Přírodní náboženství

Vůbec nepřeháníme, řekneme-li, že světová náboženství jsou nespočetná. Vždyť každé z hlavních náboženství se dělí na mnohá různá náboženství, sekty, církve a sdružení. Lidský život by nestačil k jejich studiu, ba ani k jejich sečtení.

Myslitel poznává, že mnohá různá náboženství vznikla z jednoho náboženství, z jedné církve. Ať vznikne náboženství na východě nebo na západě, na jihu nebo na severu, neodvratně se rozdělí na mnohá vyznání. Čím více o tom přemýšlíme, že všechna náboženství, právě jako různá vyznání, mohou povstati z jediného náboženství, tím je nám jasnější, že různá náboženství jsou vlastně všechna vyjadřovacími tvary téhož náboženství.

Otázku, jak toto náboženství může býti přesně pojato a jakým způsobem má býti poznáváno, mohou zodpovědět jen ti, kteří se povznegli nad závory obřadů a dogmatiky, v nichž byli původně vyučováni. Ale "povznést se nad náboženství" neznamena zbaviti se svého náboženství, nýbrž plně prožívati jeho požehnání. Ti, kteří říkají, že se zřekli svého náboženství, nestojí nad ním. Jen ti lidé stojí nad ním, kteří dospěli k plnému

pochopení ducha náboženství. Jen ti jsou vpravdě požehnaní, jimž se zjevil duch náboženství. Rozdíly a odchylky různých věr a náboženství zmizí pak v jediném okamžiku.

Když jsme to jednou pochopili, není, co bychom mohli dále kritizovat, a je pak úplně jedno, jakým způsobem sloužíme Bohu, který kostel navštěvujeme, která svatá písmena čteme. Od té chvíle nahlížíme, že neexistuje něco takového jako kacíři a pohané a že není rozdíl mezi nevěřícími a věřícími. Dříve však, než dospějeme k takovému poznání, vždycky myslíme: "To náboženství, to vyznání, k němuž náležím, Písmo, jež čtu, církev, kterou vyznávám, to je jediné pravá církev, jediné pravé Písmo, jediné pravá víra. A stezka, kterou mi svěřil den mého života, jest jedinou stezkou!"

Je to, jako když někdo pronásleduje ptáka, pozoruje při tom ještě se kývající větev, z níž pták uletěl, a praví: "Ó, tam jest pták..." Jmenuje větev ptákem! Tu se může stát, že uzerá ještě jinou kývající se větev, která je tak silná, že jí pták nemůže pohnouti, a přitom si ve svém nerozumu ještě myslí, že jistě na ní seděl pták.

Právě tak je to s pravdou. Místo, aby se pochopil duch pravdy, učí se, že náboženství pozůstává ve jménu toho, kdo je zvěstoval. Aspoň se klade váha na jméno učitele právě jako na svaté Písmo, na chrámy, na úřadující duchovenstvo. Dává se podle okolností přednost brahmínům nebo buddhistům anebo se s oblibou patří k určitému zvláštnímu sdružení, založenému ve jménu určitého náboženství, aby se mohlo provádět určité vyznání víry nebo obřad. Konečně se stává příslušnost k takovému určitému náboženskému systému životní podmínkou dotyčného a to vede nejenom k zanedbávání, ale i k nenávidění náboženství, jež sledují jiní. Tak odedávna vznikaly náboženské nesrovnalosti a války.

*

Vnoříme-li se do přírody, shledáme, že nic v přírodě se nemůže projevit, aniž by vyjadřovalo své náboženství, neboť původem všeho náboženství je přece láska a krása. Kdyby nebyly láska a krása, nevzniklo by náboženství, neboť krása je začátkem uctívání a modlitby. První krok ke zbožnosti je obdiv.

Dítě neví o náboženství nic, a přece se cítí přitahováno již od malička k něčemu krásnému, k něčemu, co může milovati. Se vzrůstem se mění jen zevní stránka jeho přání, bez ustání touží po tom, aby si přivlastnilo něco krásného. V mládí se snad nachází krása v darech intelektu. Člověk se sklání před krásou. Prokazují-li jinému čest, úctu a poctu, je to vždycky pro krásu, kterou na

svém bližním nalézá v té, či oné formě. V každé modlitbě je ke sklánění se před krásou a k uspokojení její potřeby vrozen duši sklon, který jmenujeme láskou.

Nejvnitřnější nutnost lásky je někomu se obdivovat, před někým se sklánět, někomu prokazovat úctu, někoho poctívát a zbožňovat. Krok za krokem kráčí člověk od prostého uctívání ke zbožňování Nejvyššího tím, že umí rozpoznati a vytvořiti si stále vyšší a vyšší ideál. Pud prokazovati čest, touha idealisovati, určuje lidem, aby se klaněli modlám a stromům. Dokonce uctívání stromů prokazuje pud lásky, pud snižovati se, pud prokazovati někomu úctu a poctu. Uctivatele předmětů nejsou dosti vyvinutí, aby věděli, kde je Bůh, že nestojí před nimi, jako modla nebo strom. Jak mohou poznati toho, který je neviditelný? Proto se lidé sklánějí před krásnými květinami a krásnými stromy v lese. Jiní se klaní skalám, jejichž zvláštní forma působí přitažlivě a vzbuzuje přání učiniti z nich předmět úcty. Tak uspokojují duši, která se chce skláněti a prokazovati úctu.

Když se dále vyvíjela inteligence lidí, přišli k tomu náhledu, že jsou více než skála, které se před tím klaněli. "Ona skála je nízká, můžeme se jí dotknouti. Můžeme dosáhnouti jejího vrcholu, je tisíc podobných..." řekli a začali pojímati slunce jako předmět zbožňování. Mysleli: "Nemůže být nic vyššího nežli slunce! Zdali nezaplašuje slunce, když svítí, všechnu naši těžkomyslnost, všechny naše starosti a strach z tmavé noci. Zdali nezahání všechny projevy smrti a zničení, jako jsou: zločinci, zloději, tygři a jiná dravá zvířata, jež prchají, když vyjde slunce. Pak začíná nový život. Síla a chuť k podnikání se probouzí. Slunce je útvar, který svým objevením odnímá všechno, čeho jest se báti, a když mizí, dovoluje zase děsu, aby se přiblížil k lidským obydlím."

A toto uctívání slunce trvalo po dlouhý čas. V zemích, jako Persie a na ruském Východě, kde slunce zřídka svítí, je zvlášť velká touha po ohni. Lidé hledají ochranu před zimou a usedají proto okolo sálajícího krbu. Světlo ohně se stává druhem jejich samoty, teplo ohně jim dává pohodlí. Světlo zaplašuje bázeň, žár ohně očišťuje všechno, co se do ohně dostane. Tak se stává, že v zemích, kde převládá zima, byl oheň považován za svatý a byl uctíván podle toho, jak člověk dovedl vyjádřiti svůj vděk. Avšak člověk stoupal stále výše, až mu napadlo: "Ne, ne, slunce, které mizí a znovu přichází, svítí a zapadá, není pořád u nás. Poohlédnu se po něčem, co je pořád u nás. Co by to mohlo být? Zaručeně je to představa, druh fantasie. Zaručeně duch, a tím je Bůh." V Mongolsku, v Číně a ve všech východních oblastech, kde jsou uctívání bezpočetní Bohové, říkají však: "To, co celý den a

celou noc trvá, během starosti a zármutku, v radosti i žalu, tento duch je Bůh."

Pak přichází doba, kdy se vidí vládnoucí síla v každém předmětu, v každé bytosti, v každé rostlině, v každé hvězdě jako vládnoucí moc, která vládne nad mnoha různými věcmi. Tak byli uctíváni též hrdinové a králové, a dokonce na planety a hvězdy se pohlíželo jako na zvláštní božstva. Tento ideál uctívání se vyvinul u Řeků a Indů.

Přejdeme však k semitské rase, k dětem Israelovým, u nichž vznikly začátky bible. Abraham upozoroval, že lidé kolem něho uctívají bůžky, symboly, svaté krávy, zvířata a ptáky. Přemýšleje o Bohu, řekl si k sobě: "Ne, jsi-li Ty někde, musíš být někde ve mně samém a já tě chci hledat." Jednou ležel, aniž by spal a opakoval jeho jméno a jak tak o Něm přemýšlel, snažil se postřehnouti nějaké znamení toho, který je opravdu hoden uctívání. Nato spatřil ve vidění hvězdu, jíž se ptal: "Jsi Ty Bůh?" Ale zevnitř přišla mu odpověď: "To není On, hvězda přichází a jde, není ani pevná, ani stálá. Co je hodno uctívání, musí tu neustále býti." Příštího dne spatřil měsíc a ptá se: "Jsi Ty Bůh?" Tu viděl slunce a kladl tutéž otázku a opět dostal odpověď: "Ne, co se objevuje a mizí - ať už se světlo toho a tvar tak dokonale jeví - nemůže býti věčný Bůh."

Tak poznal, že Bůh je vyšší ideál než slunce nebo měsíc nebo než všechno, co slova mohou vyjádřiti - Bůh, který je neviditelný, beztvarý a bezejmenný - nepředstavitelný lidem. Tak nastolil ideál jediného Boha.

Ve všech dobách je poselství Boha zvěstováno formou pravdy a moudrosti, nikdy však nemohlo býti rozuměno pravdě, poněvadž lidé nebyli schopni navzájem se milovati.

Tatáž těžkost vyvstává v době Mohamedově. Zvěstoval svým lidem, kteří uctívali tolik bohů: "Není bohů, jest jediný Bůh." - Tázali se: "Kde jest? V našich chrámech? Je v Kaabě?" Prorok odpověděl: "Nikoli, jeho chrám je v srdci člověka. - Je vám blíže, než vy sami sobě!" "Kde se má hledat?" "Ve všech věcech a ve všech bytostech." "Které je jeho znamení?" "Jest mimo všechna znamení a přece jsou všechna znamení Jeho."

Nemůže být omezen na nějaká znamení, na nějakou podobu, neboť všechna jména jsou Jeho jmény, všechny bytosti Jeho jsoucnem, jen on sám je. Chcete-li Jej nalézt, naleznete Jej v nejvyšším rozumu. Dostane-li se na světlo rozum, je to Bůh. Jak se projevoval, přijímal na sebe různé podoby. Každou z nich toužil poněvadž dosáhnouti téhož stavu absolutního jsoucna."

Každý tvar - skála, zvíře, pták, člověk - všechno se snaží spěti výše.

Bible napomíná: "Nestavte své světlo pod kbelec..." Kbelec jest vstup do projevení našeho světového života. Kbelcem jsou všechny formy, které zakrývají vnitřní rozum, jehož původní aspekt jest kořenem všeho jsoucna. Vnitřní rozum, božské světlo, je zastřeno, a příroda chová v sobě pud vyvíjeti se, aby jí bylo opět možno postřehovati původní podstatu, což se jí daří ve všech těch změnách, které nazýváme smrtí nebo rozkladem.

Tato velká, tak těžko vyjádřitelná pravda, musí být zvěstována řečí srozumitelnou každým prorokem, každým učitelem, každým světcem, který přináší poselství mezi lidmi. Vidí-li však učitel, že pro jeho posluchače dosavadní metoda byla dobrá, poradí jim, aby dále pěstovali podobný způsob uctívání Boha, aby dále chodili do téhož kostela, aby se dále modlili v témž chrámě, dokud nebudou zralí, aby poznávali za všemi těmi věcmi ležící pravdu.

Když se dosáhne představy jediného Boha, vynoří se otázka, jaký volit druh a způsob uctívání Boha. Náboženství nabízejí různé způsoby služby Bohu. Každé náboženství jich má množství, které se mnohým stalo určitým vyznáním víry. Jak může jediný z těchto zákonů býti vyznáván celým světem? Tak např. se přikazuje hindům, aby se každé ráno před modlitbou vykoupali v řece. Kdo by to mohl učiniti v Londýně v Temži a v prosinci?

Příroda pobízí každou duši k uctívání Boha nějakým způsobem a také se stará, aby dala každému to, co se pro něho hodí. Ti, kteří by si přáli, aby jeden jediný zákon vládl všem, ztratili z očí ducha jejich vlastního náboženství. Obyčejně tak jednají ti, kdo neznají náboženství vlastní. (3) Kdyby znali vlastní náboženství, pak by musili být snášenliví a prostí jakékoliv nevraživosti vůči náboženství jiných. A tak je tomu také se způsobem uctívání Boha.

Vůbec není třeba říkati, jakým způsobem se má projevovati uctívání Boha. Záleží jen na tom, s jakou upřímností se provádí. V jedněch těch chrámech nacházíme lidi s obnaženými hlavami. V Hindustanu, Persii a Arabii ovazují hlavy turbany, má-li se jít do mešity. Tak si žádá mrav. Není v tom rozdílu, zda se jeden člověk modlí stoje, jiný sedě, jiný kleče a opět jiný tak, že se položí, nebo jeden sám a jiný společně s ostatními. Záleží však na tom, aby opravdové a čisté srdce modlícího se stálo před Bohem s myslí naladěnou uctivě.

Vypráví se o jakémisi pacholkovi, který hlídal v džungli dobytek svého otce a jednoho dne slyšel ve vesnici náboženského učitele. Ten kázal o Bohu a velebil jméno Boží. Hoch tím byl tak uchvácen, že při příštím vstupu do džungle ho přepadla vrozená touha někoho zbožňovati. Začal tedy hlasitě mluvit: "Ó, Bože, tolik jsem toho o Tobě slyšel a Tys tak dobrý a láskyplný, že mi připadá, jako bys byl u mne. Kdybys tu byl, jak dobře bych se o Tebe staral, ještě daleko více než o své ovce, ještě více než o všechnu svoji drubež. V dešti bych tě měl pod střechou své besídky, v zimě bych tě zahalil do svého pláště, v žáru slunečním bych tě svažoval koupelí. Ve své náruči ustlal bych pro tvou hlavu a tam tě uložil k spánku, svým kloboukem bych tě ovíval a stále bych nad tebou bděl a chránil tě před vlky. Věnoval bych ti svůj chléb a podmásli. K Tvému obveselení bych zpíval, tančil a hrál na píšťalku: "Ó, Bože, přijď a pohleď, jak jsem přichystán tě přijmout!"

Tu šel kolem Mojžíš, posel Boží, a vyslechl všechno, co hoch řekl a odpověděl: "Ó, hochu, jak pošetilá je ta řeč! Bůh je nepoznatelný, neviditelný a nachází se v nebi, před jeho silou a mocí nikdo neobstojí, je všemohoucí, všechna moc je jeho. Nedá se vyjádřit slovem, barvou a tvarem, je mimo lidské pochopení, mimo lidskou schopnost vnímání." Hoch ztratil odvalu a bál se, co učinil. Avšak vzápětí poselství Páně Mojžíšovi bylo: "Jsme s tebou opravdu velmi nespokojeni, neboť jsi nám odcizil jednoho zbožného, který Nás neznal. I když Nás jako ty nepoznal, přece Nás znal tak dalece, že jeho duch Nás mohl postihnouti. Všichni, kteří jsou Nám oddáni, udělají si o Nás svou představu, která odpovídá různým vlastnostem jejich lásky a s touto představou a podobou se na Nás obracejí. Všichni jsou Našimi tvory, i ty, kteří uctívají slunce, uznáváme za uctivatele Boha. Poslali jsme tě, abys Naše děti s Námi spojil a ne, abys Nám je odcizil! Bylo by nejlépe ponechat si svou moudrost pro sebe, když víme, že první krok, jak se lze přiblížit k Bohu, je upřímnost a opravdová láska. Nikdy již bychom nikoho nenazvali pohanem! Nikdy bychom nikoho na tomto světě nepovažovali za nehodného. Nemůžeme posuzovati něčí způsob uctívání Boha, poněvadž nevíme, s jak opravdovým srdcem je koná. Snad je právě jeho druh a způsob pravý.

Nyní o zákonu dobra a zla, práva a bezpráví.

Nejenom učení, tzv. vzdělání a osvícení lidé, poznávají význam práva a bezpráví. Dokonce mezi divochy se shledáváme s určitým smyslem pro ně, který jest instinktem: je to zákon, podle něhož divoch žije. Můžeme si myslet, že mnoho lidí jedná

nesprávně, nemůžeme však vědět, co považují za správné a co za nesprávné. Nevíme, co je pro ně spravedlivé a co nespravedlivé. My sami třeba konáme mnohé, co se nám zdá být správné, co však se jiným zdá být nesprávné. Mnohé, co my považujeme za nesprávné, činí jiní s vědomím, že je to správné. Je tomu prostě tak, že musíme věci posuzovati ze stanoviska toho, který je zaujímá.

Jak málo je na světě těch, kteří se aspoň na okamžik zabývají myšlenkami, zda jednání jiného je pro něho (pro ostatní) správné. Jak ochotně skrýváme své vlastní chyby. Kdybychom se rozhodovali, co je správné nebo nesprávné, a vycházeli přitom ze stanoviska svého bližního, změnili bychom názor o právu a bezpráví obou stran. Není správné, vyjde-li si dítě, aniž se zeptalo svých rodičů, protože by se mohlo střetnouti s automobilem, před kterým by se nedovedlo zachrániti. Může však být totéž nesprávné pro dospělého? Jenom v dětském věku je toto počínání nesprávné, v pozdějším věku je správné.

Kdybychom vnikli hluboce do smyslu života, dospěli bychom k porozumění podstatě práva a bezpráví, a kdybychom jednou věděli o podstatě obou, nepotřebovali bychom se raditi s příkazy Písma, protože ony příkazy by se nám pak začaly odhalovati ve své bezprostřední pravdě. Příroda sama nám může říci, co je pro nás i pro ostatní správné a nesprávné. Tajemství toho všeho se nachází v odpovědi na otázku: "K čemu je člověk zde na zemi?" Odpověď zní: "Je zde proto, aby dosáhl splnění svého nejnvtitnějšího přání." A které je to přání ze všech nejnvtitnější? Především radost a pak mír.

Splnění obou přání jde však protivným směrem, neboť radost pochází ze životní činnosti, kdežto mír z klidu. Každá činnost, kterou požívají smyslové nástroje, je zábleskem radosti. Ještě větší je radost, která se vnímá duševně nitrem, radost, která je vyvolávána něčím plným pravdy nebo zjemněnými smysly nebo krásnými myšlenkami. Jaké nadšení způsobuje krásné umění, krásná hudba - krásná báseň! Tato trvalá radost je ovšem větší nežli ta, která může býti vyvolána dobrým jídlem. Kolik lidí by dalo více za krásnou báseň než za nejdrahoccnější jídlo!

Je však ještě větší radost: je to radost srdce, radost nejnvtitnější podstaty člověka, jde-li o to sám sebe vyjádřiti, milovati a býti milován. Na tomto světě žijí mnozí jen v těle: jejich srdce jest mrtvé. Hledají nejvyšší radost jen v těle. Jsou však jiní, kteří žijí v duši a v těle. Je to asi něco takového jako rozdíl mezi přemýšlivým a obyčejným člověkem. Stane-li se někdo

přemýšlivým, stane se jiným člověkem. Takový člověk se netěší jen ze zážitků zprostředkovaných smyslovým ústrojím. Když se jednou probudilo jeho srdce, stojí výše než myslitel, neboť je schopen soucitu s ostatními. Procitnou-li jeho city, je ohleduplný, pomáhá jiným, obětuje se za jiné. Síla soucitu odstraňuje hrubé já, které chce všechno pro sebe. A jakmile se to stane, myslí člověk vyšším způsobem: co všechno mohu pro jiné udělati, to chci učinit, chci obětovat, co mám, sebezápor nebude pro mne těžkým, nýbrž způsobí mi zadostiučinění. Upokojiti srdce je již mnoho, je to část radosti, ale mír to není!

Radost je vyplnění přání v pozemském životě, kdežto mír je totéž splnění přání v oblasti duchovní: nerušený odpočinek na lůžku nebo na pohovce se může nazvat v běžném smyslu výrazem "mít pokoj", ale odpočívá-li tělo na polštářích, není tím řečeno, že také duše odpočívá. Nemůže i tak býti duše trápena? Je-li tomu tak, co potom pomáhá klid a blaho těla? Celá lidská bytost musí přebývat v míru. Duše musí mít pokoj od starostí, strachu a touhy, kterou nám vnukají ctižádostivé myšlenky, a od chtíče, který nazýváme neprávem nebo hříchem.

Teprve když se zanechá všechno takové myšlení a starosti, přichází duše do klidu. A když pak též srdce přestalo mít zvláštní zájmy a své dílo lásky rozdílí všem stejnou měrou, pak také ono požívá mír. Kde již není žádosti, tam je mír, který vede k míru duše. Tak je tomu s touhou po míru a radosti. Neví-li se, jak tato dvě přání krotit, stává se, že někdy mír jedné části naší bytosti okrádá druhou o radost. Radost jedné části našeho života okrádá jinou část naší bytosti o její mír. Ví-li to člověk, je s to se správně ovládati, uspořádati své světské záležitosti, jak mu libo - a mít lepší představu o právu a neprávě, o hříchu a ctnosti.

Tohoto poznání se dosahuje spíše životní zkušeností než knižním studiem. Kéž by nám bylo jasné, co všechno nám může říci prohloubení života! Kdybychom navštívili všechna musea a přečetli všechny knihovny, přece bychom tím stále ještě nedospěli k uspokojivému poznání. Žádné studium, žádná bádání nám nemohou zprostředkovati toto poznání, jenom skutečné prodělání všech životních zkušeností, pozorování různých životních postavení v nejrozličnějších fázích a sférách - jen tím se může zjevit ideál života.

Někdo může vědět všechno, co se děje ve světě, číst si o tom každé ráno z novin, ale přitom se naučil jen tomu, čím ho krmí noviny a co může být často, už druhý den, odvoláno.

Jest v mysli spokojen tím, jak mnoho se dověděl ráno o světě. Večer je ochoten rozprávět u stolu o denních událostech. příštího dne je opět něco nového. Je to snad vědění?

Podivuhodné je oko, které nám bylo půjčeno, podivuhodné jsou myšlenkové a duševní síly, báječný poklad je světlo duše! A to všechno má sloužit jen takovým zevním věcem? Kdybychom věděli o ceně svého života, o ceně své duše, věnovali bychom svůj čas něčemu jinému. Zevrubně bychom pozorovali život s klidnou odevzdaností a spojili bychom postoj s péčí vědce.

Nesmíme pozorovati život tak, jako se díváme na divadelní hru, ale spíše jako student, který vážně studuje na vysoké škole. Život není pouhá přechodná podívaná, při níž smíme neužitečně promrhat svůj čas. Je to příležitost naučiti se nést vlastní bolest tím, že bereme v úvahu utrpení jiných. Dále je to příležitost učit se nejenom od těch, kteří jsou vůči nám dobří, nýbrž i od těch, kteří se k nám chovají nepřátelsky. Je to příležitost, při níž všechny zkušenosti - ať už jsou to zklamání, boje a bolesti nebo radosti a zábavy - přispívají k porozumění a poznání toho, co je život.

Pak se probouzíme k přírodnímu náboženství, k jedinečnému náboženství. Čím více mu rozumíme, tím plnější je náš život a tím více činí jiné šťastnými.

"Ideál" - Osobnost Boží

Ono ethické pojetí, které představuje Boha jako osobnost, je názor, který pochází z nás samých. Boží láska a osvícení je v nás.

Když někdo zevrubně nestudoval otázku osobnosti Boží a neporozuměl jí, hrozí nebezpečí, že zničí nejenom svou náboženskou víru, ale i víru mnohých jiných. Protože není sám schopen osvojit si a zpracovat poznání, ocitá se na scestí a uvádí ve zmatek i víru druhých. Stane se, že někdo čte knihy o ethice a pak uvažuje o Kristovství z ethického hlediska. Nato jde ke svému příteli, který prostě věří v Ježíše Krista a nikdy se s ethikou nezabýval, ani vědou nebo filosofií, nýbrž byl svému Pánu oddán a stále měl před sebou obraz Páně a mimo to se úzkostlivě staral, aby se nepřestal líbiti svému Pánu. Tomuto příteli řekne asi toto: "Ježíš Kristus neexistoval. Nikdy nepřišel na zem. Je to mythus, ideál, ethický ideál." Co se stane? Zlomí květinu oddanosti, zbožnosti, ideál v srdci přítelově, onu květinu, za kterou může jít ve vývoji stále dál a dál. Přítel je postaven před rozhodnutí, aby buď uzavřel brány svého srdce, anebo se vzdal své víry. Povoliti je omyl, ale nepovoliti může být také omylem.

Hrozí nebezpečí, že čistě ethické stanovisko zničí vlastní náboženství a vlastní porozumění, a ještě větší nebezpečí je v tom, že zároveň zničí víru druhého.

Sufi stále se snaží udržeti v sobě živý ideál Boha nejen jako pouhý filosofický pojem, nýbrž jako něco nábožensko-filosofického. Přiděl si ideál náboženským rouchem, aby to snad nebyla pouhá pravda ideálu Mistrova, Spasitelova, Boha. Ostatně z mnohých, kdo zastávají ethické stanovisko ani jeden z tisíce na sobě nepoznal starosti, bolesti a těžkosti života, aby byl schopen svůj ethický poznatek vyzkoušeti k užitku svého denního života. Povětšinou ti, kdo jsou schopni studovati, dosáhnou sice jakéhosi vědění, ale pak přejdou ke kritice náboženství jak vlastního, tak jiných spoluobčanů a snaží se, aby rozbili víru i ostatních. To už je v povaze lidí.

Je "lidské" jiné vzítí za ruku a chtít je odvést z jejich cesty. Zřídka kdy si řekneme: "Zbloudil-li jsem, nechť aspoň ostatní nesvedu." Správní rodičové by měli myslet tak, že by řekli: "Moje děti ať se mají lépe, ať se nedopustí všech chyb, jichž jsme se dopustili my." Kde v srdci začíná se rozvíjet láska k bližnímu, tam se začínají posuzovat bližní, jako rodiče soudí o svých dětech.

Přesně řečeno: ideál Boha je most, který spojuje tento život s životem věčným. Kdo jde po tomto mostě, dospěje bez pohromy z omezeného do neomezeného života. Ovšem, že může být někomu most stržen pod nohama - pak může dole tekoucí vodu přeplouti, ale může také utonouti. Ideál Boha je spolehlivý most, který vede jistě k cíli.

Jsou čtyři stezky nebo stupně, které vedou člověka k duchovnímu poznání, z omezeného do neomezeného.

První stupeň je šariat. Na tomto stupni se vnutí lidstvu ideál Boha jako autorita, která je postavena na bázni. Nebo lépe řečeno na svědomitosti, nikoli na bázni, jak se jí obvykle rozumí. Když milujeme, nechceme se nelíbiti. Láska nenutí k jednání, způsobuje však, že se svědomitě staráme vystříhati se všeho, co není v souladu s tím, jehož štěstí si přejeme. První učení je, že oslavujeme někoho, kdo je nad všemi osobnostmi, není smrtelný, je větší ochránce než otec, strážce, král. Mocnější než národy, bohatší než nejbohatší tohoto světa. Jak obdivuhodně bohatá je dobrota matčina, ale není ničím ve srovnání s dokonalostí dobroty a milosti Boží. Co vás přitahuje k matce, je omezené: neomezené milosrdenství a dobrotu lze najít jen v Bohu.

Poznáváme, že všechno, co poskytuje ochranu, mír, úctu a lásku, ve své dokonalosti může být nalezeno jedině v nitru.

Jemu jsou přinášeny modlitby a je uctíván, na něho se myslí. Krátce: ideál se neustále v nitru živí a ponenáhlu se ustavuje jakýsi druh spojení mezi člověkem a ideálem, takže v dobách sklíčenosti, zármutku, zoufalství a bezmocnosti člověk má ideál v bezprostředním dosahu. Pak můžeme říci: "Je mi znám co větší přítel, než kdokoliv ze známých na světě, a proto Mu náleží všechna úcta a čest. Když tebou opovrhují i tvoji přátelé a nechávají tě bez pomoci, přednes to v modlitbě svému Pánu, On tě vezme do své náruče a najdeš u Něho útěchu."

Na tomto stupni šariat se tedy myslí: "Co se Mu líbí a co se Mu nelíbí?" Tomuto náboženství se učíme od svých rodičů a přátel. Dobrý skutek se líbí, špatný skutek se nelíbí. A pýcha se nelíbí především: všemu tomu se učíme velmi snadno, je třeba jen vědět, co se jiným nelíbí. Je to tak lehké, a přece se chodí k duchovnímu s otázkou: "Co se líbí Bohu?" A přitom se líbí Bohu vždy to, co se líbí i lidem. Budete tedy bohumilí, budete-li se líbiti svému okolí, a nebudete-li se mu líbiti, nebudete se líbiti ani Bohu. Kdo na to dbá, uvidí, jaká odměna mu náleží, ukáže-li se milým světu. Pomyslete třeba na spokojenou náladu člověka, který právě někomu prokázal nějaké dobro, jak je mu dobře, když se večer ukládá ke spánku, jaký zažívá mír, jaký pocit jistoty. Ten však, kdo někomu způsobil škodu nebo bolest, bude potrestán. Odměny a trestu se dočkáváme v běžném životě, nemusíme je očekávat v nebi nebo v pekle. Každý den je nebem nebo peklem, jakmile poznáváme, jaké zpětné působení nesou naše skutky.

Druhý stupeň se jmenuje tarikat. Na tomto stupni se člověku ujasňuje, co je vlastně špatné a co správné, jak to přijde, že bývá omyl v tom, že něco je správné a zase naopak, že je něco správného v tom, co platí za špatné. Tady začínáme chápat podstatu věcí. Člověku se objeví, že by mohlo být správné i to, co celý svět má za nesprávné. I když se líbíme světu, myslíme na tomto stupni především na to, abychom se líbili Bohu. Tak pokračujeme, až nacházíme, co se líbí Bohu nejenom ve světě, ale i ve vlastní bytosti, ve svém svědomí a rozumu. Začínáme si též říkat: "Ano, jest Tvůrce, a já jsem jeho tvor, ale z čeho mne stvořil? Z čeho stvořil celý svět? Ze sebe nebo z hmoty? A nebylo-li hmoty, kde se vzala?"

Když jsme došli k těmto myšlenkovým pochodům, shledáváme, že každá existující hmota musí být něčím, co On stvořil ze sebe.

Stačí jenom pozorovat vlastní myšlenky, abychom to viděli. Napadne-li vás myšlenka, kde byla předtím, jak se objevila? Zřejmě vaše mysl vytvořila něco z ničeho nebo ze sebe samé.

Síla mysli je něco samo o sobě, a síla myšlenek je něco samo o sobě, přece však myšlení není jiné podstaty než mysl. Myšlenky náležejí mysli. Mysl vytváří myšlenky. Mysl, která vytvořila myšlenku a ví o ní, stojí za myšlenkou, a když tato zmizí, zůstává dále.

Tak je to s Bohem. Stvořil všechny věci. Ty se uchovávají nějakou dobu, ale pak mizí pohledu člověkovu, vznikly však z Něho, odešly z Něho, jen On zůstává nezměněn. To je druhý stupeň, na němž člověk porozumí stvořiteli.

Třetí stupeň je hakikat. Zde člověk začíná chápat pravdu veškerého jsoucna a začíná si říkat? "Ten, jehož jsem jmenoval Bohem, jehož osobnost jsem poznal a na jehož libost a nelibost jsem se ptal, Ten pohlíží na Svůj život mýma očima, slyší mýma ušima, Jeho duch proudí mým dechem. Jeho je popud, který pociťuji v nitru, a proto jsem jist, že toto tělo, o kterém jsem se domníval, že je mé, ve skutečnosti je pravým chrámem Božím. Jen jsem je dosud neznal jako Boží schránku."

Nic netušíce, že Bůh žije tento život v člověku, hledáme Jej jinak, někde - často v dálce. A přece po celý čas je on v člověku samém!

Není tím míněno, aby ten, kdo to poznal, pustil se do ničení víry druhých, říká, že Bůh je jak na nebi, tak v těle člověka! Lidé by mu odpověděli: "Je-li Bůh v mém těle, nechci déle uctívat tohoto Boha. Neboť jsem myslel, že Bůh je čistý a že je v nebi. Nemohu ani chvíli snést myšlenku, že On dlí v mém těle." Taková osoba by byla svedena strachem, neboť je ještě zajata spánkem. Proto v Indii platí za hřích budití spícího. "Spí-li, nebud' jej, nech jej spát. Je to doba určená k jeho spánku, nebylo by správné budití jej dříve, než k tomu nastane jeho čas."

Tak to chápe také mystik, že člověk, který potřebuje čas k probuzení, nesmí být probuzen, aby mu byla podána myšlenka mystikova. Byl by to hřích, neboť on není ještě schopen jí porozumět a jeho víra by jí byla otřesena. Nechme jej dále myslet, že Bůh je v Benáresu, nechme jej v domnění, že je v chrámě Buddhově, nechme jej při tom, že je v nebi, ať se domnívá, že je v sedmém nebi nad oblohou. To je začátek, člověk musí projít vývojem, který jej dovede k nejvyššímu stupni, jeho současný klid má v sobě něco dobrého. Přejde probuzení, jako všechno to ostatní, v pravý čas.

Tu je vysvětlení, co se tím myslí, řekne-li se, že sufismus je náboženská filosofie. Filosofie je v náboženství zahalena, aby nezničila víru a náboženské názory těch, kteří teprve nastupují pouť k cíli. Zevně náboženství, uvnitř filosofie. Kdo chce porozumět, ten porozumí. "Kdo má uši k slyšení, slyš!"

Z toho vysvítá též, proč lidé v dřívějších dobách znázorňovali i svou filosofii v bájích (Řekové a Indové ve vyprávěních o bozích a bohyních). Zsvěceným a těm, kteří umějí číst, dokonce i ze dřeva a z kamene vytesané obrazy ve skalních slujích v Elefantě zprostředkují ty pravdy, které jsou podkladem všech náboženství.

Čtvrtý stupeň je marefat. Vědění, dosažené na tomto stupni umožňuje člověku, aby Boha jmenoval pravdou. Bohu se nepřisuzuje žádné jiné jméno než "Pravda". Na konci putování nachází se Božské světlo, které je "Pravda". Světlo, které osvětluje celou vlastní bytost, ozařuje celý vesmír, i kdyby bylo tisíc vesmírů, byly by jím ozářeny.

V Bibli jest psáno: "Na začátku bylo Slovo - potom bylo světlo." Čímž je míněno: "První čili nejvyšší vědění je pravda."

Světlo dává vědění, slova dávají vědění. "Bůh je světlo nebe a země," což znamená: "ono osvětlení, ke kterému se dospívá."

Ve vyprávění o Aladinovi, který se vydává hledat se zázračnou lampou, je obsažena táž poučka. Nakonec se dosáhne takového stupně, kde se ve schránce Boha najde světlo pravdy, které ozáří celý život, světlo, které stačí celé bytosti.

Když zazáří toto světlo, zmizí strach z Boha a zjistí se, že všechen zmatek, všechny záhady byly způsobeny nedostatkem světla. Ať už se setkáváme s jakýmikoliv těžkostmi, nesrazí nás, máme-li světlo, které je prozáří.

Srdce je znepokojováno nebo lámáno neštěstím, které nemůžeme prohlédnouti. To znamená, že naše starosti mohou povstati jen z nedostatku světla a že je každá těžkost řešitelná, jakmile porozumíme její podstatě. Nedostatek světla nám brání, abychom prohlédli a našli cestu z nich.

Potřebujeme proto v životě Aladinovy lampy, zázračné lampy, která se získává na čtvrtém stupni, nazvaném marefat.

Tichý, v sobě odpočívající život

Při pozorování vesmíru zjišťujeme, že jsou dva stavy jsoucna, především život a pak podmínky k němu, které nám připadají bez života ve srovnání s tím, co nazýváme životem.

Předmět, který se nemůže pohybovat a uplatňovat, nazýváme věcí. O čem se nám zdá, že postrádá činnosti a vědomí, jmenujeme mrtvým, neživým. Co má určitou sílu a určité vědomí, co se může pohybovat, hledět a myslet, o tom pravíme, že je živé.

Kde však je pramen tohoto vědomí, této činnosti?

Kde je ústředna síly, z níž je řízen oběh krevní, udržována činnost nervů a svalů? - Lze říci, že to všechno jde mechanicky jako hodiny. Opravdu. Ale hodiny nejdou samy od sebe. Síly ducha vymyslíly hodinový stroj, daly mu povstati a tím, že se musí pravidelně natahovat, vzniká jeho chod (jeho "život") závislý na člověku. Tedy za hodinami stojí člověk. A kdyby bylo třeba natáhnouti hodiny třeba jen jednou do roka, přece potřebují člověka se silami jeho ducha, i když ho nebylo vidět.

Tak je to s celým mechanismem přírodního dění - všechno je mechanické, běží podle určitých zákonů, a přece jen je pramen, původ věcí, který je za vším skryt. Jako umělec za svým uměleckým dílem, jako vědec za svým vynálezem, jako příčina za svým účinkem, tak tu jest život, který je skryt za ostatními projevy života, a jej musíme uznati za ten vlastní život nebo pramen všeho života.

Jak věda, tak náboženství ukazují, že se vědomí vyvíjelo na různých stupních, z nerostu k rostlině, od rostliny ke zvířeti, od zvířete k člověku. Na toto vědomí se díváme jako na vymoženost moderní učenosti, ale tradice je dávno připravovala. Již před mnoha staletími zpíval perský básník:

"Zanikl jsem jako nerost a povstal jako rostlina,
zanikl jsem jako rostlina a povstal jako zvíře,
zašel jsem jako zvíře a povstal jsem jako člověk.
Proč bych se měl obávat,
že se smrtí stanu něčím menším?

- - - - -

A opět jednou zemru jako člověk,
abych povstal jako anděl, jako anděl dokonalý

od hlavy až k patě.

Až pak jednou přestanu být andělem,
stanu se tím, co je pozemšťanovi nepochopitelné."

(Vakil z Bokhary, Rumi)

Dnešní věda se zastavuje u člověka, avšak báseň říká, že člověk může se zrodit jako anděl. A tento anděl opět postupuje až do onoho stavu jsoucna, který přesahuje veškerou lidskou představu. Tato myšlenka je ostatně již v koránu, byla tedy vyslovena již dávno před Rumim (1207-1273).

To potvrzuje výrok Šalamounův, že není nic nového pod sluncem. Tedy dnes člověk odhaluje něco, co již v minulosti existovalo, ať už jako historická skutečnost nebo v tradici.

Co z toho vysvítá? Všechna činnost, kterou nazýváme životem, pochází z tichého pramene, který též vždy zůstane tichý. A každá činnost, ať už je jakkoliv rozdílná ve svém projevu a druhu a rozdílná ve svém účinku, přece je projevem nepatrné částičky onoho vlastního života vesmíru. Energie, činnost světa, národa, země, rasy, pospolitosti, jedince nebo dokonce činnost atomu, pochází vždycky z jediného tichého, v sobě spočívajícího života. Ale nejenom, že z něho povstala, nýbrž též i opět v něm zaniká. Hodíme-li kámen do vody, která sama o sobě je bez pohnutí a klidná, vzniká pohyb, který trvá okamžik, načež po uklidnění zaniká. A zaniká v témže klidu, v němž se předtím voda nacházela. A jelikož voda je od přírody pohyblivý prvek, jsou její ticho a klid způsobeny jejím původem. To nám znázorňuje, že přirozený sklon každé věci, každé živoucí bytosti jest klid, neboť povstaly z klidu. A přesto jsou činné, neboť činnost vyvolává činnost. Konec je ale ticho, to jest v sobě spočívající život.

Hindustánský básník praví:

"Zdvihni své oči, příteli, od toho, co jmenuješ životem, k tomu co snad jako život nepoznáváš, a tu shledáš, že to, cos kdysi nazýval životem, ve skutečnosti je smrt, a to, o čems myslel, že není nic, je vlastní život."

Pozorujeme-li zevrubně učení Kristovo, vidíme, že bylo hlavní snahou Mistrovou zvěstovati lidstvu existenci vyššího života (tj. ve vyšším, přeneseném smyslu, nikoli ve smyslu časoprostorovém), života, který stojí nad tím, co jmenujeme neprávem životem.

Vlastní věčný život jste nikdy nezřeli, nikdy jste si ho opravdu neuvědomili. Kdybyste znali vlastní život, věděli byste, že to, co jmenujete dosud životem, jest jen odleskem, stínem vlastního života, který se vymyká lidskému pochopení.

Abyste takový život pochopili, musíte dáti zasvitnouti svému světlu, tj. pozdvihnouti kbelec, který pokrývá ono světlo. Tělo a mysl člověka jsou tímto poklopem, touto pokrývkou, která působí, aby světlo dopadlo jen na světské věci a bytosti. "Nemáte své světlo stavěti pod kbelec" znamená, že naše vědomí nemá býti zaujato studiem zevního světa s jeho radovánkami a rozptýlením. Průměrný člověk se kloní k tomu, aby nábožensky smýšlejícího považoval za snílka, který se ztrácí v mlhavých ideálech, aniž měl pro své přesvědčení důkazy, a který je dalek toho, co člověk obvykle nazývá skutečností. Světský člověk nikdy nemyslí na to, že to, co se jemu zdá skutečné, se již dávno opět stalo neskutečným pro toho, komu pravý život je skutečností. Každá činnost a životní obsah každého jednotlivce - bohatství, moc, láska, přátelství, dětství, mládí, zdraví, radost, bolest, štěstí, chudoba - to všechno se mění buď dříve nebo později. Mohli byste nazvat něco takového skutečným? Můžete nazvat skutečným něco, čeho původ i konec není zřejmý, co je podrobno ustavičné změně a střídání, co podléhá smrti, zničení a zmizení? Nemyslíte, že podstatné skutečnosti se nacházejí za tímto pestrým jevištěm, a to v pozadí, z něhož povstává vše a do něhož se všechno navrácí?

Snad mnohý z vás někdy zažil ve vlastním domově nebo v nějakém chrámě nebo na jiném místě, jak umí působiti ticho a mír. Ve srovnání s obchodem, tržištěm, továrnou není tam žádné činnosti. Dávali jste si v takovém tichu pozor na stav své mysli, svých myšlenek a těla? Když jste přítom pocítovali blaho, napadlo vás, proč se u vás tento pocit dostavil v ústraní a v míru?

Totéž zažíváme, nacházíme-li se minuty nebo hodiny v lese, daleko od všech lidí, kde je všechno v klidu, dokonce stromy a listí. Pocity, které máme za takových okolností, nedají se vyjádřiti slovy. Tyto pocity se nedají označiti jako potěšení, neboť co obvykle zažíváme jako potěšení nebo radost, se tomu nepodobá. Mohli bychom nejvýš říci "toto zvláštní potěšení", "tato zvláštní radost". Není jména pro tento duševní stav. Je však všem znám ze zkušenosti.

Je však ještě hlubší, úchvatnější zážitek, a ten zná člověk, který žije v divočině, mezi skalami nebo v poušti, kam nezalehne ani hlas ptáků nebo zvířat. Tam jej obklopuje nejdokonalejší ticho,

nejdokonalejší mír. Zdali všichni východní proroci z dob Abrahamových, Mojžíšových, Davidových a z dob Kristových a Mohammedových - všichni proroci Starého i Nového zákona, jakož i koránu - nebyli inspirováni z téhož pramene? Pomysleme na vyprávění o Mojžíšovi na hoře Sinaj, o Ježíšovi na poušti, o Mohammedovi na Chari Hira. Nepili všichni tito proroci ze studny tichého, v sobě odpočívajícího života? Bůh je sice v každé činnosti a ve všech tvarech a ve všech jménech, věčný, všemohoucí, vševědoucí, nerozdělený a nedělitelný, ale inspirace, která k prorokům přicházela z tohoto zážitku v tichu, byla dokonalá, takže platila po všechny věky jako posvěcené slovo.

A pak, přejdeme-li k uctívání model, pomyslí mnohý na brahmány a buddhisty, jak podle starého zvyku klečí v chrámech Buddhových nebo Kristových před svým idolem, který k nim ani nemluví, ani se o ně nestará. Tu si pomyslíme, co z toho mají? "Modla přece nemá úst a nemluví, má ruce, ale nemůže jimi pohybovat," posmívají se lidé a vysmívají se takovým "modloslužebníkům" a jmenují je "pohany". Nevědí však nic o klidu, který přichází na uctívače z tichého zpodobení obrazem nebo sochou. Tato lidská postava, která sedí před nimi bez pohnutí, ani nemluví, ani nemyslí, je dokonale klidná - uvědomte si, co tím má být řečeno!

Mezi přáteli se dokonce můžeme znaviti. Těšíme se někdy z jejich společnosti, ale když nikoli, máme pocit, že při nich ztrácíme čas. Např. když nás někdo urazil a my s tímto hněvem vejdemo do společnosti, odcházíme z ní obvykle s pocitem únavy. Pracujeme-li v továrně, je pochopitelné, že jsme unaveni, ale proč nás unavuje společnost, kde se lidé smějí a rozprávějí? Protože duševní stav ostatních není v souzvuku s naším. Ale před idolem pociťujeme dokonalou harmonii! Tady někdo sedí a je tichý. Jak uklidňujícím způsobem působí nehybná lidská postava, která nemluví! I když nemůže přímo pomoci, neruší. Naladuje člověka do hlubokého ticha, dává mu klid. V tom je ten smysl.

Čemu se tu učíme? Tomu, co hlásali všichni poslové Boží, kteří se snažili probudit v člověku porozumění pro aspekt života, který obyčejně bývá přezírán, tj. pro porozumění tichému, v sobě spočívajícímu životu.

Koncentrace, kontemplace, meditace - všechno, co tvoří podstatu náboženství, mystiky a filosofie - má vlastně jen jeden účel, a to proniknout k prazákladu života, který, jak se zdá, miluje náš život.

Jeden marathický básník řekl: "Ó, má mysl, má neklidná mysl, má mysl s myšlenkami o tisíci věcí, o nichž máš za to, že by ti mohly přinést štěstí, ty říkáš: "Kdybych měla toto, byla bych šťastna, kdybych měla tamto, měla bych pocit, že můj život nebyl promarněn", a též vzdychá: "Kdybych vlastnila, co vidím u jiných lidí, jak bych byla šťastna!" Ale jsou oni šťastni? Ne. Říkají též: "Kéž bych měl ještě více!"

Tajemství štěstí je skryto, je utajeno pod příkrývkou duchovního poznání. A toto duchovní poznání jest jen to, co v lidském srdci stále touží mít něco ze svého původu, zažít něco ze svého původního stavu - ze stavu míru a radosti, který byl porušen a stále je rušen. A proto po celý život toužíme a hledáme, a nikdy nepřestaneme, dokud nenalezneme pravý pramen míru a neuskutečníme jej.

Co nám v pustině poskytovalo mír a radost? Co k nám přicházelo v lesích a v samotě? Nebylo to nikdy nic jiného než hloubka vlastního života, která je tichá jako hlubina velkého moře, tak tichá, tak klidná. Je to povrch moře, který je zmítán vlnami a dunivým příbojem. Hlubina je klidná, je tichá.

Tak také základ naší bytosti je tichý.

A toto vše pronikající, nerušené, neoddělitelné, nekonečné, a věčně přítomné všemocné ticho spojuje se s tichem, které je v nás, jako plameny, které splývají dohromady. Co si povstává v našem nitru, aby přijalo něco, co přichází odtamtud (z ticha), aby se s námi setkalo. Naše oči to nemohou zřít, naše uši to nemohou slyšet, náš rozum to nemůže pochopit - neboť to je nad rozumem, myšlením a schopnostmi chápacími. Je to "opětné nacházení sebe" jako duše a vesmírného Ducha.

Proto duchovním ideálem je dosažení stavu klidu, míru a blaženosti, jenž se vůbec nemění ani nepřestává. Mají se jím uskutečňovat slova bible: "Budte dokonalí, jako je dokonalý váš Otec v nebesích." Dokonalostí se myslí "jednota", tj. "býti spojen" a nikoli "býti rozdělen", jako jsou rozdělena dnešní náboženství, když se ptají: Náleží tito lidé do naší církve, do naší mešity, do naší synagogy? Jsou příslušníky té a té sekty, nebo věří na ono svaté písmo, nebo vyznávají zvláštní nauku, onu zvláštní pravdu?

Není prazdroj veškeré pravdy skryt v srdci každého, ať je křesťanem, moslemínem, buddhistou nebo Židem? Není každý částí onoho života, který jmenujeme duchovním nebo božským? Ale chtít přesně náležet jen "tomuto" nebo "onomu", znamená, že nedokážeme povznést se nad to.

Blaženost, kterou nacházíme v samotě, dřímá v každém člověku. Přebývá v nás jako dědický podíl po našem nebeském Otci. Mystikové ji jmenují ve své řeči vše pronikajícím světlem. Světlo je pramenem a základem každé lidské duše.

Sufi považuje život za jediný celek, všechna náboženství za své náboženství. Jmenuje-li jej někdo křesťanem, snaží se stát se křesťanem, jmenuje-li jej jiný moslemínem, je jím, nebo hindem, je jím též. Můžeme jej jmenovati, jak chceme, jemu je to lhostejné, protože sufi nepotřebuje, aby jeho víra měla nějaké jméno. Kdo jej vůbec jmenuje sufim? Ano, ani on sám. Nedává si sám jména, tu jistě někdo pro něho vynalezne jméno. Psi a kočky se nejmenují, ale člověk jim dává jména. Jmenuje-li vás někdo "novomyšlenkářem", tu se někdy toto jméno může státi jménem sekty, jmenuje-li vás "výše smýšlejícím", také to jednou bude jméno sekty. Filosofie, theosofie, náboženství, mystika, to vše není nic jiného, než neustálá touha každé lidské duše. Je to po všech těch různých zkušenostech denního života onen stav míru, klidu, po jehož dosažení konec konců duše touží.

Někdo může žít v myšlence: "Snad bych byl šťastným jako král nebo důstojník nebo bohatý muž, pak by se splnila všechna má přání!" Ne! Dokud nemá to, co si přeje, je sladkost pojaté myšlenky v naději. Dokud trvá naděje, trvá též radost. Splní-li se jednou přání, je po naději. Předmět naší naděje sám o sobě nikdy nečiní šťastným. Touha a naděje činí předmět hodným lásky. Celá radost spočívá v doufání.

"Kdybych mohl dosáhnout oné výše," říká mnohý. Dokud se nevyšplhal do té výše, sní o tom, jak by jí mohl dosáhnout, jak jednou bude chutnati určitá zkušenost, postavení, představa, jak jimi bude obšťastněn - sní o tom, dokud jej naplňuje půvab naděje. Dosáhl-li však žádaného, je pryč jeho sen. Ale žádný člověk by nemohl žít, kdyby neměl naději na nějaké splnění. Naděje jest jediná potrava života. - Říká-li např. rozum: "Očekávám, že budu přeložen z tohoto místa do jiného" nebo: "Očekávám dědictví, pak se mi bude dobře dařit. Jak by mně bylo dobře, kdybych se mohl těšiti z tohoto postavení, z onoho domu, z onoho pohodlí," pak je to něco, co někdo má stále před sebou, co si maluje, staví, připravuje a udržuje ve svých myšlenkách, co mu činí radost.

Jen ti, kdo jsou požehnáni schopností zřítí prazdroj všech věcí, vědí o skutečnosti, že pravá touha každého života se upírá k tomu, co je neuchopitelné, nehmatatelné, co je nad vším rozumovým.

Skryté požehnání, které tkví v tomto poznání, je prvním krokem k dokonalosti. Jakmile člověk pochopí tuto skutečnost, ví, že v životě je něco, co jej může doopravdy oblažiti a utišiti touhou jeho srdce. Pak řekne: "Je mi sice dosud mnoho věcí zapotřebí, k vůli nimž budu pracovati, ale jen to jediné, vše obsahující, duchovní cíl, cíl všech náboženství, klid v nitru - přinese mi plné uspokojení." Takový člověk našel klíč k veškeré blaženosti a zároveň poznal, že může dosáhnout všeho, co potřebuje. "Hleďte! Tlucte! Hleďte především království Boží, a vše ostatní vám bude přidáno!" Království Boží je tichý, v sobě spočívající, nerozdělený, věčný, sobě dostačující, všemocný život. Je to život, v jehož pozorování se pohružují mudrci. Jejich touhou je spatřiti tvář tohoto života. Jejich touhou je plouti oceánem tohoto života.

Oni jsou těmi opravdu šťastnými, kteří stojí nad jakýmkoli zármutkem, nad smrtí a zničením tak zvaného života.

O božské a lidské vůli

Vůle je totéž - ať už je božská nebo lidská. Rozdíl je jedině v tom, že první je celkem, druhá jen částí z něho, že první je všemohoucí, kdežto druhá má jen určitou, omezenou moc.

Božská vůle může být přirovnána ke kmeni stromu, lidská vůle k jeho vlastním větvím, z nichž zase vyrůstají jiné větve a ratolesti. Jako strom má často zvlášť velké větve, jimiž se přivádí z kořenů výživa do menších větví, tak na pni lidstva jsou významné osoby, a přece jsou jen větvemi na kmeni Všemohoucího. Podle toho, jak tyto větve rostou, rosteme i my, jak se tyto větve rozvíjejí, tak se vyvíjíme i my, kvetou-li ony, kveteme i my, a podle toho, zda tyto větve nesou ovoce, přinášíme je i my, podle toho, zda jsou schopny se pozdvihnouti, pozdvihneme se i my. A větev může býti malá nebo velká - pochází z týchž kořenů.

Tak má též člověk - ať je chytrý nebo hloupý, svatý nebo špatný - uvnitř tutéž podstatu, tutéž moc jako mudrc. Není tedy proto vůbec důvodů, aby se někdo cítil zbaven odvahy pro slabosti a nedokonalosti nebo pro životní nezdary, nebo vůbec pro cokoliv, co jej v životě neuspokojilo. Má tedy zapomenouti na minulost a zato začít budovat svou budoucnost, jak by si ji přál. Musí si být stále vědom toho, že ratolest není oddělena od větve a větev od kmenu, a že i my při své omezenosti nejsme odděleni od neomezeného Jediného. Stává se nám, že si pomyslíme: "Jak by to bylo pěkné, uvidět toho a toho přítele," a přítel přijde. Nebo se vynoří touha po květinách, a někdo nám je přinese. To je mnohdy přímý následek naší silné vůle, mnohdy však to způsobí duše,

kteřá je v souladu s božskou vůlí. Zda to byla vůle boží, nevíme napřed, o tom nás poučí teprve následky. Kdo však to ví napřed, ten je věštec. Jsou problémy a úlohy, které se vyřeší v okamžiku, zatím co mnohdy velmi nepatrné otázky nemohou být rozřešeny bez velkých těžkostí. Jestli je to v božské vůli, připadá nám, jako by nám to samo připlulo. Často seznáme, že velmi chytří a zkušené lidé, kteří tvrdě bojovali, nikdy nedospěli k cíli, ničeho nedosáhli. Stále se potkávají s neúspěchem. Zatím jiní bez velkého vzepjetí a námahy dosahují vytouženého cíle. Vše závisí na tom, zda se to děje v souladu s vůlí boží. Každý z nás to čas od času pozná. Je-li něco v souladu s božskou vůlí, pak máme všechno potřebné po ruce, stačí jen si věci všimnout - a je nalezena, řečena, učiněna. Musíme-li bojovat, abychom něco dokonali, a přece se to nezdaří, ačkoli všechny předpoklady se zdají vyhovovati, je to něco, co se přičí božské vůli.

Všechn náš úspěch a neúspěch je závislý na souladu nebo nesouladu božské a lidské vůle.

Je-li však naše osobní vůle odnoží božské vůle, je-li původ obou stejný, jak se může vyskytnout nesoulad? Mnohdy naše údy jednají souladně, mnohdy ne. Právě z nesouladu vznikají pro nás škody, jako např., že se řízeme do prstu. "Způsobuji-li si já jako člověk zraněním údu bolest, proč by nebylo možné, aby trpělo uvnitř božské, když lidská duše pozbude harmonie s božským." Lze pracovati proti vůli boží, i když jsme větvi téhož stromu.

Ve vodotrysku stoupá voda jediným proudem a pak opět padá v mnohých kapkách. Proud je božská vůle a rozličné kapky jsou vodní síly v nás. Jedna kapka tryská výše, jiná níže, jedna padá vlevo, jiná pak vpravo, jedna severně, jiná jižně. Ale pramen těchto kapek je týž, je to věc, která se dělí na mnohé a rozptyluje se všemi směry. Z jediného pochází mnohost.

Mudrci učili o důležitosti spokojenosti. "Neodporuj zlu", je řečeno v Bibli, a přece tak mnozí povolují zlu! Vlastní smysl svatého Písma je tento: Dejme tomu, že někdo se na nás hněvá, vzpíráme-li se proti tomu, podílíme se na jeho hněvu. Dovolujeme ohni, který rozněcuje naši mysl, aby vzplál. Neodporujte zlu tímto způsobem! Nepodílejte se na zlu jiných! Jsme-li však klidní a mírní, vykonáme klidem a mírem na jiné větší vliv než vládychtivou zlobou. Náš pravý odpor je tedy v neodporování.

Všemu lze se naučiti zákonem spokojenosti. Trpělivost je nejlepší vlastnost, kterou člověk může projevit. Máme vždy sklon se rozčilovat a být mrzutý, když nám druzí nerozumějí. Proč se rozčilovati, když ostatním není možno, aby nám porozuměli?

Rozčilováním činíme ty, kteří jsou hloupí a nemotorní, ještě hloupějšími a nemotornějšími. A nejen to, když se jim postavíme na odpor, podílíme se na jejich nevládných vlastnostech, místo abychom jim pomohli.

Kdybychom byli vnitřně úplně klidní, kdybychom měli trpělivost, byli bychom v souladu. Souladu se máme učit především. Všechny neshody v manželství, mezi přáteli a obchodníky a v politice - všechny povstávají z nedostatku trpělivosti. Kdybychom byli trpěliví a spokojení, uměli bychom se lépe vzájemně poučovati. Spokojenost vede k odevzdanosti (resignaci). Ale tato resignace není tím, co se nazývá fatalismem. Správné uznání osudu je jako názor kapky vody, že by bylo tedy hloupé chtít bojovati proti oceánu. Kapka je částí oceánu, proč by se měla proti němu stavět? Co by posloužilo kapce, kdyby se nechtěla podrobiti? Proč jen si myslet: "Co si myslím, je správné, nikdo nemůže být právem jiného mínění. Připomeňme si, že jiný člověk vidí jinými očima, neboť každý je jen zrcadlový obraz nejvyššího Já, které bez vědomí člověka v něm působí a vidí. Všechno je správné jen pro určitou osobu, pro určitý okamžik, jinde nebo později bezpodmínečná platnost všeho mizí.

Jako omezené bytosti nemůžeme si činiti nárok na neomezenou schopnost vnímání. Můžeme svou vůli považovati jen tehdy za všeobecně platnou, když je naše vůle v souzvuku s vůlí boží. Cvičme se proto ve zharmonování své vůle s vůlí bližních - a to trpělivostí, snášenlivostí, vytrvalostí - neboť na tomto světě pracuje každé já pro sebe, ať jsou mu bližní sebe milejší a dražší. Každý si myslí: "Co mohu jiným dát učinit pro sebe?" Tak by si každý přál, aby se všichni přizpůsobili jeho způsobu života. Proto je svět plný vzpoury, plný ostnů, jako růžové křoví.

Člověku může připadat jako velká oběť a utrpení, má-li jednat jinak. Ale jen tak se nalezne východisko z víru, jen tak lze překonati životní těžkosti. Zvítězil-li někdo v životě, učinil to vždycky proto, že se něčeho zřekl, a nikoli proto, že se protivil. Učili tomu všichni učitelé, říkajíce: "Vrhni se na zem, poniž se, kleč před Bohem!" Mnozí z nás to zanedbávají. Příkazy boží neponechávají nic nevyslovené, my však nerozumíme, co zvěstují.

Lidé bojují za svá náboženství - kdyby jen také poznali to jediné náboženství!(4) Mohli by si vždycky klást otázku takto: "Prozkoumali jsme své náboženství?" Správně je prozkoumati znamená prováděti je a oceniti jeho dobrodiní. Kdybychom chtěli i uhnouti - tento úkol by se nám vždy znovu stavěl do cesty.

Máte se posilovati a také býti připraveni vydržeti vše, co vás potká. Proto rozvíjejte svou sílu vůle takovou etikou, staňte se tedy schopnými spojit svou vůli s vůlí jiných!

Jsou lidé, kteří si myslí, že mohou svou sílu vůle posilovati bojem. Avšak není tomu tak. Bojem proti jiným ji nepodporujete - spíše bojem proti sobě samému. Vaším největším nepřitelem je vaše já. Nevědomost vám překáží v tom, abyste viděli pravdu, ctnosti a znamenitost, jež jsou skryty hluboko ve vaší duši. Co nejdříve poznáváme, je naše nepravé já. "Dokud nebudete znovuzrozeni, neuzříte království nebeského." Duše se zrozuje napřed v nepravém já a je slepá. Teprve v pravém Já otevírá oči, ale toto pravé Já nemůže povstati dříve, dokud není potřebováno nepravé já. A k tomu je třeba vytrvalosti a trpělivosti. Kéž bychom se tak ovládli a změnili, že bychom se stali radostí ostatních!

Mudrci jsou v souladu se zbožnými i zlými lidmi, s mudrci jako s bláznými, s chudými jako s bohatými. Naproti tomu my se spřátelujeme jen s tím nebo oním, rozumíme si s těmi nebo s oněmi, s jinými však nežijeme v harmonickém poměru.

Lvi nemohou uškoditi Danielovi, neboť vůle byla se všeobecnou vůlí v souladu. Tito lvi představují ničivý prvek v lidské mysli. Představují války, útlak, závist, vášně a podobně. Naše Já však je lev lvů, a je-li tento lev poražen, jsou zničeni i všichni ostatní lvi - různá já v našem okolí - a kamkoli přijdete, k mudrcům nebo k bláznům, k dobrým nebo ke špatným - se všemi pak můžete žít v klidu.

Důležitější než všechny okultní a psychické nauky jest učení, jak máme žít. Domníváme se sice denně, že jsme se tomu již naučili, ale kdyby tomu tak bylo, měli bychom nebe na zemi. Toužíme po vyšším vědění a po vyšším poznání, ale bylo by důležitější, kdybychom více ovládali zdánlivě nepatrné věci, výtvoři naší mysli, myšlenky a podněty vůle!

Zdržuje-li se někde nějaké zvíře, k němuž se přiblíží jiné, tu se prvé snaží druhé odehnat. Pes tak činí, i když je syt, a nedovolí, aby jeho žrádlo měl jiný pes, kterého přilákal hlad. Jinému nedopřeje tedy jíst. To ukazuje, co je to zvířecí povaha.

Sobectví člověka se ukazuje v tom, že chce míti z bližního všemožný prospěch. Kdybychom v sobě více vyvinuli lidskou stránku, spokojili bychom se tak dlouho se skývou chleba, dokud bychom jiné viděli v bídě. Ale jak často se stává, že i když jsme syti, nedokážeme něco dopřát ostatním! Ale lidské srdce může být jen tehdy úplně uspokojeno, když zří ostatní šťastnými. Pravá radost spočívá ve sdílení radosti s jinými. Činíme-li tak, začínáme

žít jako lidské bytosti - ale až do té doby jsme jimi nebyli, i když jsme se pohybovali v lidské podobě.

Mudrci činili vždycky pokání, když se snížili ke zvířecímu. Jenom lidé mohou litovati - zvířata jsou vždycky spokojena se svým konáním. "Čiňte pokání, neboť království boží je blízké!" To se musí díti po celý den. Když jsme to poznali, nejsme již daleko nebe. Hříšník se může státi spravedlivým v tom okamžiku, kdy se o to snaží. Je však obtížné přiměti k tomu vůli. Další obtíž je v jejím uvedení ve skutek.

Revoluce - jednota, válka - mír, to všechno je část celku. Odevzdanost a odříkání je cesta, která nás vede k harmonii a uvádí božskou vůli v soulad s naší.

Tímto souzvukem se stane naše požehnání božským požehnáním, naše slovo božským slovem a atmosféra, kterou vyzařujeme, atmosférou božskou, neboť naše vůle ve vševůli, naše vůle se stala vůlí boží.

O podstatě mysli

Ve Vedantě, která obsahuje starou filosofii Indů a je psána sanskritem, pramatkou všech jazyků, užívá se slova "manu" nebo "manuši" ve smyslu "muž" nebo "člověk". "Manu" znamená vlastně mysl (anglicky "mind"). Původ člověka je jeho mysl. Lidská zevní postava nám však připadá tak důležitá, že se jí zakrývá naše neviditelné nitro. Ale tělo člověka se může nacházeti zde a jeho mysl v Číně - pak jeho pravé já zde vlastně není.

Vypráví se ze života Mahammedova: "Nebeský kuň sestoupil na zem a odnesl proroka do nebe." To znamená, že prorok ve své mysli navštívil nebe. Stav mysli vytváří nebe. Stav mysli vás činí velkými nebo slabými, bezvýznamnými nebo silnými.

Hinduistická písmena praví: "Veškeren váš úspěch a všechn váš neúspěch závisí na vaší mysli." Selhou-li vaše síly mysli a myšlenek, nemůže vám nikdo pomoci, a naopak i když se nic nedaří, výsledek je zaručen, když nezklamou síly vaší mysli.

Čím více přemýšlíme o mysli, tím lépe porozumíme povaze lidské bytosti. Sklon ke hříchu a ke ctnosti, vzájemný postoj zla k dobru, povaha, úspěch a neúspěch - to vše závisí zcela na stavu mysli.

Přání člověka nám ukazují jeho stav mysli. Ti, kdo umějí čísti v mysli, poznávají člověka z jeho přání a sklonů. Záliba v růžích,

lilích, ve sladkém, kyselém nebo slaném je výrazem určitých sklonů mysli a nálady, v jaké se nacházíme. Moderní výchova zanedbává hledání jednoty právě v mnohosti, naproti tomu snahou mystikovou je upnutí myšlenky k jednotě, z níž se pak dá vyhledati souvztažnost všech věcí.

Je psáno: "Chceš-li poznati Boha, musíš poznati sama sebe." Jak málo ví člověk o sobě, dokud je opojen svým individualismem a míní: "Jsem samostatná bytost, tys opět jiná, mezi tebou a mnou není spojení, každý z nás má své radosti a svou vlastní svobodnou vůli."

Kdyby jen člověk věděl, jak jeho život je závislý nejenom na tom, co udržuje jeho tělo, nýbrž denně též na nespočetných jiných myslích! Smích člověka se vyvolává reflexem v jeho mysli, způsobeným myšlenkovou silou jiného. Proč jsme někdy bezdůvodně smutní nebo veselí nebo podnikaví nebo unavení a vyčerpaní? Stýkáme se přes den i v noci s mnohými myslmi, které se zrcadlí v naší mysli. Tím se často zdánlivě bezdůvodně mění náš běh myšlenek, a naše činnost, která je na něm závislá, se mění podle něho. Nikdo nemůže říci: "Jsem nezávislou bytostí a svobodně myslím a činím, co se mi hodí a líbí." Nečiníte, co chcete, a nemyslíte, na co chcete myslit.

Jste obklopeni myšlenkovými silami, které pocházejí z lidí a zvířat. Ony ovlivňují vaši mysl, cítění a myšlení, nemůžete se tomu vyhnouti. Nikdo nemůže ujíti vlivu cizích duševních a myšlenkových sil. Vždycky jsou mysli, které jsou silnější než vaše, ale též takové, které jsou slabší.

Jsme spolu všichni spojeni. Naše životy se na sebe váží. V jediném článku řetězu můžeme zřít proud, který prochází všemi články. Je mnoho elektrických lamp a jeden proud, který napájí všechny.

Mystik se snaží, aby tuto spojitost poznával neustále ve všem, co vidí, a tiskl si ji do své mysli. Čím jsou pro něho vlny moře? Jsou v moři? Jejich individualita trvá jen tak dlouho, dokud jednotlivá vlna se zdvihne a klesá. Zdvihá se sice a klesá, ale zapadá do moře. Nově vystoupivší vlna je už úplně jinou vlnou.

Co je pro mystika strom? Kmen, jehož větve vycházejí v listy, které mění barvu a opadávají. Život celého stromu je závislý na kořeni a kmenu, a každá jim způsobená škoda je též škodou pro větve a ratolesti a vůbec pro všechny části stromu.

Co je pro mystika tělo? Co se na něm jmenuje "já"? Nos, oči, ruce, prsty mají svá jména. Všechny části jsou zvlášť

pojmenovány. A myriady myšlenek, myriady představ, velké množství citů v člověku. Může něco z toho pro svou různorodost dostat jméno "já"? Různá hnutí myslí, různé druhy zármutku, různé podklady radosti - můžeme je rozlišovati a rozdělit do tříd? Co je to konec konců, co si o sobě říká "já" nebo "mně", když naše bytost má tolik aspektů? Je to jednota a nikoliv mnohost. Je třeba jen říci, že bychom bez těla a bez myslí nemohli vnímat svou jsoucnost. Veškerou tou mnohostí poznáváme se jako celek.

Všechny tyto mnohé věci pokračují ve svém působení v myslí, dokud nenalezneme za všemi těmi různými jmény a tvary existující jednotu, v níž se pak spojíme s prapříčinou všeho - s kosmickým vědomím. To ukazuje, že zkušenost jednotlivcova, tedy osobité myšlení, cítění a vědění - jakož i zkušenost lidí, národa, rasy - po všechna období dějin nenáležela ani jednotlivci, ani národu, ani rase, nýbrž vždy znova se stahovala do oné hloubky, v níž mohla se spojit s tím, co jmenujeme kosmickým vědomím.

Všechny různé myslí jsou listy téhož stromu. Jsou myslí, které tedy jsou větvemi stromu, a jsou myslí, které jsou jejich ratolestmi, ale všechny jsou téhož původu. Nemůže existovati věc nebo bytost, která by neměla střed, z něhož všechno vychází a v němž se všechno spojuje. Toto ústředí se jmenuje kosmické vědomí, všemohoucnost. U vědomí této pravdy brahmáni doporučují svým přívržencům, aby se koupali v tom místě, kde se u Sungamu stékají řeky. Taková koupel se považuje za očištění života. Ti, kteří rozumějí této symbolice, vědí, že soutok řek znamená kosmické vědomí, a že očista života je v tom, že se dosáhne hloubky vody života, v níž zmizí bezpočetnost tvarů.

Činnost všech bytostí je řízena z onoho středu, o němž praví korán: "Ani strom se nepohne bez Boha." Tím má být řečeno, že se nic nemůže díti ani zde ani ve vesmíru bez popudu z vnitřku, z oné hloubky života, v níž se spojují všechny myslí a výsledky všeho konání.

Přejdeme-li k ethické stránce tematu, ptáme se, jak vedeme svůj život, zda se máme spokojiti se závislostí na jedné působící síle. Ne. To by se podobalo tělesnému ochromení, jako kdybychom snad již nedovedli pozdvihnouti ruku. Pomyslete, odkud přicházejí vaše myšlenky a popudy?

Nyní se naskýtá otázka, zda máme uskutečnit každý vynořivší se popud. Máme v každém případě přikročiti ke skutku s ohledem na to, že popud přichází z nitra? Ne. Je to postoj myslí, která dělá věci správnými nebo nesprávnými, dobrými nebo

špatnými, duchovními nebo hmotnými. Záleží na myšlení, nikoli na skutku. I když přišel popud z nitra - je-li nesprávný, vy jste jej učinili nesprávným. Je-li správný to proto, že jste jej učinili správným. Vnitřní zákon vás ospravedlňuje. Není jiného zákona. Je to váš zákon.

Ať je nějaká mysl hloupá nebo moudrá, zlá nebo ctnostná, každá mysl miluje dobré a krásné. - Co je "dobré"? Dobré je, co je krásné, co byste nemohli neobdivovat. Obdivujeme se kráse a laskavosti člověka, kráse jeho jednání, jeho cítění a myšlení. Nikdo nechce viděti něco ošklivého, ani vstoupiti na cestu zla. Je někdo, kdo by řekl: "Prosím, nebuďte ke mně dobří, prosím, obelhávejte mne?" Nikdo nemá rád, je-li považován za blázna. Zlo je touha po zisku, aniž by se něco vydalo, ale i zlý je ještě vnímavý pro krásu.

Mystik je veden svou myslí. Co si přejeme od života, musíme též dávat jiným. Jestli je to laskavost, dejte ji, jestli dobro, dejte je, jestli ochota pomoci, dejte ji. V tom je celé tajemství životního štěstí. Hledáme-li své štěstí v laskavosti jiných, má to za následek, že naše štěstí je na nich závislé. Dokud očekáváme, že nás jiní lidé učiní šťastnými, dotud čekáme to, co bychom sami byli museli dáti. Teprve když to pochopíme, víme, co je spravedlnost.

Svět je chrám, v němž každý skutek vytváří ozvěnu. Číníte-li dobré, vrátí se vám zpět, když ne od jednoho, tedy od druhého. Je to ozvěna. Nikdy nevíte, z které strany přijde, ale přichází, a přichází stonásobně.

Dáváte-li lásku, přijmete za ni chlad? Číníte-li dobro, přijmete za ně zlo? Dostaví-li se přece a chcete-li posuzovati konání své i jiných, nemůžete býti soudci dříve, než se stanete nesobeckými. Teprve pak znáte spravedlnost, teprve potom můžete rozuměti podstatě spravedlnosti. Já je zdí mezi vámi a spravedlností. Jenom jedno je zaručeně správné, když sobě řekneme: "Já to činit nemám." Řeknete-li to však jinému, možná, že se mýlíte!

Mystik podporuje moudře vývoj své mysli tím, že ji tříbí čistým cítěním a čistým jednáním ("čistým" rozumí oproštění myšlenek od pocitu oddělenosti). Ubírá se jen tímto myšlenkovým směrem.

Bez ohledu na to, jaké jsou rozdíly v jednotlivých náboženstvích a jejich vyznáních, týkajících se zásad dobra a zla, nesporné zůstává jedno: Každá duše touží po kráse, a všechny ctnosti, spravedlnosti a dobročinnosti nejsou ničím jiným než odleskem krásy.

Když si mudrc osvojil tuto morálku, nepotřebuje již náležitosti k nějakému určitému vyznání víry a nemusí se již omezovat na určitou stezku. Může jít cestou Indů nebo Mohammedánů nebo kterékoliv církve, jen když jde královskou cestou poznání, že celý vesmír je všudypřítomností krásy. Zrodili jste se se sklonem, obdivovat se jí v každé z jejích podob, a nesmíte se dát zaslepit a stát se závislými na jediném zvláštním projevu krásy. Takový projev u nikoho nehledejte, avšak sami jej věnujte jiným. Musíte sebe samé, své činy a myšlenky přetvořit v krásu a vytvořené pak dát požívat jiným.

V čem tkví dokonalost mysli, jež má být naším cílem? Dosahuje se kontemplací, poznáním a porozuměním proudu, jenž prochází celým životem. Do něho se ponořme, a pak se nám odhalí to, co se v náboženské řeči jmenuje všemohoucností a jinde kosmickým vědomím, hloubka života, která spojuje všechno a každé dění.

To je celé náboženství. Mystikova modlitba platí této kráse a jeho prací je zapomenouti na sebe samého, ztratit se v kráse jako vodní kapka v oceánu.

Vlna poznává: "Jsem moře", a vrhá-li se do moře, sklání se před nejvyšší silou.

Budte dokonalí jako tato kosmická síla - tvůrce všeho.

O lidské a božské lásce

Láska, jak lidská, tak božská je považována mystiky a mysliteli za svatou. Že jí za takovou lze považovat, je způsobeno tím, že koření mimo lidské i mimo božské. V Bibli je psáno: "Bůh jest láska" - tři slova, jež mysliteli, který chce vniknouti do hloubky tajemství lásky, otevírají nekonečnou oblast.

V běžném životě dáváme slovu láska smysl náklonnosti ke svému prostředí, k příbuzným anebo milovaným. Přemýšlíme-li však o ní důkladněji, vidíme, že od začátku až do konce je to moc, která je základem veškeré činnosti a všeho rozumu. Posuzujeme-li život z hmotného stanoviska, vidíme, že jsou čtyři stupně, a to: oblast nerostná, rostlinná, zvířecí a oblast člověka. O těchto čtyřech oblastech řekl derviš: "Bůh spal v oblasti nerostné, snil v oblasti rostlin, probudil se v oblasti zvířat a poznal sebe v člověku." O tomto stupňovitém postupu lze zříti, že je jediný a smysl života, který s každým krokem k dokonalému rozvinutí lásky si zjednává nový výraz.

V oblasti nerostů nenacházíme ještě sklonu k lásce. Ale jak se vyvíjí rozum - v oblasti rostlin - cítíme občas, že se naše sympatie zrcadlí v rostlinách.

Rostliny mají schopnost cítit, čeho se jim od nás dostává. Tak krásně se jim daří, jsou-li zalévány a pěstovány s láskou a sympatií, zatím co v ruce méně láskyplné osoby se jim tak nedaří. Kdybychom jen podrobně pozorovali rostliny,oznali bychom, že velmi dobře pociťují naši blízkost a naši lásku. Daří se jim podle naší lásky. Čím více jim věnujeme lásky, tím krásněji kvetou a voní. Člověk pracuje na statcích a v zahradách neustále ve snaze, aby rostliny, které potřebuje ke svým hmotným účelům, podporoval hmotnými prostředky. Kéž by pomyslel, že jsou ještě vyšší prostředky, jimiž by mohl napomáhat jejich vzrůstu, a to duchovní prostředky - láska a sympatie!

Na východě se vypravuje o Puran Bhagatovi, že se vrátil do své země teprve po dlouhé době, za níž ve svém myšlení a cítění, jakož i ve svém duchu vyvinul pravou lásku, a to v lese, kde dlel ve vyhnanství. První jeho přání, které se ho zmocnilo, bylo, aby si sedl do zahrady, která za jeho nepřítomnosti úplně zpustla. Odebral se tam a začal malým džberem zalévati květiny. Ihned všechno v jeho zahradě začalo tak kvésti, že se stala v krátkosti pravým divem krásy, takže o ní kdekdo začal mluvit a říkal: "To musí být člověk mocného ducha, když jeho zahrada začíná tak kvésti." Vzrůst toho, čeho se dotkli tedy světci, mudrci a prorokové, byl vždy mocný.

Veškerý druh moci spočívá v tom, co označujeme prostým slovem "láska". Dobročinnost, štědrost, náklonnost, snášenlivost a trpělivost jsou různá jména a různé aspekty jednoho a téhož, tj. lásky. Řekneme-li "Bůh je láska" nebo přiřkneme-li mu nějaké jiné jméno lásky, všechna tato jména zůstávají jmény Božími. Přece však má každé jméno lásky, každý druh lásky vlastní určení, zvláštní povahu. Láska v podobě dobroty je něco jiného než láska, projevující se trpělivostí nebo zase štědrostí, či snášenlivostí - a přece od začátku do konce je to všechno jednoduše láska. Jsou různé, rozličnými směry se ubírající projevy lásky, které se od sebe velmi liší a mají různý účel.

Metafysika sufismu rozeznává dva různé aspekty lásky, dželal a džemal, z nichž každý má svou vlastní sféru. První je síla lásky. Mohla by se nazývati též duševní silou, silou vůle nebo silou mysli. Je to jediná síla, která působí různými směry. Je to moc lásky a její moc se projevuje a působí podle své mohutnosti: je větší, když je neohraňčená, menší, když je ohráňčená. Co se

nazývá představou, myšlením, vnímáním, chápáním, inspirací a intuicí, pochází z druhého aspektu lásky džemal.

Ve třetím vývojovém stupni, v oblasti zvířat, projevuje se láska ještě více. Zvíře je schopno ještě více nežli rostlina vnímat naši lásku a dobrotu, naši radost i nespokojenost. Vstupujeme-li do domu, může být pes rozradostněn nebo se cítit stísněn pod vlivem naší rozmrzelosti. Kočky poznávají naši lásku a totéž dělají papoušci a jiná naše oblíbená zvířata. Vidíme též, že se kočka zlobí, přijde-li do domu jiná kočka. Čteme též, že pes ze sousedství tak dlouho nosil Josefovi do studně chléb, dokud tam byl uvězněn. A z jednoho arabského vyprávění se dozvídáme, že jakýsi jezdec, který byl zraněn na válečném poli, byl ochráněn svým koněm.

V člověku se může láska více vyvinouti, ačkoliv se člověk může ukázat horším než zvíře, a dokonce méně citlivějším vůči lásce než kámen, takže jste raději pohromadě s kamenem než s takovým člověkem. To je zaviněno tím, že během svého vývoje vypěstoval v sobě sebelásku. Je sobečtější než kterákoliv jiná bytost na světě, neosvobodil-li své srdce z pout sebelásky.

Nebylo by přehnané, kdybychom řekli, že člověk nemůže dosáhnouti okultní a psychické moci jakož i intelektuální a inspirační schopnosti proto, že nevyvinul moc lásky. A příčinou jeho neúspěchu je sobectví, které člověku překáží ve vývoji.

Člověk, pokud se týče vášní a hnutí myslí, se neliší od zvířete. Lidská bytost se liší od zvířete lidskými vlastnostmi a nikoliv jídlem a pitím a plozením. Lidské vlastnosti se mohou rozvinouti jen rozvojem lásky. Ve všech dobách člověk bojoval proti svým bližním pro své rozdíly ve víře a náboženství, pro svou příslušnost k jiné společnosti. Nebylo mu známo, že každé náboženství bylo jen poselstvím lásky, které se pouze přizpůsobuje době, v níž je zjeveno. Toto poselství bylo zvěstováno různým národům a v různých dobách, a bylo přijato tak, jak to dovoľoval tehdejší vývojový stupeň lidí. Ve skutečnosti šlo vždy o jedno a totéž učení, a to o učení lásky: "Milujte své bližní", "Milujte ostatní lidi", "Milujte své nepřátele" - stále tentýž příkaz.

Kristus pravil k rybářům: "Pojďte, chci z vás udělat rybáře lidí", tj. vaše srdce naplněné láskou se stane sítí, do které se budou chytat lidé jako ryby.

Moudrý praví: "Všichni, kdo mne vidí, cítí se ke mně přitahováni, aniž vědí, co ve mně je, co je přitahuje." Není tohle celé tajemství života? Mohli bychom myslet, že přitažlivá síla,

kteřá vychází z rodičů, sourozenců nebo ze známých, je nějakou duševní nebo magnetickou silou. Ale není větší magnetické síly než láska. Síla lásky je tak mocná, že změní lidský hlas, srdce, chování, podobu, pohyby a způsob jednání - všechno dokáže změnit. Jaký je rozdíl mezi vodou a kamenem! Mezi měkkostí a tekutostí, stoupáním a klesáním vody vedle ztrnulosti kamene. Velcí mistři lidstva stávají se proudy lásky. První známkou mudrce je, že je sám láskou. Jeho hlas, jeho cítění, jeho přítomnost nám prozrazuje, že je v něm něco otevřeno, co u každého neshledáváme, a toto něco je hluboká láska. Rozvoj lásky je často brzděn různými překážkami, které s sebou přináší život. Ale hlavní překážkou jsme si my sami. Začínáme svůj život sebeláskou, a všechno, co od něho požadujeme, je určeno pro naše já, a je-li přítomen požadavek lásky, je kladen opět pro naše štěstí a vlastní potěšení.

Vyskytne-li se otázka "Miluješ-li mne hodně? Kolik tě miluji já?" - pak se láska stala obchodem.

"Miluji tě, ale ty mě nemiluješ" - znamená: "Dávám ti lásku a očekávám na oplátku právě tolik lásky."

To je obchod s láskou.

Obchod však nevede k ničemu, neboť příliš úzce souvisí s já, ale láska stojí nad ním. Milovati znamená dávatí a nikoliv brátí. Opravdu milující nikdy nemluví o tom, co učinil pro milovanou (osobu) bytostí, neboť ji miloval pro lásku a nikoliv pro odměnu. Začíná-li někdo milovat a má-li se tato láska udržovat z lásky milované bytosti, chce něco nemožného. Čeká-li někdo na lásku druhého, musí nutně zažít, že příroda nemůže vyplnit toto přání - leda, že by oba považovali lásku za obchod. Oba dva si možná myslí, že milují, avšak nikdo z obou skutečně nemiluje, nýbrž jeden bere lásku od druhého.

Pravá láska učí milujícího trpělivosti, odevzdanosti, mírnosti, neboť milující si myslí: "Kdybych ve svém konání a chování nejednal co nejjemněji, mohl bych vzbuditi nelibost milované." Takové myšlení milujícího vnitřně povznáší. Každá taková myšlenka zlepšuje milujícího, do jehož života vstupuje.

Naděje nás vždycky znovu oživuje, a sice proto, že je živena láskou. A láska oživuje též trpělivost. Bez lásky nemůžeme mít s nikým trpělivost. Jak cenná je trpělivost! "Ó, vy, kteří jste požehnáni trpělivostí," tak blahořečí božský hlas v koránu.

Jiná překážka lásky je závislost na kráse ideálu - ať už je to hmotná krása neb krása myšlenek, povahy nebo osobnosti. Ať už

jde o jakoukoli krásu, jednoho dne musí selhati, jakmile stálost lásky je na ní závislá. Proto pravá láska se nestará o tělo a o nic zevního. Přesně vzato, láska si vytváří vlastní ideál. Miluje-li někdo jen pro krásu, co se stane potom, když přejde mládí a krása? Kam se potom poděje láska? I ona zanikne. Jiný příklad: Někdo se zamiluje do osobnosti, ale snad už za měsíc je tato osobnost něčím jiným: snad už nevykazuje ani jednu z přitažlivých vlastností. Co potom? Považujeme květiny za zvlášť pomíjející - vždyť tak rychle vadnou! A přece jest lidské srdce ještě nestálejší. Člověk může být časem velmi dobrotivý a přátelský, ale potom může jednat zase opačně. Brzy je klidný, brzy neklidný, zcela podle stavu mysli, v němž se právě nalézá. Proto nemůže vytrvati láska, u níž se připustí, aby byla závislá na ideálu krásy. Taková závislost způsobí, že láska dříve nebo později pomine, a tak se stává, že v tolika srdcích plamen lásky nemůže zůstat živým. Často se nedostává správnému porozumění tomu, že láska nemá být závislá na zevním ideálu, nýbrž, že si milující sám musí vytvořit ideál v sobě. Zchladne-li láska, je to důkaz, že jsme si opomenuli vytvořit z vlastní síly živoucí lásku.

Svatí a mudrci proto vědí, že člověk dnes může být dobrým, zítra opakem toho. Proto moudrý milující je připraven na protivy ve vnitřní a zevní kráse milované. V těch, kdo za pomoci předmětu lásky rozvinuli v sobě ideál lásky, vzniká časem změna jejich podstaty, stávají se stále láskyplnějšími. Láska, kterou věnují jiným lidem, se podobá učení se abecedě. Naučíme-li se abecedě, můžeme číst nejen slabikář, ale kteroukoliv knihu, jež nám přijde do ruky. Naučíme-li se milovati člověka, získáme pochodeň, v jejímž světle rozluštíme všechny záhady života. Jako by se v nitru něco vyvinulo, co můžeme také darovati dále.

Na východě platí přísloví: "Milující syn je vždy milujícím manželem." To je správný životní názor. Učí skutečnosti, že ten, kdo od mládí věděl, co je láska, položil základy k pravé lásce po celý život. Je-li někdo nějakému člověku věrný a vůči němu dobrý, může být takovým také vůči ostatním lidem, bez rozdílu, zda jde o známého, zaměstnance, souseda nebo přítele, neboť on v sobě vypěstoval vlastnost dobroty.

Avšak i když lidé předstírají, že milují, přece jen ponejvíce k někomu jsou dobří, k jinému však ne. To dokazuje, že neumějí opravdově milovat. Ten, kdo opravdu miluje, věnuje svou dobrotu a srdečnost - různé stránky lásky - bez rozdílu každému, koho potká.

Znalost stavu mysli jiných lidí, jejich radostí a žalu, a znalost toho, co se děje v dálce a schopnost zachytit zprávu, přicházející z dalekého světa, všech těchto okultních sil dosahujeme rovněž silou lásky. Všechno je velmi prosté a snadné pro toho, kdo opravdově miluje. O tom však neví nic ten, pro koho je láska obchodem. Opravdu milující se dozvídá o tom všem bez zvláštních rozjímavých a soustředovacích cvičení, neboť co může být větším soustředěním než láska? Avšak nikdy takovou moc nemůže pochopiti ten, jehož myšlenky se točí kolem peněz, nábytku, klenotů a šatů. Naproti tomu obrátíme-li zájem k ideálu, objeví se taková síla dříve, než ji hledáme.

Každá okultní a psychická síla je tudíž silou lásky. To však platí nejen o lásce k nějaké živé bytosti, nýbrž i o lásce k umění, hudbě, básnictví, k výtvarnému umění a vůbec ke všemu krásnému. Všude odsuzovaná láska odhaluje vznešenost vidění krásy. Ti, kdo milují krásu básnického umění, jsou také schopni ji tak užívat, že jí ku cti mohou dát také jiný výraz. Ti, kdo milují hudbu, jsou s to poskytnouti světu svou hudbu, přitahovati milovníky hudby a zároveň sami se těšiti z její krásy.

Avšak láska ve vyšším smyslu nás učí, že je něco milovaného, milovaná bytost, která tak dlouho trvá jako my a skýtá větší uspokojení než všechno ostatní, co v životě je hodno vaší lásky. Touto bytostí je Bůh. Ale málokterí z těch, kdo říkají "já miluji Boha", mluví pravdu. Většinou je to zneužívání takových slov. Jak můžeme uctívati něco, co nemá postavy ani barvy? Není možno milovati něco, co nemůže nabýti určitého projevu krásy. "Milujeme Boha", říkají mnohdy ti, kdo zbožně a v bázni boží myslí jen na jediného příslušníka své sekty. Přitom si činí nárok na to, že jsou zduchovní. To je právě tak protismyslné, jako kdybychom milované řekli: "Velmi tě miluji, ale nesnesu tvých rysů obličej," když přece Bůh řekl: "Stvořil jsem člověka ke svému obrazu." Jak může být Bůh spokojen s takovou láskou, při níž člověk chová ještě předsudky vůči svému bližnímu, zatím co tvrdí, že miluje Boha? Jak by mohl Bůh považovati za pravou takovou lásku, která se zpěčuje uznati existující krásu? Bylo by to asi tak, jako by někdo řekl umělci, jemuž předstírá, že ho má rád: "Jste mi velmi milý, ale váš obraz je mi protivný." Jaká by to byla láska? Vždyť umělec přece věnoval duši a život cele svému umění! Stal se tak říkajíc celý uměním! Jeho jediné zadostiučinění spočívá přece v uznání, které se vzdává jeho stvoření! Jak mohou ti, kdo nemilují Jeho tvorstvo, podobným způsobem tvrdit, že milují Stvořitele? Slova Boží říkají: "Chcete-li Mne zřítí, patřete na Mne ve tváři člověka. Je mým obrazem." Vždyť Bůh bez svého projevu

by nikdy nebyl poznán. Nikdo si tedy nesmí činit nárok na to, že miluje Boha, kdo v jeho projevu nenalézá dosti podivuhodné krásy.

Podobně je tomu s těmi, kdo říkají: "Já miluji jen toto Jediné a nepotřebuji nic jiného," neboť ani ti nemají pravé lásky. Pravá láska je neomezená. Zpočátku bývá sice láska omezena, ale postupně se rozvíjí a konečně se projeví jako pravá láska. To se děje v životě denně, ale my nerozumíme zákonu, který způsobuje tuto proměnu. Miluje-li někdo jediného člověka tak silně, že se jinak nestará o nikoho, říkává se o něm v Orientu: "Jednoho dne zde dojde k neštěstí." Hrozí vždycky nějaké nebezpečí, nějaké zhroucení, nějaké zápletky v budoucnosti tam, kde není lásce dovoleno, aby proudila volně a bez překážek. Neproudí-li volně, je omezena. Japonci a Číňané říkají, že je Bůh žárlivý, neboť si nepřeje, aby se dva lidé oddali jen sami sobě. Nechce trpěti takové omezení lásky. Kdybychom se chtěli pokusit stěsnati celé moře do džbánku, moře by jej roztrhlo. Moře lásky trhá svůj úzký průchod. Mluví-li se o žárlivém Bohu, chce se naznačit, že neomezená moc lásky nemůže dovolit svému projevu, aby lásku obrátil jen k jediné omezené bytosti nebo věci.

Proto též jediné láska k Bohu se může nazvat nejvyšší láskou, že je stejně obsáhlá jako Bůh. Vpravdě je láska samotným Bohem.

Jest krásné vyprávění, které bylo zdramatisováno před stoletími a od té doby prováděno na jevišti, aniž by se lidem přestalo líbit, takže se dodnes hraje. Jmenuje se Indrův královský dvůr. Indra je Bůh. Nebe, jeho dvůr tvoří dévové a perisy, jež před ním tančí a baví jej. Žádná lidská bytost není připuštěna k jeho dvoru. Jednou se stalo, že kterási peri slétla na zem a zahlédla pozemského prince, nad nímž letěla. Jeho krása ji tak uchvátila, že si myslila, že by byla šťastna, kdyby se jí podařilo nějakým způsobem prince dostat do svého nebeského bydliště. Zasněnila do svého záměru jednoho dévu, který potom unesl prince Gulfama. Ten se po svém probuzení ocitl na jemu neznámém místě a dýchal neobvyklý vzduch. Po chvíli velkého údivu spatřil peri, která převyšovala svou krásou všechny pozemské bytosti. Pohlédl na ni a ptal se jí, jak se tam dostal. Ona mu všechno vysvětlí, vyzná mu svou lásku a řekne mu, jak by byla šťastna, kdyby u ní zůstal. "Všechno udělám pro tvé štěstí," slibuje mu. Gulfam úplně zapomněl na své království a žil u peri, raduje se z její lásky. Ta však jej musila každého dne opustiti, protože musila splnit svou povinnost, a vracela se zpět, aniž řekla, kde byla. To vzbuzovalo princovu zvědavost, zvláště když vytrvale mlčela o tom, kam odchází a co tam dělá. Konečně mu řekla, že musí

denně tančit před Indrou. Tu princ zatouží podívat se tam. Ona se napřed snaží, aby jej odvrátila od jeho úmyslu, ale nakonec souhlasí, že ho vezme s sebou. Má se postavit za ni a snad se jí podaří skryti jej během tance svými křídly před Indrou. Spatří jej však jeden z děvů a ohlásí to Indrovi. Ten považuje dlouho za vyloučené, aby se na jeho dvoře mohla zdržovat lidská bytost. Avšak také jej objeví a zatratí jej, zatím co peri má být tak dlouho zapuzena, dokud neprojde různými stupni očisty zemí, vodou, ohněm, vzduchem a étherem. Dříve jí není dovoleno vstoupiti do nebe.

Vyprávění nám ukazuje, že v nejvyšších oblastech zvaných Indra-loka, kam člověka přivádí láska, sídlí Indra, dokonalost krásy. Nejvyšší láska se musí vztahovati k Bohu, jemu náleží. O tento cíl se má snažit láska ve svém vývoji. Peri je lidská duše, Gulfam je lidské tělo. Duše, která je nebeská, najde zalíbení v těle a přichází-li z pozemského těla do nebeských sfér, přináší něco do nebe, o čem je určeno, aby zůstalo jen na zemi. Láska k omezené bytosti nemá v nebi místa a je odsouzena k očistě a k touze po vyšším do té doby, dokud nachází uspokojení v omezeném předmětu, v lásce k lidské bytosti. Pánu nebes je třeba vzdávati úctu. Pravé lásce musí být popřán volný tok a o tomto ničím nerušeném proudu nás mistři učili, že se máme učití lásce od omezeného a pak v lásce pokračovati, až dospějeme k lásce k Bohu, k Neomezenému.

Víra

Mluvíme-li v přítomnosti ortodoxních lidí o víře, hned si myslí, že mluvíme o jejich víře. Věří na své náboženství, v jeho duchovnost, v určitá dogmata, v jisté zásady, v určité učení nebo v nějaké obřady a sdružují tuto představu se slovem "víra". Na druhé straně rozumářský svět prohlašuje, že "víra" je slepá a nechce slepě věřit.

Pro mystika naproti tomu je víra onou jedinou mocí, která je činna ve všem stvoření. Vírou nerozumí mystik náboženství, nějaký článek víry, ani víru v určité písmo či v nějakého učitele, nýbrž chápe víru jako "důvěru", která existuje i bez rozumových důvodů.

Tuto důvěřivou víru mají mnozí lidé vrozenou, kdežto jiným, jak se zdá, se nedostává. Mohli bychom si proto mysliti, že jeden člověk už přichází s vírou na zem, jiný však nikoliv, tedy, že jeden ji má, druhý ne. Porozumíme-li však hlouběji životu, zjistíme, že není mysli bez víry. Zjeví se nám pravda prorokova výroku: "Každý

člověk se rodí jako věřící, teprve později se promění v opak." To znamená, že každé duši přicházející na svět, je vrozena prostá víra, takže pochybnosti vznikají teprve během života. Kdyby tomu tak nebylo, nedokázali bychom se ani naučit mluvit. Neučíme se snad víře již od dětství? Matka praví: "Toto je strom", a dítě opakuje "strom" a když něco jmenuje vodou, tu dítě to rovněž nazývá vodou. Mluví-li rodiče před dítětem jinými slovy, než je zvykem v obvyklé řeči, chápe to dítě tak, jak si to rodiče přejí. Ať je jméno dávané věcem správné nebo nesprávné, dítě je přejímá tak, jak si to rodiče přejí. Vždyť to je dětský způsob jednání.

Každý člověk je napřed věřící. Jak ale dochází k tomu, že člověk ztrácí tuto víru, vlastnost propůjčenou mu přírodou? Znalostí jmen a tvarů pozbývá víry. Když člověk dospívá, ztotožňuje svou víru se znalostí jmen a tvarů, s tím, co nazývá učením. S každým pokrokem v učenosti srovnává stále více věcí, jedny hodnotí více než druhé, pronáší střídavé soudy: "Toto je správné, to nesprávné" a míní: "Tomu mohu popřát víry a spolehnouti se na to" nebo "Tomu nesmím věřit a s tím nemohu počítati." Označuje jedno za správné, druhé za nesprávné. Vždyť člověk na počátku musí projítí tímto stupněm vědění. Jestliže však jednou člověk prošel tímto obyčejným věděním, dosáhl stupně, na němž si může říci: "Všechno, co jsem považoval za správné, není správné, a co jsem měl za nesprávné, není nesprávným." Pochopí, že každý rozdíl je jen rozdílem ve vztahu ke srovnávanému. Toto stanovisko je však těžko pochopitelné, je příliš zastřeno, než aby mohlo všeobecně být pochopeno.

Průběhem života dochází k tak častým zklamáním, k tak četným neúspěchům, k tak mnohému utrpení, takže se nikdo nemůže zbaviti pochybností. Oklame-li nás jedna osoba, nedůvěřujeme od té chvíle deseti jiným. Ukáže-li se jedna osoba nespolehlivou, lehce potom sto jiných považujeme za nespolehlivé. Nezdaří-li se něco jednomu, jsme v pokušení si představit, že se to nepodaří ani další tisícovce. Tolik věcí nás olupuje o onu přirozenou a mocnou vlastnost, která tu byla brzy na počátku - o víru, která je tajemstvím jakéhokoliv úspěchu. Tato víra se ztrácí životními zkušenostmi, které nám berou odvahu. Pozbudeme-li jednou důvěry v jiné, pak ztratíme též důvěru v sebe, a čím méně jí máme, tím více se potkáváme s nezdarem. Pochybující je nadto považován za moudrého a prostě věřící za blázna. Ať vidí kohokoli, pochybuje o něm. Slyší-li něco, hned se ptá, zda je to pravda či nikoliv. V obchodních záležitostech nedůvěřuje dokonce ani příteli, dokud se časem nepoučí. Tento čas však nikdy nenastane, neboť pochybnost plodí pochybnosti v

mysli podezříváného a často vzniknou pochybnosti jako následek myšlenek pochybujícího, nebo zase tyto myšlenky vytvoří klamný dojem, který se pro tu chvíli stane dokladem pochybností.

Krásně se o tom mluví v Shakespearově dramatu Othello: "Čím více Othello pochybuje o Desdemoně, tím více důkazů mu přináší život pro ospravedlnění jeho pochybností. Jeho pochybnost mu poskytuje další a další klamné důkazy, až konečně není vůbec schopen věřit ani tomu nejmenšímu, co odporuje jeho pochybnostem. A tak je tomu i v našem životě. Začneme pochybovat, a ono se začne plnit, čeho se obáváme, neboť jsme k tomu v srdci člověka položili základy. Zdali skutky, které vidíme poskytují našemu pochybování jen zdánlivě platné důkazy, to není rozhodné, neboť naše nedůvěra způsobuje, jí odpovídající tlak na podezřívanou osobu.

Kdyby se nám podařilo vyvinouti onu víru, o níž se tolik mluví v Bibli, v koránu a v jiných svatých písmech, pocítili bychom, jakou má moc. Tajemství veškerého úspěchu je ve víře.

Jsme zde na zemi, abychom splnili účel svého života. V čem spočívá tento účel: Naše sklony a v naší mysli neustále vystupující přání jsou životními úmysly. Nejsme-li schopni uspokojiti tato nutkání, opustíme tento svět, aniž bychom splnili účel svého života.

Omar Chayam praví: "Nebe je viděním splněného přání a peklo je stínem duše hořící jasným plamenem." Zůstanou-li přání nesplněna, pak se ovšem duše octne v plamenech. Není však důvodu k tomu, aby se přání nesplnilo. Dokonce pouhá existence přání je zaslíbením jeho splnění. V lidském srdci je přání Boží. Korán praví: "Bez vůle Boží se nemůže pohnout ani prášek." (6) Tak jest každá myšlenková a citová vlna, každé hnutí od Boha. V každé k nám přicházející myšlence je Boží myšlenka, i když se nám to zdá být pozemská všední myšlenka.

Pozná-li jednu člověk, že každý podnět, každé hnutí v jeho mysli pochází vlastně od Boha, pociťuje též od té chvíle, že všechno musí být jednou splněno. Není-li tomu tak, je tím vinna lidská omezenost, která způsobuje, že tato slabost překáží Bohu ve splnění. Lidské neúspěchy lze obvykle připisovat nedostatku víry. Nepochybně se splní lidské myšlenky tam, kde spolupůsobí víra! Kam si ale vnutí vstup vlastní rozum a pochybnosti, aby zničily naději, tam také se obvykle dostaví neúspěch.

Jakou důležitou roli hraje v životě víra! Může se vůbec něco rovnat víře? Celé náboženství je vírou, vždyť i různé národy

pojmenovaly jednotlivá náboženství věrami. Víra samotná je náboženství.

Nyní povstává otázka, zdali máme někomu slepě věřit. Co by způsobila taková slepá víra? Nebylo by to potlačování rozumu, vyřazení i schopnosti rozlišovati správné od nesprávného, možné od nemožného? I kdybyste uvěřili někomu, kdo vám řekne, že vám bude propůjčena královská důstojnost, byla by to slepá víra, neboť není vyhlídek, že by se uskutečnila. Ještě méně hodné víry by bylo, kdyby vám řekl, že jste králem, zatím co váš život nenese stopy po něčem královském, nýbrž spíše po něčem opačném.

Především je zapotřebí, abychom se naučili sebedůvěře. Mnozí nemají víru v sebe.

Právě tato nevíra způsobuje, že také jiným nemůžeme věřit. Věříme-li jednou sobě, jsme schopni důvěřovati i jiným. Co záleží na tom, zda celý svět má opačný názor o nějakém člověku, kterého já považuji za dobrého a duchovně velmi vyvinutého? Řekne-li však někdo: "Snad mají jiní pravdu a já ne," tu mu schází víra, důvěra. Neví, co je víra! I když nějakému člověku důvěřuje, přece jen se časem dostaví chvíle, kdy ztratí tuto důvěru. Víra musí začínati ve vlastním nitru. Sebedůvěra by měla být tak bezpodmínečnou, že si tehdy řekneme "ano", když tisíce jich řekne "ne".

Jestliže při každém názoru, který si máme vytvořiti, vždycky se ohlížíme po názoru ostatních, dříve než si vytvoříme vlastní, dříve než si troufáme říci, že je den nebo noc, vede to nakonec nejen k tomu, že jiným nevěříme, ale k tomu, že se vyvine jakýsi druh duševní poruchy.

Občas slýcháváme: "Kdysi jsem měl velkou víru, ale během života jsem se setkal s lidmi, jimž nikdy nebylo možno věřit. Oklamali mne a já jsem od té doby ztratil víru ke všemu." Kdo tak mluví, je velmi hoden politování, neboť sám ztratil nejvíce. V něm obsažené dobro se tu zničilo vlivem špatných zkušeností. Jak jest proto důležité, aby srdce věřícího zůstalo nezlomeno!

V Indii jest lidovou zábavou zápas dvou ptáků. Oba ptáci jsou postaveni na stůl a diváci, kteří chtějí přihlížeti této zábavě, si usednou. Jakmile ptáci uzří jeden druhého, začnou na sebe útočit. Každý z majitelů ptáka si myslí: "Můj pták zvítězí, můj si odnese cenu." Jakmile se však jednomu z majitelů zdá, že jeho zvíře by mohlo být poraženo, vezme jej z boje a řekne druhému: "Vy jste vyhrál, skončeme boj!" Chceme tím svého ptáka zachránit před porážkou, aby zvíře nepozbylo sebedůvěry. Ti, kterým chybí sebedůvěra, jejichž víra je zlomena, podobají se ptáku, kterého

nezachránili před porážkou. Ať je takový člověk jakkoliv silný, dojem z porážky se vryl do jeho mysli a on už nikdy nezvítězí.

Je tomu jako u slonů. Ačkoliv je slon mohutným zvířetem, zmizí všechna jeho síla a moc, je-li jednou poražen. Po léta na to nezapomíná a vzdor své síle nikdy už nenapadne jiného slona. Důvěra, víra, která mu vlastně dodává síly, je pryč.

V hindustánštině je přísloví, které zní: "Neúspěch i vítězství, obě jsou v mysli. Nastane-li neúspěch, záleží to na mysli, a také úspěch je způsoben myslí." Dokud mysl neutrpěla porážky, může se i zdánlivý neúspěch stát vítězstvím. Vypoví-li však mysl, tu se očekávané vítězství změní v porážku. Velká moc, jíž je nadána mysl, není ničím jiným než mocí víry, důvěry. Mnohým lidem se podaří velká díla, která nejsou nikterak uměřena prostředkům, jež mají zprvu po ruce. Jsou přece známy případy, že lidé začali svůj život zcela bez prostředků a domohli se milionových majetků. Neměli ve svém životě zevní povzbuzení, nic, co by jim pomohlo. Pozvedli se vlastním přičiněním.

Vidíme, že rozum nemá podílu na víře. V domnění, že víra věci předstírá, bývají lidé, kteří pracují jen s vírou, nazýváni fanatiky. Je přemnoho lidí, kteří po celý život nic jiného nedělají, než přemýšlejí a uvažují." "Mám to učiniti?" "Jak to dokáží?" "Jak překonám ty a ty překážky?" tak se neustále sebe táží. Myslí stále na překážky a čekají, až se dostaví příznivé okolnosti, avšak nikdy se tak nestane. Po celý život touží po něčem, čeho nedosahují pro rozumové zábrany.

Úplně jinak je tomu s vírou. Kde vládne spoléhající se víra, tam skutečně se ani neobjeví myšlenka, zda tu jsou prostředky, jimiž by se uskutečnilo přání, které se v mysli vynořilo. Nezáleží na tom, kde je víra, kde je pěstěna a kde použita, aby chránila pojatou myšlenku a ji zalévala, aby se rostlince dařilo a přinesla plody, neboť jednoho dne prostě zříme myšlenku provedenu.

Obráťte se na ty, kteří vedli na světě nádherný život. Dbejte toho, co doporučují. Co praví Kristus, co praví Mohammed? Po vodě kráčejší Kristus praví Petrovi: "Ó, malověrný, proč jsi pochyboval? Kdybys měl víru, mohl bys ovládnouti vlny." (Mat XIV, 31)

Co nám ukazují různé arabské války za časů Prorokových? Mohammed se narodil jako sirotek, neboť otec jeho v době jeho narození nebyl již na živu a jeho matka zemřela při jeho narození. Nebyly pro něho přichystány ani peněžní ani mocenské prostředky, a když kázal poselství, povstala proti němu celá obec.

Dokonce i jeho příbuzní se postavili proti němu.

Kdo mu zůstal věren? Jeho víra, jeho důvěra. A k čemu vybízeli ten svůj národ: Vytrvati ve víře. Jednou se stalo, že nepřátelské vojsko mělo vítězství na dosah ruky a náhodou jeden z nepřátel zajal obávaného Proroka. Nepřítel si sedl na prsa bezbranného, aby jej zabil. Avšak než to učinil, řekl: "Dobrý Proroku, po celý život jsi učil ve jménu Božím. - Teď mi řekni, kde je tvůj Bůh? Kam se ztratil?" A Prorok zvolal: "Ó, jméno boží, dnem i nocí budiž velebeno!" A jak toto jméno proniklo jeho myslí, síla celého stvoření se spojila v Proroku, obratem ruky odvrhl protivníka, vytrhl mu meč a pravil: "Kdo tě nyní zachrání, když jsi v rukou mých?" Muž jen vzdychal: "Ó, Mohammede!" Načež tento mu řekl: "Ó, malověrný, ani teď ses nedal poučit! Vždyť jsi viděl, že víra v Něho mne zachránila. A protože On zachránil mne, ochrání i tebe! Volej jej!"

Je vůbec něco podobného síle takové víry a naděje, kterou On dává, a moci, kterou může poskytnout?

Někdo může stále jen pochybovat a pochybovat. Jeho pochybnost se může ukázat správnou nebo také nesprávnou. Někdo jiný bude věřit a bude se své víry pevně držet, a jeho důvěra se bude každou novou zkušeností zvětšovat.

O jednom mudrci, který projížděl s karavanou Arabií, se vypravuje toto: Několik z jeho spolucestujících mělo u sebe značné částky ke krytí určitých výdajů. Karavana dospěla do krajiny, kde jim řekli: "Zde je třeba počítati s lupiči. Každý si musí sám ohlídat svůj měšec. Protože zde v okolí byly mnohé karavany oloupeny, musíte i vy býti připraveni na přepadení." Také mladý mudrc měl něco peněz, ale řekl si: "Nemám, kam bych peníze ukryl. Musím najít člověka, u něhož bych je mohl jistěji ukrýt." Hledal nějakou vesnici nebo obydlí, ale podařilo se mu najít jen jakýsi stan v jisté vzdálenosti od karavany. Odebral se tam a uzřel pod stanem muže, který kouřil dýmku. Přistoupil k němu a pravil: "Neznám vás, pane můj, ale dověděl jsem se, že se v okolí zdržují lupiči, kteří již obrali mnoho karavan. Jsem chudý a pomyslel jsem si, že svou trochu peněz ukryji u někoho, komu bych mohl důvěřovat. A protože jsem našel tento stan, cítím, že vám je mám svěřit." Odevzdal mu svůj měšec a vrátil se ke karavaně. Když k ní dospěl a spatřil, že právě byla přepadena a že všichni přišli o peníze. Byl velmi šťasten, že neutrpěl škodu, zatím co ostatní naříkali nad svou ztrátou. Popsali lupiče a vykládali, co jich bylo. On se vrátil ke stanu, aby si vyzvedl své peníze. Našel tam téhož pokuřujícího muže, avšak obklopeného mnoha jinými, neboť onen

muž byl náčelníkem lupičů. Ostatní seděli kolem něho, hašteřili se a přeli se o kořist, kterou náčelník rozděloval.

Mladý muž se už neodvážil přiblížit a v duchu si vyčítal, jak byl vlastně hloupý, že si peníze nepodržel a tolik věřil. Byl by lupičům unikl, neboť se vzdálil s penězi od karavany, právě když byla přepadena. Jeho druzi sice ztratili vše, ale on sebe měl za blázna. Když při pomyšlení na to chtěl odejít, dal si jej náčelník zavolat. S úzkostí předstoupil před náčelníka, protože si myslel, že teď je ohrožen i jeho život. "Proč jsi sem přišel?" byl otázan, "proč chceš znovu odejít?" Mladík odpověděl: "Nejsi náčelníkem těchto lupičů? Jak bych si neměl přát odejít, k čemu by mi byl můj příchod?" Náčelník odpověděl: "Člověče, dostal jsem tvé peníze do úschovy. Neoloupil jsem tě. To byla věc důvěry. I když jsem lupičem, nejsem nepoctivý. Vydělávám si lupičstvím, avšak nikoliv věrolomností. Svěřils mi své peníze, nuže, jsou dobře ukryty. Zde jsou, vezmi si je k sobě." Mladík se s radostí vzdálil a pomyslel si, jak je nádherné důvěrovati, neboť i lupič může býti hoden důvěry.

Totéž můžeme pozorovati v běžném denním životě. Služebníka, pomocníka, spolupracovníka můžeme učinit věrohodným nebo naopak, podle toho, zda jim věříme.

Je pravda, že ztráta víry se stává stále dokonalejší u toho, kdo jednou začal pochybovat, až nakonec pochybuje dokonce o nejmilejších a nejbližších přátelích. Choť nedůvěřuje choťi a naopak, bratr nevěří sestře a sestra bratru, rodiče nedůvěřují dětem. Lze nedůvěřovat nejbližšímu příteli a nakonec se nevěří ani sobě. To je nejzazší mez. Od té chvíle se život stává trýzní.

Nyní vyvstane otázka, zda je správné, abychom přiměli rozum k ústupu a jednali podle víry. Odpověď zní: Ne, to není správné. Rozum je paní víry a víra je vládcem rozumu. Úspěch je jistý, když víra je tedy vládcem a rozum je paní. Je-li poměr obou obrácen, ztroskotáme. "Přeji si založit továrnu", a rozum odpovídá: "Co se týče továrny, můžeš jednat tak a tak, v tom je tvůj úspěch." Rozum musí sloužit. Víra je hlavním činitelem. Víra říká: "Budu úspěšná." Rozum praví: "Takové jsou rozličné cesty, jimiž ses dala." Takovým způsobem rozum pomáhá víře. Zcela jinak je tomu, když rozum vládne. Pak praví: "Jak to, založit továrnu? Pomysli však, že k tomu nemáš prostředků!" Víra pak odpoví: "Ano, máš pravdu." Rozum: "Nerozumíš ničemu z provozu továrny, jak tě mohlo jen napadnout, že bys mohla dokázat takovou věc?" Načež víra uzavírá: "Ano, již na to nepomyslím." Vede-li rozum víru, dojde k nezdaru. Jestliže víra řídí rozum, pak je úspěch jistý.

Pokud se týká důvěry vůči jiným, lze si mysliti: "Je správné věřit něčemu, co nám jiný říká? Jest správné každému důvěřovati?" Jsou mnozí, kteří se ukáží být nehodnými důvěry, máme však přesto důvěřovat všem lidem, abychom rozmnožili svou důvěru? "Ano," zní odpověď. "Snad se dožijete neúspěchu. Je nerozhodné, zda budete jednou nebo dvakrát zklamáni, jestliže však nemáte dosti odvahy ani k tomu, abyste vydrželi jediné zklamání v životě, nikdy se nestane, že byste se někdy zbavili pochybností a někomu opravdu důvěřovali, nebo že byste dokonce věřili sobě.

Jinak je důvěra vůči jiným zase jen vírou v sama sebe. Někdy dokonce důvěry nehodný se jí může stát hoden.

Hindové říkají: "Kdo složí svou víru na bůžka, bude jím vyslyšen a jeho přání budou jím splněna, neboť ani Bůh na nebesích nemůže nic učiniti pro toho, kdo v něho nevěří." Bible praví: "Víra tak velká jako zrno hořčičné může hory přenášeti."

Vypravuje se, že kdysi v malé indické vesnici jakýs kazatel mluvil k sedlákům, kteří nerozuměli filosofii, ani mystice, ani velkým životním problémům. Kázal jim takto: "Věřte v Boha, důvěřujte Bohu. Víra je mocná síla." V souvislosti s tím řekl, že člověk, který pronáší svaté slovo, je s to kráčet po vodě. Všichni lidé tím byli nadšeni a pravili: "Jak je to nádherné, o čem nám tu vykládá!" Příštího dne přišel stařec a oslovil kazatele: "Ctihodný! Hlubokým životním otázkám nerozumím, ale myšlenky, které jste včera vyslovil mne nadchly." "Jak to?" ptal se kazatel, načež dostal odpověď: "Byl jsem velmi překvapen, opravdu velmi překvapen. Chtěl byste ke mně přijít, abych vás pohostil? Bylo by to pro mne velkou ctí." Kazatel jej ujistil, že to rád učiní. Ve stanovený den si přišel onen muž pro kazatele. Šli spolu cestou a dospěli až k jistému místu, kde cestu křížila říčka. Na jejím břehu se kazatel otázel: "Kde je člun?" "K čemu potřebujeme člunu?" odvětil sedlák. "Před nedávnem jste nám říkal, že můžete kráčet po vodě, když použijete onoho svatého jména, a já jsem se velmi divil, že tomu tak opravdu je. Proč tedy bychom měli použít člunu, když stačí vyslovovat slovo?" Ale kazatel toho nedokázal, neboť nebyl pravým kazatelem. Řekl proto starci: "Budte mým učitelem. Já jsem mluvil a vy jste jednal. Kdybych měl vaši víru, byl bych také s to přejít přes vodu."

Zde se nám ukazuje, že často se nám věci jeví mlhavě, jako parou zahalené nebo jako skrze matné sklo. Už napřed se obáváme, že se nikdy nedostaví žádoucí událost, že dojde jen ke zklamání, neúspěchu a trápení.

Začneme být sklíčení. Myslíme si, že se poměry nikdy nezmění, a tak tytéž okolnosti trvají dále. Jediným prostředkem, jak takovou mlhu rozptýlit, jest vždycky vyhlížení po lepších časech, doufati v lepší život, cítiti, že každá myšlenka, každé přání, každý popud, který se projevuje v našem srdci, pochází od Něho. Máme si uvědomit, že to všechno pro nějaký účel veškerou silou se musí uskutečnit. Ani životním okolnostem, ani přátelům a životním rádcům, ani našemu rozumu nebo pochybnostem, nemělo by se dovolit, aby překáželi uskutečnění našich myšlenek.

Právě tím jediným, vírou, stávají se naše myšlenky mocnými a též plnými síly, jen tím jediným - vírou.

O různých druzích modliteb

Pozorujeme-li zevrubně život, zjišťujeme, že každý jednotlivec je závislý na druhých. To platí o každém životním postavení. Bohatý je závislý na chudém, silný na slabém, mudrc na bláznů. Vidíme-li, že člověk i v nejpříhodnějším případě je omezen, je nám jasno, že ani jinak nemůže býti, než že všichni jsme vzájemně na sobě závislí.

Je samozřejmé, že zřízenec a dělník jsou závislí na mzdě. Jsou však potřeby, které nelze ukojiti ani penězi ani hodnotou peněz, potřeby které lze uspokojit jen láskou a ochotou pomoci. Tam, kde peníze by byly nedostačujícím prostředkem, aby odškodnily za poskytnutou pomoc a laskavost, tam jest nejpřirozenější odměnou vděčná úcta. Jest jedno, zda prokazování vděčnosti pochází z pohnutky sobecké či nesobecké, v obou případech jde o stejnou závislost. Jsme závislí na milence, na manželce, na sousedu, ba dokonce i na své služce. Jaké těžkosti a starosti nám působí, není-li jednou přítomna!

Platíme-li penězi nebo se ukazujeme vděčnými láskou a úctou, vždycky jsme stejnou měrou závislí. Od chvíle, kdy jsme jako novorozeně po prvé otevřeli oči, nepřestáváme být po celý život ustavičně závislími.

Kdo bystře usuzuje, může vidět, čím vlastně závislost jest a jak hluboko zasahuje do našeho života. Což není poměr závislostí mezi těmi, kdo potřebují peníze, a těmi, kdo je mají? Nebo mezi těmi, kdo se ucházejí o místo, a jinými, kdo zastávají vysoké postavení? Čím více o tom přemýšlíme, tím lépe si uvědomujeme, jak je tato síť vzájemných závislostí rozsáhlá. Je nám stále jasnější, že všechny zdroje, na nichž jsme závislí, jsou tu, aby

sloužily různým potřebám lidí. Někdo si přeje nebo potřebuje peněz, a jsou lidé, kteří je mají a s nimiž potřebný člověk může počítati. Někdo touží po společenském vzestupu nebo jej potřebuje a právě tak někdo zastává vysoké postavení, takže může prvému pomoci k takovému postavení nebo titulu. Před takovým se onen potřebný sklání, ctí jej a činí vše, aby si získal jeho přízeň.

Poznáme-li, že každý má zvláštní pramen moci, před nímž se sklání, k němuž se obrací a na nějž spoléhá, tu přijdeme k další otázce. "Je nějaký pramen, který je vznešenější než všechny ostatní mocenské zdroje?" Všechny tyto rozličné prameny jsou vzájemně na sobě závislé. Je nějaký, který je nade všemi? "Ano", zní odpověď, "je takový." Je pramen, který vládne nad všemi. Tímto pramenem je Bůh.

Ti, kdo znají tento zdroj, odvolávají se naň, prokazují mu úctu, obrací se naň v každé nesnazi, v bídě i starosti. Nedokáže-li je už nikdo potěšiti, nemají-li nic, o co by se opřeli, kdo by jim pomohl, volají k Tomu, jež nikdy nespatriili, jenž však zaujal jejich mysl jako ideál.

Jak ubohé jsou všechny ostatní prameny ve srovnání s tímto! Zatímco vezdejší různé lidské prameny, před nimiž se lidé sklánějí, v něž lidé důvěřují, jsou tak nejisté, že dnes přátelsky obdarovávají, ale zítra nikoliv - onen pramen dostačuje pro všechny, je neměnitelný, všemohoucí. Od onoho pramene lze žádati všechno. To praví též Bible: "Požádáte-li otce svého o chléb, nepodá vám kámen." Neodepře ničeho. A všechny ostatní prameny jsou konec konců jen zdánlivě mocné, protože i když se jim zdaří něco dáti - přece jim to propůjčil jediný pramen, aby se mohly starati o vaše potřeby.

V koránu je tato sura: "Jediný Bůh je bohat, my všichni jsme chudí." (Srovnej též žalm 50, verš 10)

Čím hlubšího názoru na život dosahujeme, tím lépe vidíme, jak je tato sura pravdivá. I když někteří bydlí v palácích, opatřených vším bohatstvím a pohodlím, přesto si mohou nakonec říci: "Kdybych měl ještě to další, co si přeji, nebyl bych nikdy nešťastným." I když mají své automobily, kočichy a miliony, jsou-li pravdiví, neřeknou nikdy: "Jsem dokonale šťasten!" Nemohou tvrdit, že by měli všechno, co potřebují. Nikdo to nemůže o sobě říci. Spokojení lidé nalézají se spíše mezi chudými než mezi bohatými.

Ano, jedině Bůh je bohatý. Každý, kdo něco potřebuje, je chudým. Chudoba je totéž, co potřebnost. Jelikož lidská existence

je plna potřeb, musí se v ní vyskytovat i chudoba. Ten tápe ještě v temnotách, kdo ještě nepoznal, že jen Jediný je bohat.

My všichni, bez výjimky všichni, máme mnoho potřeb. Jak často se musíme dožít zklamání, když je chceme uspokojit. Jak mnozí jsou zklamáni buď v peněžních záležitostech nebo v jiné vytoužené pomoci. A jak snadno naše srdce zmalomyslní, zahořkne, zlomí se.

Jsme závislí, závislí a opět závislí na pramenech, které jsou omezeny, tj. nikoliv nevyčerpatelné, a často si neuvědomujeme, že stále nepřiplývají, že vždycky nám nemohou pomoci. Někdy nelze i při nejlepší vůli pomoci.

Zbývá tu ovšem pramen, který je vždy ku pomoci připraven a vždycky může pomoci, ale člověk se přece jen ohlíží po pozemských pomocnících - ať už je jakkoliv nábožensky založen a zbožný. Protože člověk nemůže Boha ani vidět, ani poznat, dostavuje se pochybnost o jeho existenci. A nikdo mu nemůže Boha vysvětlit. Ani mystikové a filosofové nejsou s to, aby podali o Bohu nějaké vysvětlení. Jelikož Bůh je náš nejvyšší ideál, tomuto se naučiti je náš první úkol. Proto nepochybně bude zklamán rozumově založený člověk, který se snaží o vysvětlení Boha analytickou cestou. Onen myslitel řekl pravdu, když pravil: "I nejzdařilejší vysvětlení nemůže ani popsat ideál, který si o Bohu činíme." Proto poslové Boží, Kristus, Mohammed, Mojžíš, Abraham, kladli tak velký důraz na víru.

Avšak nemysleme si, že oni mužové, kterým byla dána tak velká moc a poznávání Boha, očekávali od světa slepou víru. Určili však, že pro první krok kupředu je nutná víra, že vůbec nepomůže rozumové bádání a vysvětlování.

Můžete např. vysvětlit, proč Diamant je tak drahý? Je vůbec skutečné vysvětlení pro to, že nějaký kámen může mít takovou cenu? Jen ono vysvětlení, že jest to obchodní cena. Můžeme ovšem říci, že je to lesklý kámen, že má větší cenu než sklo, že je jasnější než křišťál. "Avšak ta peněžní cena?" Stojí desetitisíce, neboť váš ideál jej učinil tak drahocenným. "Ideál" - to je vysvětlení pro něco, pro co není vysvětlení. Tak je tomu také s ideálem, který nazýváme Bohem. Ideál se vymyká veškerému vysvětlení.

Stoupáme-li vzhůru, putujeme stezkou víry. Jednoho dne poznáme, co jest Bůh. - Avšak k tomu dospějeme, až když se staneme věřícími. Víra je abecedou zjevení Božího. A základ k této víře záleží v modlitbě.

Jsou tři druhy modlitby. První je děkovná modlitba za všechno, co jsme v životě dostali, a zároveň modlitba, v níž si vyprošujeme Jeho milost, ochranu a zaslíbení, modlitba, v níž vroucně prosíme o vyplnění svých přání.

Tato děkovná a prosebná modlitba je prvním druhem modlitby, kterému se máme naučit. Všechny další druhy modlitby mohou přijít v úvahu teprve během pokročilého duchovního vývoje.

Děkujeme-li Bohu za všechno, co nám dal, projevujeme tak často člověkem zanedbávaný pocit - vděčnost. Kdybychom více o tom přemýšleli, kolik uznání hodných věcí bychom v životě našli, za něž bychom měli být vděční! Ale na to my sotva pomyslíme, spíše myslíme na to, co nemáme, a tím se činíme nešťastnými. Místo abychom byli šťastni z toho, že máme v měšci aspoň drobné, přejeme si mít velké částky. A proto je svět pln nesváru a neklidu. Bezohlednost, s jakou chodíme kolem toho všeho, co pro nás bylo učiněno, způsobuje jen stále větší bujení nevďěčnosti. Kdo zapomíná děkovat Bohu, ten sotva může být vděčen lidstvu.

Jak jen mizí ten krásný zvyk stolní modlitby. Ve vlivných domech se s ním už vůbec neshledáme, jen tam, kde jsou a nejdou s módou, neboť kam nastoupí móda, tam upadají tyto pomocné zvyky s duchem a mravností v zapomenutí. Jaká je to krásná myšlenka vysloviti před večeří děkovnou modlitbu. Ať je jídlo sebeskromnější, stane se drahocenným pro pocit vděčnosti za to, že nám bylo dáno darem. Pomyslete na básníka Saadiho, který musel jít bos v žhavém slunci. Chůze byla pro něho tak bolestná, že si řekl: "Nemůže být na světě ubožejšího a nešťastnějšího, než jsem já." Avšak sotva uběhlo několik minut, potkal člověka, který se nemohl postavit na nohy, namáhavě se ploužil po zemi a pomalu se dostával z místa. Ze srdce Saadiho vytryskla k Bohu děkovná modlitba a on pravil: "Nemám sice obuvi, přece však cítím, že mám zdravé a silné nohy."

Zmocňuje se nás nespokojenost, pokud celou svou pozornost věnujeme své bídě a svým nesnázím. To nás oslepuje vůči dobru, blahovůli a úslužnosti bližních. Kolik je toho přece v našem životě, co by v nás mělo probudit vděčnost!

Kromě toho má vděčnost také mystický význam. Zvláště tomu je modlitba potřebná, kdo neustále reptá a je nevrlý. Začne-li se modlit, přivolává vlivy, které odstraní jeho bezútěšnost a starost, neboť všechnu tuto bídu způsobuje mysl během reptání a hašteření. Kdo vždycky vděčně uznává, co mu bylo usouzeno, a je přitom spokojen, ten v sobě vyvíjí smysl pro dobro. Čím kladnější,

tím radostně uznalejší jest jeho postoj k životu, tím silněji pociťuje vděčnost a tím více se mu jí také dostává. Vděčnost a uznání přitahují nezbytně podobné. Všechno, co dáme, opět se nám vrátí. Nespokojenost a nevěle právě tak přitahují nespokojenost a nevěli. Kromě požadavku vděčnosti máme též zapotřebí odpuštění a milosti. Také to si žádá život. Služka, dítě, mladík hrubé povahy do vás vrazí, aniž by vyjádřili své politování. Jinak založený člověk vás naproti tomu požádá za prominutí, a vy hned zapomenete na bolest, kterou vám neúmyslně způsobil. Takový účinek má prosba za prominutí.

Prosíme-li za prominutí, mnohá špatná nálada se ihned ztratí a na její místo nastoupí dobrý, přívětivý pocit. Ať byl přestupek sebe větší, přátelství se ihned znovu obnoví, jestliže ten, kdo se provinil, přistoupí a řekne: "Velice lituji, již nikdy to neučiním, promiňte mi, prosím." I když je způsobená chyba sebe nepatrnější, může viník přijít o přátelství, když jej pýcha odvrátí od toho, aby prosil za prominutí. Jak mnozí by rádi prominuli, jen kdyby viník přišel a řekl, že toho lituje. Ale ne každý je ochoten připustiti, že nebyl v právu.

Prosba za prominutí vzbuzuje v lidském nitru pravý pocit spravedlnosti. Proto pociťujeme nutnost, že musíme Boha prositi za prominutí. A nejen to - prosba za prominutí způsobuje, že snáze i my odpouštíme.

Kristus nás učí se modlit: "Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům." Blahodárné tajemství tohoto je takové. Prosíte-li Boha za prominutí, jistě napříště dáte přednost tomu, abyste sami mohli promíjet, místo abyste žádali své bližní za prominutí.

Takovým způsobem si počínají Arabové a Beduini v Mekce a na poušti. Jsou sice vždycky bojechtiví, ale i když už sáhli po zbraních, aby skolili protivníka, odhodí je, přijde-li třetí osoba a řekne: "Smiřte se z lásky k Bohu a k Prorokovi." Protivníci si potom podají ruce a tento stisk rukou je pečetí přátelství. Ačkoli Beduin nemá vzdělání, taková je jeho zbožnost, úcta k Bohu a k jeho Proroku, že stačí, aby slyšel jejich jména a hned nabídne přátelství a svou zlobu a nenávisť vypudí ze srdce.

Kéž bychom byli též schopni takového jednání! Přes všechno své vzdělání a učenost, přes všechny své kulturní požadavky, nejsme ani tak dobří jako děti pouště. Uchováваме si hořkost v srdci, a nemyslíme na to, jaký je to jed. Tentýž člověk, který se zachvěje při pomyslení, že by v těle měl tlící nebo jinak škodlivou látku, a který by použil všech prostředků, aby ji dostal z

těla ven - tentýž člověk snese jed hořkosti v mysli, ba místo aby jej odstraňoval, ještě jej rozmnožuje. Kdyby nezanedbal zvyk prositi za prominutí, nechyběl by mu smysl pro odpuštění a byl by vždycky ochoten prominouti a zapomenouti.

Zda jste někdy zažili radost, k níž dochází, když dva přátelé, kteří se přeli, vzájemně se usmíří? Připadá nám, jako by už nebylo možné, aby si něco zazlívali. Je to nádherný pocit, jako by se oběma otevřely nebeské brány. Jakmile zmizela hořkost, je to jako by hora se z někoho odvalila a jako by srdce znovu volně bilo.

Zbývá ještě třetí, čeho se má dbát při prvním druhu modlitby, a to chvíle potřeby. Je to něco velmi choulostivého, co je postaveno na té ctnosti. Není to projev krásné povahy, když někdo, octnuv se v bídě a nesnázích, nehledá pomoci u nikoho jiného než u přítele? Jestliže se příliš ostýchá, než aby se se svými prosbami obrátil na lidi, má-li tedy příliš ohleduplnosti, než aby obtěžoval jiné, pak je ctnostný, nikoliv pyšný. Plně důvěřuje příteli, od něho se všeho naděje. "Tys jediný, na něhož se mohu obrátiti v nouzi, zármutku a zoufalství. Ty jsi to, jediný. Tobě není nic skryto. Chci-li se zhostiti břemene této starosti, jsi to Ty, Pane, na něhož se mám obrátit."

Jak je to nádherné! Jaký vznešený pocit úcty se zmocňuje takových lidí, když nesvěřují své starosti nikomu jinému, než Bohu! Snad by jim mohl pomoci i některý člověk, to by jim však nepřineslo totéž uspokojení, jako když přijde pomoc od Boha. Jak velkou radost a jak velkou čest jim prokazuje Bůh, když se jich ujímá! Tento pocit se dostavuje, když se vyřeší problém, který se objevuje u každého ušlechtilého člověka, u každého jemnocitného člověka, jemuž dobré a nábožné cítění je údělem. A problém se rozřeší rozhodnutím, obíráme-li se vážně myšlenkou, že ve své bídě a těžkostech se neobrátime na nikoho jiného než Boha.

Dík, prosba za prominutí a za to, co potřebujeme, tvoří součást prvního druhu modlitby.

O Amiru z Kabulu se vypravuje: Jednou byl na lovecké výpravě v džungli a stalo se, že předejel svou osobní stráž a své lidi a nenašel je. Hladov a žízniv dal se směrem přes pole, neboť doufal, že tam dojde k nějakému obydlí. Po delší době dospěl k selskému domu a oslovil jeho obyvatele takto: "Jsem hladov, mohli byste mi dát něco k snědku?" Samozřejmě ani oni netušili, že je to kníže, a byli rádi, že jej mohli pohostiti jídlem obvyklým u nejchudších lidí. Byť bylo toto hostění tak málo a prosté, Amiru připadalo výtečné jednak proto, že měl velký hlad, jednak pro

srdečnost, dobrotu a radostnou úslužnost těch vesničanů. Byl velmi potěšen.

Panovník jim dal z vděčnosti svou pečeť a řekl jim: "Kdybyste se někdy octli v tísní, odeberte se s tím do města a předložte to na některém úřadu. Bude vám ihned pomoženo." Děkovali, ale zdráhali se přijmouti pečeť, protože svou pohostinnost a laskavost nijak nespojovali s očekáváním odměny, nýbrž všechno učinili jen z lásky a z touhy pomoci.

Tu po několika letech zavládl v zemi krutý hlad, který tuto rodinu připravil o všechno domácí zvířectvo. Už nemohli pracovat na poli a jejich děti začaly trpěti hladem. Rodiče nesnesli pohledu na hlad dětí. Otec se tedy rozhodl, že se odebere s pečeti do města. Nedbal svízele cesty a došel šťastně do Kabulu. Jakmile stráž spatřila pečeť, odvedla muže ke knížeti. Sedlák tiše usedl v hale paláce a očekával, že jej kníže přijme v této místnosti, kde se Amir modlil. Velmi se divil, co mají znamenat poklony a to klekání Amirovy.

Když Amir po nějaké chvíli byl s modlitbou hotov, zvolal na sedláka: "Proč přicházíš, jak se daří tvé rodině?" "Hrozný hlad mě přinutil, abych sem přišel. Ale řekněte mi, prosím, co jste tak dlouho dělal." Kníže odpověděl: "Prosil jsem Boha." "Koho?" "Boha." - "Boha? Proč?" - "Aby mi dal všechno, co potřebuji pro sebe i pro své poddané. Vyprošoval jsem si jeho pomoc a ochranu." "Což je někdo", tázal se sedlák, "kdo může dáti vám a vašim poddaným, co si přejete?" "Ano, Bůh to může." Načež venkovan odvětil: "Jestliže je někdo, kdo je větší než vy, proč bych se neměl také já ve své bídě na něho obrátit?"

Král byl k slzám dojat trpělivostí a důvěrou nouzí trpícího muže. Potom poslal jemu i jeho rodině všechno, co potřebovali s poznámkou, že ne on, nýbrž Král králů je dárcem.

Jaká čest, jaká odvaha je údělem tomu, kdo v Něho doufá, ve Všemohoucího. V "Mesnevi" praví Rumi na kterémsi místě: "Ačkoliv se nám oheň, vzduch, země a voda zdají neživými, přece všechny živly slouží Bohu. Pro Něho působí a Jej ustavičně poslouchají." Na jiném místě praví dále: "Jestliže se člověk stane chytrým, začne chápat příčiny. Avšak jen nadčlověk zří příčinu příčin, zdroj příčin." Bůh je příčina příčin, prapříčina, která je před všemi příčinami. Kdo vždycky vyhlíží po příčině, jež předchází té, jež je zřejma, ten časem uzří prapříčinu. Může se stát, že někdo může po celý život hledati příčiny a přece nepronikne k pochopení prapříčiny jich všech. Všechny příčiny před tváří prapříčiny jsou jen následky! Takže nakonec obtočí jako příčina jen ta, která se

nazývá "Slovo" (Slovo, jež se stalo světlem!) "Když bylo vysloveno", praví korán, "povstalo všechno", a právě tak říká evangelium Janovo: "...bez něho (Slova) nic nebylo učiněno, co je učiněno."

Která je to prapříčina? Je to onen vnitřní podnět, který všemi směry vstoupil v činnost, a který, o co usiluje, to uskutečnil, onen podnět, jímž všechno bylo stvořeno, ona příčina, z níž vzešly všechny ostatní, čili to, co jmenujeme Všemohoucností Boží.

- - - - -

Při přechodu k druhému způsobu modlitby zjišťujeme, že když člověk jednou dosáhl vyššího stupně vývoje, chápe se také vyššího druhu modlitby, a to vzývání všudypřítomného - všudypřítomnosti Boží v nádheře přírody. Pročítáme-li životy proroků a Božích lidí, od Krišny k Buddhovi, od Mojžíše k Mahammedovi, od Abrahama ke Kristu, vidíme, že odcházeli do džungle a do lesů, sedali pod stromy a všude tam kolem sebe cítili přítomnost Boží. Nemožili se už k Bohu nahoře v nebi, nýbrž ke všudypřítomnému Bohu, žijícímu na nebi i na zemi.

Jaká chvála Boha, jaká chvála jeho stvoření, jaká chvála jeho přírody zaznívá přitom v člověku stále silněji! A když jednou tak začne pohledem vnikati do přírody, studovati její příčiny, stavbu a obdivovati se její kráse, životu a růstu, osvětlí se mu přírodní zákony a on zří, jak povstává soulad a nesoulad, a probouzí se v něm umělecké cítění.

Ti, kdo nám přibližují přírodu ve svých obrazech, mluví bezprostředně k lidskému srdci, ti, kdo okrašlují přírodu hudbou, stávají se mistry tónu, a ti, kdo oslavují přírodu básnicky, ukazují se pravými básníky.

Hýbají lidským srdcem, protože zřeli Boha, viděli Jej na zemi. To je pokrok.

Zoroaster vybízí: "Pozvedněte zraky ke slunci, když se modlíte, zdvihněte je k měsíci, když se modlíte, pozdvihněte je k ohni, když se modlíte!" Jeho přívržence jmenujeme vyznavači slunce a ohně. Avšak toto vyznávání bylo jen prostředkem, aby se lidská pozornost obrátila ke svědkům Božím, ke svědkům, kteří jistým způsobem vyjadřují Jeho podstatu. Kdo jinak nikde nedokáže zřít stopy Boží, může Jej spatřovati v něčem tak nádherném jako je slunce a oheň.

Od začátku až do konce ukazuje nám korán na přírodu, ukazuje nám Boha v ranním východu slunce a ve světle měsíčním v noci, jak se nachází celý v celé přírodě - všude. Proč korán stále

používá těchto výrazových prostředků? Právě proto, abychom snáze našli důkazy o existenci Boží při pozorování přírody, která svědčí o Božské moudrosti! "Lidstvo, jsi tak pyšné na svou moudrost, že se samo domníváš, že není nic úctyhodnějšího nad tebe. Sotva tušíš, že jest dokonalá Moudrost, vedle níž je člověk tak malý jako vodní kapka v poměru k oceánu. A přece se snažíš prozkoumat celé stvoření."

Kdybychom jen mohli aspoň zřít krásu kolem sebe, kdyby se naše oko pro ni dosti otevřelo, tu bychom se velmi pokorně sklonili, než bychom použili přírody ku studijním účelům. Pro pýchu by už v našem srdci nezbylo místa. Nemohli bychom se nesklonit před krásou a moudrostí Stvořitelovou a před jeho uměním bychom dosvědčili o rostlinách, květinách a listech a především o člověku, že jsou Jeho podivuhodnými doklady. V člověku je dosažen vrchol viditelného stvoření. Pomysleme jen na vznik člověka a jeho vzrůst. Pomysleme - abychom jmenovali jen příklad - na oči, jak jsou obklopeny a chráněny jemnými a pohyblivými obaly. Pomysleme na kterýkoli jiný orgán lidského těla, jak jsou všechny podivuhodně a účelně sestrojeny a jak se k účelnosti druží ještě umělecká краса, a pomysleme, jak vše tvoří celek, jednotu.

Tato jednotu může být nazývána "On" nebo "Ona", ve skutečnosti je obojí.

Že краса nemůže sama existovat, nýbrž jen společně s moudrostí, to poznává každý, kdo vůbec ví, co je краса. V pozadí stvoření je moudrost. Jediný život, který stvořil moře, rostliny, ptáky, jakož i ostatní bytosti a věci, jest současně Životem i Moudrostí. Květina, list, plod a větve pocházejí také z jediného kořene, ačkoliv nesou rozdílná jména.

- - - - -

Ještě nádhernější je třetí druh modlitby, jímž se dostaneme na cestu, po níž krácejí filosofové, myslitelé a mystici. Jako vůbec veškerého pokroku na duchovní stezce se dosahuje ponenáhlu a postupně, tak také nelze tohoto druhu modlitby použít dříve, než jsme prošli předešlými dvěma způsoby modlitby.

Tento třetí druh modlitby pozůstává ve volání Božích vlastností a pravdy Jeho bytí, jeho symbolických jmen, jejichž význam je velmi hluboký. V tomto druhu modlitby se Bůh prožívá jaksi analytickým způsobem a dospěje se k významu jeho podstaty. O blahodárnosti tohoto druhu modlitby si však může učinit pojem jen ten milující, který dospěl na příslušnou úroveň. - Zatím co při prvním druhu modlitby člověk je čistě lidskou bytostí,

povznáší se při druhém způsobu modlitby k jisté svatosti, a pak při třetím způsobu, k existenci nadlidské. Nejenom že tato modlitba přibližuje člověka k Bohu, nýbrž člověk při ní stále více zapomíná na své omezené já, takže nakonec vůbec nepocítuje sebe a zůstává už jen Božské Já. To je ideál a cíl všech Božích mužů.

Dokud člověk pomocí modlitby nedosáhl tohoto stupně, nedospěl ještě ke svému ideálnímu cíli.

Pohlédneme-li teď na věc z mystického hlediska, shledáváme, že k cíli vede čára jednoduchá a rovná jako paprsek. Je to životní paprsek každého jednotlivce. Jeho horní část je Bůh, spodní část člověk. I když filosofové a mystici považují tento paprsek ve skutečnosti za celek, přece je směrem nahoru neomezen a dolů omezen. Jeden konec je nesmrtelnost, druhý pomíjivost. Nejhlubší touhou životní je dožítí se spojení obou konců. Modlitba třetího druhu přitahuje lidský konec ke konci Božímu. Volá-li člověk jméno boží, zapomíná na svou omezenost a vštěpuje duši myšlenku nekonečnosti. V tom je tajemství toho, k čemu chce život dospět.

Člověk je obrazem nebo zrcadlovým obrazem svých představ. Je tak velkomyslný, jak si myslí, že je, tak velký, jak si představuje, tak malý, jak si myslí. Považuje-li se za neschopného, zůstane neschopným, považuje-li se za moudrého, stane se moudrým a stále moudřejším, považuje-li se za mocného, je mocný.

Odkud se vzala moc těch, kteří se ukázali být nejudatnějšími vojáky? Z jejich mysli, z jejich pocitu: "Jsem mocný." Myšlenka mocného se tak vštípila do jejich duše, že se duše stala mocí. Do básnickovy duše se vtiskne básnické dílo a tak se duše stává básníkem. Cokoliv se vtiskne do lidské duše, tím je také nadána a tím se stane. Vtiskne-li se do lidské duše ďábelský dojem, stane se člověk ďáblem, zobrazí-li se v lidské duši Bůh, promění se tato v Boha.

O tajemství dechu

Dýchání je nejoblíbenějším ze všech mystikových temat, týkajících se filosofie a mystiky. Dech pro jeho život je tím nejdůležitějším. I vlastní život lidský je dech, přítomnost Boží. Unikne-li dech, stává se člověk mrtvolou. Po smrti jsou sice tělesné orgány tytéž jako dříve, ale chybí jim dech.

Dech je v nás tím, co udržuje tělo, co v něm způsobuje souhru všeho a vzájemnou závislost, co člověka činí schopným,

aby se pohyboval, co vůbec udržuje celou tělesnou činnost neustále v chodu. S výjimkou dechu není síly nebo moci, jež by s tím měla co společného.

Mystikové vědí, že pravidelnost dechu podmiňuje zdraví a že všechny nemoci pocházejí z nesprávného dýchání. Mnozí moderní učitelé a žáci tělocvičného umění vědí tak dobře, jak to věděli staří indičtí mystikové, že nikoliv tělesné cviky samy o sobě, ale jimi povzbuzená činnost dechu posiluje tělo. Okamžik tělocviku spojený s dechovými cviky jsou užitečnější než celý den tělesných cviků, při nichž se nebere zřetel na dech. V posledním případě se lidé nemohou vyvíjet, avšak pomocí dechu může se vyvinout celé tělo. Jak málo posiluje tělesná práce, to bychom mohli často pozorovat na nosičích zavazadel. Že v Indii lidé nosí těžká břemena a to s daleko větší lehkostí, to závisí na způsobu dýchání. V Indii žije muž jménem Rama Muti, který dokáže zdvihnout slona a zastavit automobil v plné jízdě. Když se ho jednou ptali, odkud má tuto obrovskou sílu, která by se nedala předpokládat z jeho prostředně velkého těla, odpověděl: "Víte to, avšak přece to nevíte. Toto tajemství spočívá v dechu. Ten je veškerou silou. Protože však člověk dech necvičí, nevěří, že dech je dárcem síly. Je mu důležitější, co může vidět, slyšet, hmatat. Tak je materialistický. Za hmotou, kterou zří jeho hmotné oko, nemůže nic tušit. Je jako slepec, který se přesvědčuje jen hmatem a ne zrakem. Nemůže pochopit, že jeho síla je mnohdy větší nežli kus skály. Jak je těžké pro člověka, aby pochopil pravý smysl slov Bible: "Vaše víra může hory přenášeti." Myslí si: "Hory jsou silnější než víra - jak by mohla být víra mocnější než skalní balvan?" Ano, hora je silnější! - Nestačí na tak jemný myšlenkový pochod.

Tak je to se vším, co má jemný smysl. Příkladáme studiu věd příliš velkou váhu a vedle toho zanedbáváme duši po stránce jejího duchovního vědění. Daleko více péče se věnuje tělesné výchově. Cestuje-li někdo do lázní, postaví se napřed na váhu, aby potom mohl zjistit, kolik liber o prázdninách přibral na váze, a nepomyslí na to, že brzo se ztratí tento příbytek na váze a jak malou cenu má tělesná váha, kdežto dech dopomáhá tělu k dobrému zdraví a k blahodárné činnosti.

Avšak dech souvisí nejen s tělem, ale také s myslí. Mystik ví, že dech, jehož proudění sem a tam pociťujeme v plicích a v nose, není ještě tím vlastním dechem, nýbrž jen výslednicí dýchací činnosti, není dechem, který probíhá nejen v těle, ale i všemi úrovněmi lidského toho jsoucna. Kdyby tomu tak nebylo, bylo by nevysvětlitelné jeho vzájemné působení na těle a na mysli.

- - - - -

Každé vzrušení myslí, každá vášeň působí na mysl, a každá změna v myslí, ať byla sebe nepatrnější, působí na tělo. Odedávna lékaři vysvětlovali mnohé choroby jako následky zármutku.

Co zprostředkuje spojení mezi tělem a myslí? Co udržuje mysl ve stálé činnosti? Co dodává myslí sílu, aby tvořila představy, shledávala myšlenky, ale nejen aby si je tvořila, nýbrž též si je uchovávala prostřednictvím paměti a dosahovala vědění pomocí rozumu? Co dává myslí sílu, aby měla pocity, které buď vnímáme nebo ponecháváme bez povšimnutí? A jaká síla stojí za vším tím? - Dech. Proto mystikové studují, zlepšují a ovládají dech. Jím pak ovládají nejen tělo, ale i mysl. Z mystického hlediska je zřejmo, že podobný proud prochází stromy a rostlinami v lese a je spojuje, že tentýž proud a síla způsobuje pouště bez rostlinstva, že táž síla proudu vytváří uhelná ložiska, zlato v dolech a sirnatá naleziště. (9) Tato síla má moc spojit všechny prvky. Příliv a odliv vznikají touž silou. Důkazem toho je, že vody spějí týmž směrem, i když se na počátku rozbíhají do různých světových stran - vlny pak mají tentýž rytmus. Ať už pozorujeme cokoliv třebas změnu ročního počasí, změnu počasí nebo otáčení země, všechno svědčí o témž skrytém proudu, který jest dechem přírody.

Celý vesmír se pohybuje v určitém rytmu. Je to proud, který vše udržuje v činnosti, jediný dech - ale mnoho vdechování.

Jsou vlny, které se opakují v rozmezí čtyřiceti dnů, jiné během sedmi dnů, i když jinak se vlny neustále zdvihají a klesají. Právě tak je vlnění pod vlnami a vlnění nad vlnami. Jsou vlny, které se objevují dvakrát za den, jiné jednou za měsíc. Stejně je tomu s dýcháním. Jeden dech - mnoho vdechů.

Podívejme se někdy, jak je strom spjat. Jeho větve, listy a květy rozpínají se sice všemi směry, avšak drží pohromadě a vytvářejí strom. Proč jedna větev směřuje na tu, jiná na onu stranu, když přece vyrážejí z téhož kmene? Zdali to není způsobeno oním životním proudem, který jimi proudí a dává jim směr? Dokud proudí stromem, způsobuje květenství a plody.

Totéž platí o zvířatech, ptácích a lidech. Tentýž životní proud prochází všemi. "Člověk jest ideální bytost", praví svatá Písma. Předčí zvířata a ptáky, protože má rozumovou schopnost proniknout tajemství dechu. Život tvorstva je pln zázraků a tajemství. Ale jen člověk je požehnán takovou inteligencí, že může pochopit tajemství dechu - tajemství síly dechu. Existuje-li něco, co přetrvá náš náhodný život, pak je to tajemství naší podstaty. A

tímto tajemstvím dokáže člověk ovládat svůj život zde i na onom světě. Mystik, který pochopil tuto pravdu, může prohlásit, že náboženství všech náboženství je: "Poznej sama sebe." Sebezpoznání pomáhá poznávat život.

Nejpodstatnější je životní proud, který prochází životním lidským ústředím a spojuje tělo s myslí a se všemi ostatními existenčními úrovněmi. Vyvěrá v lidském nitru, odtamtud prochází tělem, nástrojem duše, s nímž vychutnává pozemský život. Jakmile si to člověk ujasní, začíná chápat, že i když je slabý na hmotné úrovni, je zato silnějším na jiných úrovních a může tam déle žít. Dozví se, že pomocí vnitřního vědění o dechu může pobývat na různých úrovních.

Proto je dech mystikovi výtahem, do něhož může vstoupit a dát se vytáhnout do vyšších pater, napřed do prvního poschodí, potom do druhého, třetího - vskutku a vpravdě, kam jen chce dospět.

S tím souvisí tajemství Sfingy a Buraka, o němž se mluví v Koránu. Když Prorok dospěl k nebeské bráně, byl mu poslán Burak, okřídlené zvíře, kterého použil jako koně, aby se dostal k bráně Nejvyššího. Projel tak jednou nebeskou bránu za druhou, až se konečně octl před nejvyšší nebeskou branou. Co nám chce toto podobenství říci? Tělo Burakovo je naše hmotné tělo, jehož křídla jsou silou dechu, která se může pozdvihnout do nekonečných výšek, aniž přitom ztratila spojení s tělem. Prorok na hřbetu zvířete představuje duši, která kráčí duchovní stezkou.

Kdo má odvahu, trpělivost, důvěru, naději a vytrvalost, může se vydati na tuto stezku a použití dechu jako vozidla.(10)

- - - - -

Čteme-li životopis Buddhův, jenž sám byl joginem, učíme se, že bez jogy, tj. bez duchovní meditace podporované dechem nikdo nedospěje k duchovní dokonalosti. Léčivá síla Kristova, magnetická síla Mohammedova, divotvorná síla Mojžíšova, přitažlivá síla Krišnova a inspirace Buddhova, všechno bylo dosaženo dechem. A jak by mohli dospět k tomuto proudu, kdyby se stále nepohyboval mezi námi pozemskými dětmi a též zdrojem energie, pramenem hnací síly a magnetismu?

Což není zřejmé, že dech nese dokonce i slova z našich úst ke sluchu poslouchajícího? Hlas je dech, slovo je dech, bez dechu nikdo nemůže promluvit. A přece - i když lidé to vše připouštějí, přece nejsou ochotni uvěřit, že také myšlení je dýcháním. Vidí-li pohyb vzduchu, vznikající mluvením, táží se, zda také myšlenka

není takovým pohybem vzduchu? Táhá se, protože jim chybí porozumění, že všechno je životním proudem, i dech. Pokud se projevuje na hmotné úrovni, lze jej lehce vnímat, ale na vyšších úrovních je neviditelný, avšak sahá tak daleko, kam vůbec jdou existenční úrovně.

Je-li něco, co člověka spojuje s Bohem, co tento svět pojí s oním, pak je to most, který nazýváme dechem. Dech je stezkou, na níž pomíjející svět měníme ve věčný život, stezkou, která z věčnosti vede do tohoto hmotného světa.

Život, který se nám jeví smrtelný, je jen paprskem věčného života. Co považujeme za smrtelné, to je světelné stínítko - ulita. Život není smrtelný, jen obal se může takovým jevit.

- - - - -

Od dob, kdy člověk pochopil, že v dechu tkví tajemství, předsevzal si, že vědění o tomto tajemství využije, aby činil zázraky, aby vstoupil ve spojení se světem duchů, aby ovládl živly, aby četl myšlenky a přenášel je, a vůbec aby dosáhl okulturních projevů. Ale takové počínání je podobno tomu, když se někdo vzdá perel, aby si za ně koupil obláčky. Je to maření času, chceme-li získat takové síly, neboť dech je lanem, po němž se můžeme vyšplhati z této pomíjející úrovně k nepomíjející, zachrániti se z útrap a starostí a dospěti se všemi dušemi vytoužené radosti a míru. Jestliže nám dech může opatřiti takové perly, nepostará se také o obláčky, o všední maličkosti? Tu moc zajisté má. Konečně není to nic zvláštního, dosáhnouti nějakého toho zázraku.

Některý člověk se snad snaží, aby si příjemně vydělal na svůj denní chléb, jiný se neustále stará, aby uživil svou rodinu a opět jiný se táže: "Co bych mohl učinit, abych pomohl trpícím?" Srovnáme-li navzájem tyto lidi, abychom zjistili, kdo z nich je největší, vidíme, že největší je ten, jehož ideál je nejvznešenější. Pomyslíme-li na velké, námi obdivované hrdiny dneška i minulosti, shledáme, že je činila velkými velikost jejich ideálu. Používáme-li síly a inteligence na vykonání malicherných věcí, promarníme velkou část života.

Konati něco velkého a to, co je pro jiné cenné a užitečné, to je ideální život. Co vykonal člověk, který si jenom vydělává peníze, aby mohl pohodlně žít? I když učinil zadost svému přání, aby mohl jezdit autem, aby si zařídil pohodlný domov, přece jen

nemůže být šťastným, protože svým životem ničeho nedosáhl. Vlastní třeba mnoho domů a má mnoho peněz v bance, dosáhl velkého jména, přece však není ničím ve srovnání s člověkem, který dosáhl míru, k němuž nelze přirovnati žádnou pozemskou rozkoš, žádnou pomíjející radost, a jehož moc přesahuje všechno bohatství, postavení a pověst. Jedním způsobem života se jaksí dotýkáme okraje kalicha s drahocenným vínem, kdežto druhým způsobem života pijeme z celého kalicha nebeského nápoje. Světská potěšení se podobají snu, jsou to pomíjející radosti, které přicházejí a odcházejí. Rádi bychom tato potěšení zadrželi, ale jak to učinit? Štěstí, které je pomíjející, si neudržíme, i kdybychom tisíc let za ním jeli.

Jediná cesta k věčné blaženosti je ta, po níž jdou mystici, kteří pomocí dechu stoupají z úrovně na úroveň a nacházejí stále větší a větší štěstí.

"Podobá se to používání léku. Člověk může sedět v rozjímání, snít a představovat si, že je velmi šťasten. Může si vsugerovat, že je pln štěstí." Tak myslí materialista. Je si však tím jist, zdali to snad také není hypnosa, jestliže laskavé slovo nebo polichocení mu způsobí radost nebo jestliže trochu zlata nebo stříbra změní výraz jeho obličeje? Necht' se materialista směje a nazývá mystika snílkem. Je-li mystik i snílkem, kým je potom světský člověk? Není snad snílkem? Odkud pochází radost světského člověka z věcí, které samy o sobě jsou bezcenné? Dáváme-li se hypnotisovati zlatem a stříbrem, není lépe dáti se hypnotisovat Božským ideálem dokonalosti? Zlato a stříbro se brzy utratí - ale mystikův ideál je aspoň trvalý. Pozorujeme-li, že tento život právě jako naše okolí nás svírá, je přirozené, že všechnu svou naději vkládáme do samoty, že se snažíme být sami sebou a zavírat své oči před světskými věcmi.

Světský život a činnost, jež spějí k tomu, abychom užili světských radostí, všechno, co skýtá chvilkové radosti, pomine, avšak nepomine, co hledáme a po čem toužíme v osamělosti. I když naše postel je velmi pohodlná, když nám dům poskytuje, co srdce ráčí - je-li mysl trýzněna, spánek se nedostavuje. Aby unikli takovému utrpení, berou lidé léky a omamné nápoje a ztrácejí se v touze po věcech, které způsobí jejich zkázu. Každý touží po lécích, jimiž by mohl dosáhnouti radosti a pokoje, po nichž bez jeho vědomí touží jeho nejhlubší nitro - ale marně. Chce-li jich dosáhnout léky, stane se jejich otrokem, pokouší-li se o ně alkoholem, rovněž se stane jeho otrokem. Když tyto vypoví službu a on se uchýlí k jiným neřestem, pak ani tyto mu neposkytnou spokojenosti.

Přijďte potom k mystikovi, sedněte si k němu, jste-li zklamáni těmi všemi léky, přijďte a vypijte s ním sklenici jeho vína, toho mystikova vína, které navždy zahání na úrovni hmotné i duchovní všechny starosti, úzkosti, námahy a nářky. Mystik má vnitřní klid, zažívá štěstí, které nikdo jiný nemůže prožít.

Je ukazatelem cesty k tomuto míru a k oné blaženosti, která je přirozeným údělem duše.

O uklidnění mysli

Život není nic jiného než činnost, činnost ve všem. Řekneme-li potom, že se síly mysli a myšlenek (anglicky "mind") mají uvést do klidu, připadá nám, že takový stav je v rozporu se životem. Je však známo, že naše činnost na hmotné úrovni tedy naše tělesná práce se musí střídat s nočním spánkem, klidem a zotavením. Bez toho by tělo neprosplávalo. Potřebujeme více klidu než činnosti. Potřebujeme více občerstvení než namáhavé práce. Bez klidu je zdravotní stav vyveden z rovnováhy.

Právě tak je tomu s myslí. Jako tělo, tak i síly mysli a myšlenek si vyžadují mezi prací vypnutí a zotavení.

Je jim klidu tím více třeba, že jsou vytvořeny z jemnějšího chvění než tělo, což působí velký rozdíl v činnosti. Čím vyšší úroveň, ke které náleží chvění, tím živější je činnost chvění, a čím nižší úroveň, tím menší je tato činnost.

Mysl je tedy už svou přirozeností činnější než tělo, a proto by potřebovala vlastně více klidu než ono. Obyčejně popřáváme tělu odpočinek, dovolují-li nám to okolnosti. Uložíme se na lůžko nebo si sedneme do lenošky, když přijdeme z kanceláře nebo z práce, a v noci si odpočineme spánkem. Avšak kdy dopřejeme mysli klidu?

Udržujeme ji ve dne v noci v činnosti, i tehdy, když se tělo zotavuje spánkem. V něm vyvolává mysl sny, neboť je stále činna. I když denní lidská práce se vykonává na úrovni hmotné - jde-li o tělesnou práci - přece se na ní stále podílí mysl, síly mysli a myšlenek, pracují a vedou představitivost. Mysl nemá klidu. I potom se namáhá, kuje plány, bojuje, stará se a zpracovává všechno, čím je život pln. I tehdy, když tělo už spí, bez přestání pokračuje činnost mysli. Sotva kdy se mysl uvolní a je úplně klidná, s výjimkou toho případu, kdy přirozenost dopomůže sama ke klidu, jsme-li např. zcela vyčerpáni a upadneme do bezesného spánku. Můžeme-li se oddat takovému spánku aspoň dvě hodiny, probudíme se z něho s takovou radostí a silou, že nám svět připadá jak nově stvořený. Když jsme ale snili - i když si sen

nepamatuujeme - můžeme říci jen: "Ano, spal jsem, ale necítím se osvěžen, neboť část mé bytosti si neodpočinula."

To nám dokazuje velkou praktickou nutnost toho, abychom také mysli dopřáli klidu, občas dokonce úplného klidu. Ti, kdo tvrdí, že je třeba stále pracovat, jsou jednostranní. Správná rovnováha spočívá v tom, že nahlédneme, jak práce i klid jsou stejně hodnotnými podmínkami pro tělesné a duševní zdraví.

Člověku se obvykle zachce tělesně pracovat, ovládá tuto činnost, právě jako neovládá činnost mysli. Ne však proto, že by nemohl, nýbrž proto, že ani nepomyslí na to, aby krotil myšlenkové síly.

A přece by to bylo tolik zapotřebí. Občas bychom si měli klást otázku: "Proč vlastně přemýšlím o tomhle? Mají ty a ty úzkostlivé myšlenky nějaký účel, nějakou cenu? Proč během klidného sedění v lenošce mé myšlenky se zabývaly věcmi, které neměly nic společného s vlastním životem, věcmi, které neposlouží ani mně, ani nikomu jinému?"

Toto plýtvání energií mělo za následek, že jsme dovolili silám mysli a myšlenek, aby bezúčelně bloudily kolem, kam se jim zachce.

Čím více mysli dovolujeme, aby bezúčelně bloudila kolem, tím pravděpodobněji se stane dopravním prostředkem, který jako stroj bude mechanicky unášen vlivy všeho druhu. Zmocňují se ho vlivy jiných lidí a duchovních bytostí. Jde-li přitom o dobrý vliv, všechno může dopadnout dobře, je-li tomu však naopak, pak se mrhá prací duchovních sil a rozhodně není splněn účel vlastního života. Účelem života je, abychom nabyli mistrovství nad sebou, nikoliv abychom byli poháněni jinými. Kdo neumí ovládat své síly mysli a myšlenek, ten nikdy nedokáže ovládat sám sebe.

To vše nám ukazuje, že předním úkolem mystikovým je, aby držel svou mysl na uzdě. To není ještě utišení sil mysli a myšlenek. Tato těžká úloha teprve čeká. Napřed je třeba regulovati sílu mysli a držeti v šachu rozběhy fantasmie. Často používáme slova "fantasmie", když chceme mluvit vlastně o myšlení, a naopak slova "myšlenka" užíváme na místě fantasmie. Obojí jsou zcela rozdílné činnosti mysli.

Fantasmie je taková činnost mysli, která jsouc neovládána, působí bez naší kontroly a nezaměřuje se k určitému cíli.

Myšlení můžeme naproti tomu nazvati kontrolovanou, určitým směrem vedenou fantasmii, ovládnutou činností mysli. Proto nemůžeme myslící osobu nazvati plnou fantasmie, ani osobu plnou

fantasie člověkem myslícím. Ten jest myslícím člověkem, jehož duše se řídí vůlí, jehož stav mysli a myšlenek provádějí jeho plány. Fantasie může být krásnou nebo takovou nebýt, může být správnou nebo nesprávnou. Mnozí lidé, kteří bývají vychvalováni pro svou fantasii, ve skutečnosti jsou na pokraji onemocnění mysli.

Lidé, kteří světu poskytli hluboké myšlenky, ovládali činnost své mysli. Ti, jejichž mysl pracuje automaticky jako stroj nebo právě jen zrcadlí činnost svého okolí, mohou nám připadat, že jsou živoucími bytostmi - mystik by se však o nich vyjádřil jinak, protože teprve když ovládáme síly mysli, jsme vlastní osobností.

Přemýšlíme-li o tom, shledáme, že všechno na tomto světě bylo stvořeno mocí mysli. Již ve Védách čteme: "Svět je výtvořem Brahmovy mysli." Myslíme přitom, že náležíme Bohu, který stvořil svět, že naše síly ducha a mysli pocházejí od Stvořitele, a že tedy máme v sobě něco z tvůrčí síly Stvořitele světa. Všechno, co člověk tvoří ve vědě, v umění, v běžném životě, se provádí mocí mysli.

"Na co člověk myslí ve svém srdci, tím jest," praví bible. Dokonce i budoucnost právě jako minulost jsou úměrné tomu, jak myslí, neboť on sám se stává obrazem svých myšlenek. Je-li nějaké já, o němž bychom mohli říci "toto je člověk", pak je to mysl. Tři sanskrtská slova "Mana, Manu, Manuša" dokazují, že člověk je myslí, že pochází ze své mysli a je velitelem činnosti mysli. Neovládá-li svou mysl, není mistrem, nýbrž otrokem. Záleží na jeho mysli, stane-li se mistrem nebo otrokem. Jest otrokem, nezáleží-li mu na tom, zda je mistrem - a jest mistrem, záleží-li mu na tom, aby jím byl.

Ovládati mysl znamená držeti myšlenkové síly tak ve své moci, že se dají řídit a občas také vypnout.

Dovede-li někdo řídit své myšlenky tak, že pracují jen tehdy a takovým směrem, jak si přeje, nemusí už čekat na nějaké budoucí nebe, má je už v sobě, stvořil si je v mysli.

O jistém mistru a jeho učedníku se vypráví: "Ó, mistře, rád bych chtěl spatřit nebe," řekl učedník. Učitel odpověděl: "Ano, budeš-li medítovat, můžeš toho dosáhnouti, rád ti ukáži cestu." Žák se zařídil, jak mu bylo řečeno, ale nebe, jak je znal ze svatých písem, se mu v jeho viděních neukazovalo. Nezřel ono nebe, které mu bylo zaslíbeno jako místo, kde lze žít v samém pohodlí. Neviděl ani mléko, ani mramorové sály, ani nádherná roucha, ani podivuhodné skvosty a drahokamy, ani květinové věnce a šumící palmy. Nic z toho se mu nepodařilo uzřít. Proto si kladl otázku:

"Ukázal mi snad učitel nepravé nebe nebo hlásali proroci v písmech nepravé poselství?"

Vrátil se k mistrovi a tázal se: "Chtěl bych nyní spatřit peklo." Učitel řekl: "Ano, musíš meditovat tak a tak, abys spatřil peklo." Učinil to a v transu uzřel něco takového, ale nebyl to ani oheň a hadi, ani trní nebo mučení, jak se odedávna o tom mluvilo. Nemohl tedy zjistit, zda jeho vidění je správné nebo nesprávné.

Opět se vrátil k učiteli a řekl mu: "Podle toho, co jsem zřel, není to v nebi takové, jak se nám slibuje, a také v pekle to nevypadá tak, jak nám to líčí Písmo." - "Ano," pravil učitel, "a všechno, co se slibuje v nebi a pekle, musíš si přinést odtud tam. Tam není pro tebe nic připraveno, vše si musíš odtud tam přinést. Vezmeš-li si s sebou starosti, shledáš se tam s nimi, vezmeš-li si nenávisť, najdeš ji tam. Tvá mysl vezme s sebou něco, co se podobá záznamu na gramofonové desce. Mluvíš-li do nahrávacího zařízení silně, ozvou se z něho silné zvuky, vkládáš-li však do něho krásná slova a krásné myšlenky, tu ono reprodukuje tatáž krásná slova a myšlenky. Vskutku nemusíš čekat na smrt, aby ses to dověděl. Již nyní se to dovídáš!" - Vše se nám už nyní vrací, jen poslouvejme a vnímejme!

Každé dobré nebo zlé slovo, každý dobrý nebo zlý skutek obráží se v neviditelnou a působí zpětně. Nic se nerozplyne - jen bychom si toho měli více všimati a o tom přemýšlet. Pozorujeme-li ostře život, pochopíme tuto pravdu. Radost, zármutek, láska, všechno je závislé na činnosti naší mysli, na našich myšlenkách. Jsme-li stísněni a zoufalí, je to dílo naší mysli. Jsme-li veselí a šťastni a je-li nám všechno příjemno - všechno to pro nás připravila mysl. Vlivem toho se může jen tehdy vlouditi smutek, starost, nevole a bolest, neovládáme-li mysl. Nikdo si však nepřeje, aby si sám připravoval peklo, všichni by si raději způsobili nebe. A přece - jak mnozí dovolují silám mysli a myšlenek, aby vyvolávaly tak nepříjemné pocity!

V řeči mystiků nazývá se ovládnání činnosti mysli koncentrací. Často se nesprávně chápe význam tohoto slova. Mnozí lidé si myslí, že koncentrace se koná tak, že si tiše sedneme a zavřeme oči. Můžete však míti po celé hodiny zavřené oči a přece se vynořují myšlenky jako obrazy na plátně v biografu. Tak se míru a klidu nedopracujete. Zármutek a žal nezmizí tím, že zavřete oči. Teprve pravá koncentrace má takový vliv.

Koncentrace je držení na uzdě sil mysli a myšlenek, vedení jejich činnosti tím směrem, jaký jim chceme dát. Naše přání si

musí umět určit, jak má být mysl činna. Mysl musí pracovat podle našeho přání.

Jak těžko lze toho dosáhnouti, to vědí jen ti, kdo se o to pokusili. Jakmile se mysl uklidní, to znamená, jakmile její myšlenkové síly nejsou zaměstnány, začnou se pohybovat a vymykat se naší vládě. Poskakují všemi směry, nejdou však tam, kam bychom je chtěli přivést. Sotva si myslíme, že je pevně držíme, již znovu unikají. Jejich udržení je právě tak důležité jako těžké. Dokud jsme sami takové soustředění nezkusili, nevíme, jak je obtížné a jak těžko ovladatelné jsou síly mysli a myšlenek.

Tato skutečnost je znázorněna v Rámájanam, ve slavném hindském eposu, který pojednává o Lahu a Kušovi, dvou synech Ramových. Onen mythos přirovnává stav lidské mysli ke vzpurnému koni. Vskutku brzy skočí sem, brzy tam, jako nezkrocený kůň, pokaždé utíkaje pryč, jakmile ho chceme chytiti. Usmyslíme-li si někdy, že na nic nebudeme myslet, nedoráží na nás hned tisíc myšlenek? Je zapotřebí stejné míry obratnosti, chceme-li ovládnouti mysl nebo divokého koně. Klíč k hádance o ovládnutí myšlenek dává nám "starší bratr" - muršid, jak se u sufiů jmenuje mistr, nazývaný u následovníků Vedanty guru. V obou případech je to učitel, zkušený v řízení nezkrotných koní, které umí vychovávat a ovládat. Řekne vám: "Pokoušíte-li se bez vhodného pomocníka chytit divokého koně, možná, že se vám to podaří, možná že ne. Víte-li však, jak jej chytit, nebude dlouho trvat a podaří se vám to!" Tu se ukazuje, jak nesmírně důležité je mít nějakou soustředovací metodu.

Mystikové, jogini, fakiři a asketi mají své metody. Naučíte-li se některé z nich, usnadníte si soustředění.

Ovládám-li síly mysli a myšlenek, stanou-li se dokonale ovládaným nástrojem, pak jsme schopni je zcela utišiti. Již určité vypřáhnutí myšlenek působí blahodárně.

Avšak umění úplného vypřážení je ještě daleko požehnanější. Pomysleme jen, jak blahodárný je tělesný klid, jak pro nás tak pro jiné! Symbolem takového klidu jsou sochy Buddhovy a Krišnovy nebo jiné hinduistické sochy. Jak mocně působí! Porovnejte s tím někdy působení osoby, která před vámi chodí a bez ustání něco dělá, stále běhá kolem se shrbenými zády, s různými posuňky, nervosně bubnuje do stolu, nebo něco shání. Nepřenesse se její neklid také na vás? Celé prostředí je jí rušeno. Proč? Protože se zde projevuje úporná činnost mysli tělem dotyčné osoby. Jak mysl, tak tělo jsou ve stavu neklidu, a ten se přenáší na všechny, kdo jsou nablízku, neboť celá

atmosféra je nabitá tímto neklidem. I když si toho někdy nejsme ani vědomi, přece se cítíme nepříjemně dotčeni.

Příjemný pocit, který máme, když procitneme z hlubokého spánku, nedá se srovnat s ničím na světě. Ale pro mystika je spánek ještě něčím daleko významnějším, je mu symbolem velkého mystického stavu. Perský mistr sufiů, praví: "Ó, spánku, v tobě se nám sdílí nebeská blaženost. Pomáháš nemocnému přenést se přes jeho bolesti, učíš krále, aby zapomněl, že bydlí v paláci, a vězně, že je ve vězení. Jaká blaženost, jaká rozkoš, osvobodí-li se duše od svých omezeností, od různých projevů života, které ji poutají a vězní!"

Ve spánku se duše učí svobodě. Proto je pro mystika hluboký spánek tak vznešeným stavem. Na Východě se tvrdí, že spící se nesmí budít. Někoho vzbouzet je tam velkým hříchem. Na Západě se přirozeně nelze podle toho řídit, neboť co by se stalo, kdybyste ráno nepřišli do práce včas! Zde by bylo hříchem neprobuditi. Jestliže už hluboký spánek je zdrojem tak velké útěchy, tak hlubokého štěstí a tak podivuhodného tajemství nebeského míru, pak utišíme-li mysl, umlčíme-li síly mysli a myšlenek, dosáhneme ještě daleko skvělejší blaženosti, míru a inspirace.

Mysl se podobá vodě, a proto ji naši básníci jmenují oceánem. Jest vlastností vody, že se v ní zrcadlí náš obraz. Je-li voda neklidná, je obraz nedokonalý. Je-li voda klidná, všechno se v ní zračí jasně. Právě tak je tomu s myslí. Je-li mysl úplně klidná, může vnímat, co si myslí jiná osoba, a může vnímat, co říká kterýkoli předmět, který je před ní. Jestliže člověk je velmi vyvinut, může jeho mysl vnímat, co je řečeno v jiných světech, ba dokonce, co Bůh praví na nebesích.

Ti, kdo slyšeli srdcem slovo Boží, především v sobě uskutečnili klid mysli. Pouhá blízkost takových osobností má mocnější vliv než léčení a léky. Člověk s dokonale tichým, odpočatým a vyrovnaným nitrem, může ihned podpořit člověka ustaraného, zoufalého, rozčileného a ochablého. Pouhá přítomnost takového člověka, jehož mysl je úplně utišena, poskytuje naději, inspiraci, sympatii a uvolňuje novou životní sílu. Z člověka, jehož mysl spočívá klidně sama v sobě, proudí Božské vlastnosti. Jeho slova a hlas působí blahodárně na mysl druhých, ba pouhá jeho přítomnost působí léčivě.

Svoboda duše

Svoboda je něčím, co je milé každé bytosti. Duše se o ni snaží, duch po ní touží. Zvířata a ptáci, které chováme - i když s nimi zacházíme co nejlaskavěji - přece jen si uchovávají instinkt, který je nutí, aby unikli ze zajetí.

Z čeho vzniká tato touha po svobodě?

Na to velmi krásně odpovídá stará pověst v hebrejských a arabských písmech. Vypráví, že tehdy, když Bůh stvořil Adama, poručil duchu, aby vešel do těla, které stvořil z hlíny a z vody. Ale duch, kterému takto poručil, se vzpěchoval a pravil: "Ne, nikdy nechci být vězněm v tomto tmavém vězení. Jsem zvyklý býti svoboděn, bez pout, bez omezení, a volně se tam zdržovati, kde se mi zlíbí. Ne, nikdy se nechci dát takhle uvězniti."

Tu řekl Bůh andělům, kteří zpívali: "Zpívejte!" A zatím co zazníval jejich zpěv, vstoupila duše do vytržení, byla omámena krásou zpěvu, a v tomto stavu extase nevěděla, kam kráčí. Tak se přece stalo jen, že vešla do obalu, který byl pro ni určen.

Když pak Adam otevřel oči, byl duch v něm! Adam žil!

Rumi pravil: "Bambusová rourka flétny, jejíž hlas tě tak obveseluje, lká nad tím, že ji uřízli." V Persii a v Indii si skutečně uřezávají flétnu rovnou z větve, a ona žaluje: "Byla jsem uříznuta od kmene a byl ze mne učiněn oddělený nástroj, místo abych mohla žít jako celek, jako dříve." A tato bolest dojíhá srdce těch, kdo slyší hlas flétny. Jaká krásná pravda je zde uložena!

Vnikáme-li do tragédie života, tu nám je především nápadným nedostatek svobody. Tuto tragiku lze pozorovati na kterémkoli člověku. Bohatý či chudý, nejprostší nebo nejvzdělanější, každý v sobě přechovává jakýsi hněv. Ať to připouští nebo ne, hněv se vyskytuje v životě každého člověka, a to proto, že se dostal do hmotného světa. Vždyť tento vstup do života je příčinou celé životní tragédie. Je to tragédie, neboť lidský duch tu nemůže dosáhnout žádného uspokojení, žádné blaženosti.

Táže-li se vás však někdo: "Co je příčinou tragédie vašeho života?" Tu řeknete třeba: "Toužím po bohatství, jsem velmi chudý, bez peněz a statků, jsem tak nešťasten." Někdo jiný třeba odpoví: "Všechno by bylo pěkné, ale moji příbuzní jsou velmi nelaskaví a chovají se ke mně nepřátelsky." Opět jiný řekne: "Mně nic neschází kromě dobrého zdraví." Jiný míní: "Mám všechno, toužím však po určitém klidu." A ještě jiný: "Velikým cílem mého života jest, abych dokončil toto umělecké dílo. Činí mne nešťastným, že ještě není hotovo." Byl by konec všem těmto

životním trýzním, kdyby se každému dostalo toho, co si přeje? Žebrákovi peněz, nezaměstnanému pěkné místo, nemocnému zdraví, krásný palác tomu, kdo si jej přeje mít? Běda, jak krátko by byl každý s tím spokojen. Jen chvíli by bylo jeho srdce uspokojeno splněním přání, ale pak by zatoužilo po něčem jiném. Člověk si sám potom klade otázku: "Čeho si jen ještě přeji?" A zazní v něm odpověď: "Tvým přáním je štěstí!" A na otázku: "Jaké štěstí?" odpovídá jeho nitro: "Co hledáš, nenalezneš."

Tak se člověk celý život po všech věcech pachtí, které konec konců nemají nic společného s vlastní touhou duše. Někdy mu připadá, že by měl ukojit tělesné tužby a choutky, jindy zase intelektuální tužby. Kdyby jim však vyhověl, shledal by, že se cítí zase nespokojen.

Jeho mysl, jeho rozum mu předkládá stále jiný, ale vždycky nepravý důvod nespokojenosti, tak, aby byl celý život klamán, aby se po celý život snažil o něco, co není jeho pravým cílem, o nějž jeho duše usiluje. Po celý život se snaží o všemožné, pokouší se o to brzy těmi, brzy oněmi prostředky, jednou koupí to, po druhé ono. Má-li deset věcí, chce jich dvacet, má-li jich dvacet, přeje si jich mít padesát atd. Kdyby měl miliony, chtěl by ještě království, a kdyby mu patřil celý svět, ještě by byl nespokojen, neboť touha duše by nebyla uspokojena. Kráčí životem sténaje a lkaje pro věci, kterých nikdy nemůže mít, nevěda, v čem spočívá pravý zisk a pravá ztráta.

Proto zřec a ten, kdo poznal život, zří, že člověk, který si stále něco přeje, je ještě dítětem, třebaže je stár. Jen děti bývají tak nešťastny, když nedostanou hračku, jíž si dospělý už vůbec nevšímá. Poznalému jsou předměty přání průměrného člověka také jen hračkami. Věci, které svět považuje za důležité, on má za nedůležité.

Známkou mudrce je, že poznal touhu své duše. Duše touží po svobodě. Svoboda je podstatou duše. Svou povahou je duše svobodná. Je však vězněm mysli a těla.

Celá tragédie duše tkví v jejím zajetí. Jména jako nirvána, mukti, spása, osvobození jsou názvy jediného cíle a ideálu duše. A přece člověk neví, po čem vlastně touží. Ví jenom, že tu taková touha je a že neustále doufá.

Je velmi rozšířeno anglické úsloví: "Čekej, až se má loď vrátí!" Každá duše čeká na příplutí své lodi, aniž věděla, co loď přiveze a jaká je. Přece však každá duše vyhlíží svou loď a čeká podvědomě na její příjezd. Jeden si myslí, že to bude rozkvět jeho obchodu, jiný, že získá moc a postavení, ale všichni věří, že jejich

lod' připluje! Každý si svou lod' představuje jinak, podle toho, jak mu ji líčí tělo, mysl nebo duše. Lodí duše je svoboda.

Ve skutečnosti je svoboda pravým cílem každého způsobu života. Nese-li se naše touha za bohatstvím, není to nic jiného, než abychom se osvobodili od chudoby. Toužíme-li po moci, je to touha po svobodném jednání podle libosti. Ideálem každé duše je svoboda. Svoboda v práci, svoboda v jednání, svoboda v myšlení, svoboda v každém směru.

Protože lidé neznají pravé přání duše, již od stvoření světa až do dneška zanedbávají pravou svobodu tím, že se ženou za zevní svobodou.

To je omyl. Skromná míra svobody, které takovým způsobem dosáhnou, nezabrání tomu, aby se duše už necítila zajatou. Nebylo ještě dosaženo oné plné svobody a blaženosti, onoho míru, po němž duše prahne.

Svobodou těla by např. bylo, kdyby se mohlo v přírodě volně pohybovat, kam by se mu zachtělo, a kde by nacházelo zalíbení. To by však nepřinášelo svobodu mysli. Mysl by zůstala zajata. Předpokládejme však, že by mysl nabyla svobody - svobody myšlení, pochopení, představ, jednání - i pak by duše zůstala zajata.

Je-li však duše svobodna, pak je svobodna jak mysl, tak tělo.

V sanskritské řeči je podivuhodné slovo pro svobodu: "Taran", které znamená osvobození, "plování" nebo "být nesen vodou". Není to krásná myšlenka, že se v jednom slově spojuje dvojí smysl: "Být nesen vodou" a "být svoboden"?

Jaká pravda je uložena ve slovech východních básníků, kteří praví, že život je "Bhavasagara", oceán, do něhož je všechno vtahováno, do něhož všechno vchází a v něm se rozpouští. Odplavuje všechny rostliny, stromy, zvířata a ptáky - všechno, co se dostane proudu do cesty. Taková je síla a moc oceánu. Právě tak odplavuje život rostliny, zvířata a lidi. Všechno, co zde vidíme, je tu jen na chvíli a pak to mizí. Po určitém čase mizí i to, co je nejmocnější. Kdyby se naši předkové vrátili zpět, nepoznali by ani krajinu, ani stromy, ani domy, ani mravy - všechno by jim bylo cizí. Všechno, co jim bylo známo, bylo odplaveno. Takový je vezdejší život. Proto se jmenuje májou - což znamená klam, noční sen. Příštího rána je všechno pryč! Všechno štěstí, neštěstí, úděs a radost, všechno, co v noci prožíváme, jak ráno zjišťujeme, byl pouhý sen. Celé stvoření konec konců není už tím, zač je

považujeme - i způsob života, mravy, lidé - všechno se mění. Takový je běh života. Právě jako moře, oceán. Proto myslitelé Východu líčí život jako oceán, v němž jednou všechno mizí.

Mystikové chápou Kristův zázrak chůze po vodě jako Taran, a to je, jak bylo řečeno výše, sanskritské slovo pro svobodu a osvobození - dlení na vodě. Abychom mohli odpočívat nebo plouti na vodě, musíme uměti držet hlavu nad vodou. Jestliže takovým způsobem držíme hlavu nad smrtícím proudem, udržíme si ono bytí, které duše touží zachovat. Celé naše bytí bojuje o existenci. - Sebevražda je možná jen v nejhorším životním rozpoložení.

Pracujeme a bojujeme, jen abychom zachovali život! Rozpory, touha po penězích, hledání pohodlí jsou tu jen proto, abychom mohli žít.

Celým životem se vine boj za život, a přece se pravý život nechápe.

Kristus od začátku do konce učí o důležitosti věčného života. Jeho jediným učením bylo naučit žít, čím se rozumí vyhovět duševní touze po životě, avšak po pravém životě. Člověk si pořád myslí, že život mu byl dán, aby užíval, aby si pochutnával na dobrých jídlech nebo se radoval a dobře se měl. Ale když zanikne tělo a mysl, jak potom chceme žít? Co zbude z našich sklouků a pohodlí?

Žít v těle nebo mysli znamená svěřit se pomíjivým povozům, na nichž jsme potom závislí. Proto se musíme naučit "plovat", učit se, jak se dát nést vodou, abychom se zachránili před utopením, před záhubou v proudu smrtelnosti.

Jak tomu můžeme zabránit? Nalezneme odpověď, jakmile si uvědomíme, že člověk putuje v člunu, a to ve velmi těžce naloženém člunu. Řekněme, že přijde prudká bouře a veslař řekne cestujícím: "Tvých zavazadel je příliš mnoho a jsou těžká. Abychom zachránili tvůj život, musíš ten svůj uzel hodit do vody." Tento odpoví: "Ach, to je pytel s věcmi, které jsem stírádal po celý život, ten nemohu zahodit." - "Tak dobře, když jej nechceš vyhodit, tak utoneš." Jakmile člun byl o jeden uzel lehčí, bouře ještě zesílila, takže bylo nutno odhodit i poslední zavazadlo. Cestující znovu praví: "Ale od tohoto posledního se neodloučím, obsahuje věci, které jsem zdědil po předcích, jsou to milé upomínky, nemůže se ode mne chtít, abych je zahodil." Dostane odpověď: "Když to neučiníš, utoneš i se svým zavazadlem."

Tak zachází smrt s lidstvem. Praví: "Ty příliš lpíš na tomto povozu, který jmenuješ tělem. Proto posílá napřed nemoc. Člověk,

který příliš myslí na své tělo, je neustále nemocen. Přestože si stále připomíná, že tělo je něco, co musí dobře ochraňovat, cítí se stále nemocen, a nakonec musí odhodit oba uzle, tělo i mysl.

Naproti tomu jiní říkají: "Nestarám se o tělo, nýbrž o mysl." Bdí nad svými představami a považují svůj myšlenkový svět za jediné správné. Neustále se zaměstnávají myšlenkami, argumenty a spornými otázkami a ptají se: "Myslím správně, udělá to on, učiní to ona?" Stále pochybují a stále vzrušují svou mysl. Neustále je v nich nějaký rozpor, který nemá skutečnou cenu.

Pak přijde příboj a všechno smete. Mysl a tělo zaniknou a duše se odebere ke svému původnímu zdroji. Poznalý vidí, že to vše není ničím - zří jen smrt.

Jedna sura v koránu praví: "Zemři před smrtí." Básník říká: "Jen ten dosáhne míru Páně, kdo ztratí sama sebe." A bible: "Nikdo neviděl Boha, aby přitom zůstal na živu." Abychom mohli zřít Boha, musíme zaniknouti.

Jaký smysl mají tato slova? Že když sledujeme život s otevřenými očima, poznáváme jeho dvě podoby, jednu pravou, druhou klamnou. Klamný je život těla a mysli, jež existují jen potud, pokud je v nich pravý život. Jakmile ten zmizel, nemůže tělo dále žít.

Díváme se na pravý život jako na nepravý, a nepravý považujeme za pravý.

Jedna východní pohádka velmi krásně znázorňuje, co bylo řečeno: Jistý král měl jednu papouška, kterého měl velmi rád a který mu velmi přirostl k srdci, takže jej choval ve zlaté kleci a osobně se o něho staral. Král a královna byli papoušku tak oddáni, že lidé v paláci na něho žárlili.

Jednoho dne se král chystal jeti do lesa, z něhož papoušek pocházel, a tu mu řekl: "Můj miláčku, mám tě rád a pečoval jsem o tebe s veškerou pozorností, péčí a jemností, jaké jsem byl schopen. Proto od tebe bych chtěl přinést poselství tvým bratřím v lese." Papoušek odpověděl: "Jak jsi hodný, že mi to nabízíš. Řekni mým bratřím v džungli, že král a královna učinili všechno možné, aby mne učinili šťastným, opatřili mi zlatou klec, dávali mi různé ovoce a všelijaké dobré věci, avšak přes všechnu jejich pozornost toužím po lese. Touha žít mezi vámi, svobodně, jak jsem byl zvyklý, plní neustále mé smysly. Avšak nevidím cestu ke svobodě. Pošlete mi znamení své blahovůle a lásky. Žiji jen nadějí. Snad se někdy splní mé přání."

Král šel do lesa. Přistoupil ke stromu, kde kdysi chytil papouška a řekl jeho bratřím: "Ó, vy papoušci, jednoho z vás jsem si vzal do paláce, mám jej velmi rád a věnuji mu veškerou pozornost. Slyšte bratrovo poselství!"

Pozorně naslouchali poselství, a pak jeden pták po druhém padal ze stromu a všichni se zdáli být mrtvi. Král byl nadmíru zaražen. Nemohl pochopit, co ty ptáky tak dojalo. Zdá se, že ti milí bratři ptáci nemohli snést jeho poselství. Pomyslel si: "Jak je to hříšné, že jsem zmařil tolik životů!" Vrátil se do paláce a řekl papouškovi: "Jak jsi byl bláhový, můj papoušku, žes mi dal takové poselství. Jakmile je tvoji bratři uslyšeli, padali mrtvi jeden po druhém."

Papoušek poslouchal, pak pohleděl tiše k nebi a také padl k zemi.

Král byl ještě smutnější. "Já blázen! Napřed jsem vyřídil lesním ptákům jeho poselství a zabil je, a nyní jsem přinesl jejich zprávu a zabil jsem jeho." Král byl z toho všecek zmaten. Co to všechno znamená? Rozkázal sluhovi, aby položil mrtvého papouška na zlatý tác a s veškerou slávou jej pochoval. Jakmile však se papoušek octl na tácu, vyletěl a byl pryč. Když si sedl na střechu, řekl mu král: "Můj papoušku, tys mne oklamal!" Papoušek odpověděl: "Ó, králi, tato svoboda byla cílem mé duše, cílem který jest také cílem ostatních duší. Moji bratři v pralese nebyli mrtvi. Ptal jsem se jich po cestě ke svobodě a oni mi ji ukázali. Učinil jsem, co mi řekli, a jsem svoboden!"

Odumřítí svému tělu znamená např. toto: Dítě vidí v matčině ruce ovoce, sladkost nebo něco chutného a jde k matce, aby si to vyžádalo. Ačkoliv to matka už sama začala jíst, předá to dítěti. Matku těší, že dítě jí. - To je oproštění. Raduje se z radosti jiného. Ti, kdo se těší z radosti jiných, z radosti, která je vykoupena jejich odříkáním, ti se přiblížili k pravému životu.

Dosáhli jste prvního stupně pravého života, činí-li vám radost, dáte-li někomu pěkné šaty, jež byste rádi nosili. Těšíte-li se tolik z krásné věci, že se téměř nechcete od ní odloučiti, a přece ji dáte jinému, abyste se těšili z jeho radosti, jste tím, jež mystikové nazývají odumřelým. Svou odpoutaností, svým odumřením dosáhli jste většího, obsáhlejšího a vznešenějšího života.

Jen zdánlivě je to odříkání, zničení. Ve skutečnosti je to mistrovství. Pravý smysl ukřižování je ukřižování nepravého já a znovuzkříšení pravého já. Dokud není nepravé já ukřižováno, dotud nepoznáváme pravé já. Všechno snažení mudrce a hledače pravdy se nese za jediným cílem - za dosažením věčného života.

Intuice

Intuice je něco, co je stranou lidské osobnosti a nad lidskou znalostí věcí a prostředků. Intuice přichází tehdy, když se člověk stal pasivním a když vypíná vědomě či nevědomě všechno vědění. Někteří lidé jsou více, jiní méně schopni intuice. Nejmenší možnost intuice je u těch, kdo žijí v ustavičném shonu, kdo mají nestálou povahu, kdo mají stálý strach před smrtí, před nemocí, před vlastním jednáním, před nepřáteli a před svým okolím, kdo stále pochybují a jejichž mysl je rozháraná. Naproti tomu jasnější vnímavost mají ti, kteří se umí spoléhat bez velkého přemýšlení, kteří zřídka pochybují, kteří mají důvěru ve vnitřní vedení. Kteří rozumějí tajemství onoho instinktu, jenž působí ve zvířatech a ve všech tvorech, kteří jsou zbožní a přejí si chodit ve světle - ti všichni dávají přednost pravému způsobu myšlení, mluvení a jednání. U těch se často projevuje intuice.

Intuice je první krok. Inspirace je druhý krok a projevení je třetí krok. Projevení je intuice, která vznikla z prvního stupně.

Nyní si povězte, jakým způsobem se intuice projevuje. Jsou dva druhy intuice. První se může dostavit bezděčně, nechtěně. Druhá se může dostavit, když jsme se tázali.

Rozeberme si první způsob. Na příklad někoho napadne, že mu hrozí nebezpečí. Neví o tom nic bližšího, ale jen to cítí. Příštího dne zjistí, že se s ním mělo stát něco neblahého. Nebo někdo si třeba myslí, že se mu dostane něčeho potěšujícího od přítele, že jej navštíví přítel, který už dávno odcestoval do ciziny, nebo ho napadne, že nějaký nepřítel se chystá stát se jeho přítelem. Přitom nikým mu nejsou ty myšlenky vnucovány. Myšlenka se náhle objeví a ukáže se správnou, odpovídající skutečnosti. Aniž by chtěl něco vypátrati, je mu vnuknuta myšlenka, která mluví o budoucí události. Někdy to pokládají lidé za vnuknutí duchů nebo za přenášení myšlenek z jedné osoby na druhou. Obojí je možné.

Intuice je však něco daleko vyššího a nádhernějšího než čtení myšlenek nebo obcování s duchy, a to proto, že intuice je čistá. Kromě toho je vaším vlastnictvím, náleží vám. Nejste při ní závislí ani na duchách, ani na lidech, kteří vám posílají myšlenky. Jste plně nezávislí. Z nitra přijímáte vědění, které je daleko cennější, větší a vyšší.

Jiný druh intuice připomíná bible, v níž čteme: "Klepejte a bude vám otevřeno." (Mat VII,17) Klepáním na dveře se míní, že

se tážeme svého nitra asi takto: "Co bude z toho kterého obchodu, cíle nebo věci, na něž myslím?" Jakmile zaklepete na bránu Boží, již je vaše srdce, přijde vám odtamtud odpověď, která je daleko správnější než odpověď, již vám může poskytnouti kterýkoliv člověk. Nikdo nemůže být lépe zpraven o našem životě, záležitostech, cílech pohnutkách než právě my! Proto též nám nikdo nemůže lépe poradit než my sobě.(11) Lidé nemohou pochopit toto tajemství a stávají se stále více závislími na radách druhých. Bylo by to výhodné, kdyby každému mohl být přisouzen lepší rádce. Někdy však ti, jichž se tážeme, jsou pošetilí, někdy smýšlejí nepřátelsky, někdy se sami nevyznají v tom, v čem mají radit, a proto nejsou dobrými rádci.

Opírají-li se lidé takto vzájemně o sebe, uzavírají se před pravým rádcem - před vnitřním vedením. Intuice počíná jako dojem. Jakmile se setkáme s člověkem, přijmeme od něho dojem. Ten spočívá v tazích obličeje, ve výrazu tváře, v celé atmosféře kolem něho. A k tomuto dojmu se připojí váš pocit, do jaké míry je dobrý nebo ne, moudrý nebo pošetilý, dále jestli je užitečný či ne, zda s vámi smýšlí přátelsky či nepřátelsky. Tyto a všechny ostatní okolnosti se už dovíte bez jakéhokoli jiného zprostředkování přímo svým vnímáním. Do takové míry, do jaké je váš duch otevřen, do té přijímáte své dojmy. Dostane se vám též pocitu, zda vaše počínání bude úspěšné. Ze všech takových předtuch můžeme poznati, že se vaše intuice začíná vyvíjet. To je první stupeň.

Po intuici, která se týká přímo jen intuitivního člověka a jeho záležitostí, dostaví se další její stupeň, týkající se osob, které vám vyprávějí o svých záměrech. Nabudete dojem o tom, zda se jim jejich záměry splní či nikoliv. Rozumový důvod pro svůj dojem nemůžete udat. Ba dokonce, znáte-li nějaký, poznáte hned, že to není pravý důvod, neboť jakmile jste začali přemýšlet, vědění k vám sestoupilo z vyšší úrovně, z duchovního pramene. Učiníte-li pokus, abyste pomocí rozumu dokázali skutečnost duchovního původu intuice, znamená to, že přitahujete, co je svázáno se zemí, abyste dokázali nebeské! Skutečně platný důvod intuitivního vnuknutí nelze udat.

Rozum není zřídlem, z něhož pochází toto vědění. Lidé, mající bystrý a živý rozum, mohou bojovat po celý život, aniž by měli úspěch. Někdy se dojde tak daleko, že vaše argumenty přejdou ve hru se slovy a pojmy. A protože slovu lze přikládat libovolný smysl, dává se takovým lidem snadná příležitost, aby unikli, když jsou přivedeni do úzkých osobou, se kterou diskutují. Je tomu jako při zápasu nebo při soudu: Dva právní zástupci se

chápu hledisek, o nichž vědí, že neodpovídají pravdě, a hájí je, jako by byla pravdivá. Bojují prostě pomocí rozumu a logiky.

Především je třeba dbáti pravidla, že máte vyzkoušet svá tušení, zda jsou pravdivá, a dbáti toho, abyste je nezdrtili svými pochybnostmi. A jestliže jste v deseti tušeních měli pravdu, a v jednom jste se zmýlili, tu máte měřítko o tom, kdy nepravé tušení nebylo takové, za jaké jste je považovali. Jestliže se ve vás dále vyvinulo tušení, jste schopni intuitivně chápat věci.

Je těžké rozeznat domněnku od intuice, obojí přichází stejným způsobem. Kdy se vytvořila určitá představa, nelze říci, protože přichází náhle. Stejně je tomu s intuicí. Proto se obě těžko rozeznávají. Vpravdě však jsou představy, které vystupují ve světle rozumu, intuicemi. Každá představa je intuicí až do chvíle, dokud nebyla omezena rozumem. Byla-li intuice pokažena rozumem, stane se pouhou představou. Ale každá představa a každá myšlenka, jež je zpřístupněna světlu rozumu, je stále intuicí. Proto osvětlenému člověku je kterákoli myšlenka a představa intuicí. Pro někoho neexistuje myšlenka nebo představa, která by nebyla intuicí, vnuknutím.

Je však těžké uchránit intuici před ničící mocí rozumu, neboť jakmile se objeví, už pochybujeme, zda je správná nebo klamná. Pochybujeme o tom tak dlouho, až zničíme pravdu své intuice. Naše pochybnosti jsou vždy nepřítelem našich vnuknutí, a proto je třeba se cvičit i v běžném životě, abychom před nimi uchránili intuici, aby nebyla pokažena a posléze zničena našimi pochybami. Měli bychom okolo tušení zřídit ochranný plot, jako kdyby to byly jemné, citlivé květinčky, abychom je zajistili před zničením rozumem a pochybnostmi. Jednáme-li tak, nabudeme jistoty o svých tušeních, a pak už není omylů. Stanou-li se jedenkrát předtuchy správnými, pak také sny se stanou správnými. Potom z kterékoli dostavivší se myšlenky dovedeme usoudit, co se skutečně stane. Pak se náš život promění v zázrak. Pak už nepotřebujeme hledati ve světě zázraky. Sami jsme se stali plnými zázraků. Osvícenému se stane sen kterékoli noci knihou, která vypráví o minulosti, přítomnosti a budoucnosti, jak ve vztahu k vlastní osobě, tak pokud se týká těch, kteří jsou mu drahými a o nichž chce něco vědět.

Dalším krokem je inspirace. Inspirace není jen vynoření jedné myšlenky, nýbrž řady myšlenek. Inspirace přichází jako roj myšlenek. To je vyvinutá intuice. Individuální povaha této inspirace je dána tedy zvláštním nadáním jednotlivcovým. Umí-li někdo překrásně mluvit, inspirace přetaví do této krásné mluvy ještě

krásné myšlenky. Všem prorokům a poslům Božím bylo zvěstováno totéž poselství, avšak oni je hlásali v různých řečích. Proč by je nemohli dostati též v různých řečích? Jest jen jediná myšlenka, jediné vědění. Pochází z nebe a bere na sebe výraz odpovídající řeči, která je běžná příjemci, neboť jinak by toto vědění bylo nesrozumitelné.

Ačkoliv jsou andělé obeznámeni s vyšším vědáním a přebývají ve vyšších sférách, nemají tytéž možnosti jako člověk, protože jim schází vyjadřovací možnost. Člověk přijímá vědění z vyššího pramene, ale propůjčuje mu výraz převzatý z nižších sfér. V koránu je psáno: "Bůh pravil andělům, teď stvořím člověka, jenž bude pánem stvoření." Oni odpověděli: "Což nejsme dostatečně velkým zástupem služebníků, kteří se neustále předstihují ve chvále Tebe, v obdivu Tvé krásy v oslavě Tvého jména?"

Proč pomýšlíš na to, abys stvořil někoho, kdo bude činit zlo a prolévati krev?" (Jak se potom stalo). Odpověď zněla: "Jste schopni vážit si se vším a všeho toho, co jsem stvořil? Můžete mi pojmenovati tyto věci, které jsem stvořil?" Bůh se ptal též člověka, člověk pojmenoval všechno a těšil se z toho. Proto řekl Bůh: "Stvořili jsme jej, aby mohl být pánem všeho tvorstva a těšil se ze všeho, co jsme stvořili." Jest to sice mystická myšlenka, myslíte-li, že dostačuje nebeská jsoucnost, avšak radost z nebeské existence a její plné pochopení dostavuje se se schopností vyjádřit tuto jsoucnost prostředky tohoto světa. Člověk je schopen dovídati se jak o vnitřním, tak o vnějším světě. (Spojením obou se dosáhne dokonalého výrazu.)

Poslední a nejjemnější druh intuice je projevení. Toto je dáno i prorokům a dokonalým. Je to světlo vržené na lidskou osobnost. Úplné světlo z nitra. Jím všechno vydává své tajemství očím, uším, chuti a hmatu osvíceného člověka. Ti, kdo si částečně osvojili toto vědění, dokáží znáti vlastnosti té nebo oné rostliny, vědí, k čemu slouží to a to hořké býlí a k čemu je dobrá ta a ta sladká bylina. Znalost vlastností jmen a tvarů vyskytujících se ve světě vzrůstá s mírou projevení. Nahlédnou-li osvícení lidé do mysli, prohlédnou ji celou. Věnují-li tomu čas, aby se něco dověděli od země, zjeví se jim to. Ať chtějí věděti cokoli, dosahují toho. To je projevení. Ti, kdo nazírají do vyšších sfér, jsou proroci, ti kdo se rozhlížejí po zemi jsou vědci, hudebníci, vojáci atd. Projevení přijde z té strany, na které je bádáno. Všem, kteří upnou pozornost na vyšší sféry, tyto se jim rozjasní.

Člověk může zřítí budoucnost v šálku kávy, nebo v kartách, v křišťálu, v ohni nebo v kouři, ale v omezené míře. Ve všem tom

je budoucnost zapsána. Světlo je na ně jaksi rozlito a začíná se v nich projevovat. Nejen právě jmenované věci, avšak všechno v přírodě začíná zjevovat své tajemství.(12)

Saadi praví: "Tomu, jehož oči jsou otevřeny, jemuž je dáno Božské zření v Božském světle, tomu se nakonec listy stromů stávají listy bible."

O ideálním životě

Mluvíme-li o ideálním životě, můžeme uvést slova islámského proroka, který řekl: "Každý člověk má své vlastní náboženství." Míní se tím, že každý člověk spěje určitým směrem, který si vytkl za životní cíl. Tímto cílem je určitý ideál, závislý na vývojovém stupni duše.

Uvedme nějaký případ: Ohleduplný syn nějaké rodiny si říká: "Odpovědnost za mého zestárlého otce a matku padá na mne. Je mou povinností, ba nikoliv jen povinností, nýbrž i ctnostné, abych jim náležitě sloužil, poskytoval jim svou mzdu a usnadňoval jim jejich stáří." Jestliže mladý muž poskytuje svým starým rodičům pomoc penězi a službou, činí to, protože to považuje za ctnostné. Proto chce tak jednat a v tom tkví jeho uspokojení.

Jiný člověk, zástupce nějaké firmy, si myslí: "Můj obchodní dům mi platí a můj představený jedná se mnou tak dobře a přátelsky, že je mou první povinností, abych prokazoval firmě věrnost." Pracuje nadšeně a velmi usilovně od rána do večera, a třebaš přitom nedbal na náboženský smysl jednání na zduchovnění, považuje to za velkou ctnost, když slouží obchodu podle svých sil. Protože to považuje za svou povinnost, jedná podle svého náboženství.

Na Východě se nepovažuje náboženství za něco rozdílného od vlastního života. Na Západě se považuje povolání a obchodní činnost a ještě jiné věci za jednu stránku života a chodění do kostela jeden den v týdnu, jakož i modlení před spaním ze jinou jeho stránku - za náboženství. Přesně vzato, je život náboženstvím.

Každé povolání - ať je to obchod, průmysl, život v domácnosti nebo cokoli jiného, na čem se podílíte - každá činnost je vaším náboženstvím, pokud máte před sebou ideál, podle něhož žijete, a pokud si přejete, abyste se ukázali být hodnými tohoto ideálu.

V hindské řeči znamená slovo "dharma" zároveň "povinnosti" i "náboženství". Obojí se vyjadřuje jedním slovem. "To je tvá dharma", znamená též: "To je tvá víra." Vyjadřuje se tím krásná myšlenka: Věnujete-li se kterékoliv povinnosti, ubíráte se náboženskou cestou, pokud máte před sebou svůj ideál a plníte svou povinnost.

Prorok Mohammed praví: "Každý člověk má své vlastní náboženství." Ve své úzkoprsosti ve věcech náboženských činíme jiným výčitky, že se hlásí k jinému náboženství, k jiné církvi nebo obci. "Tento chrám je lepší, toto náboženské vyznání je lepší." Vždycky znovu zažíval svět boj o zničení, protože nepoznával, že každé náboženství má svou vlastní povahu.

Proto ideální život je sledování vlastního ideálu. To však neznamená, že šlapeme po ideálech ostatních lidí. Je-li naším ideálem třebaš desetkrát denně se modlit, to neznamená, že by s tím musel být druhý srozuměn. Někdo by učinil lépe, kdyby žil pro své náboženství ve své prodejně, než aby dvacetkrát za den běžel do chrámu, aby se tam pomodlil. Ten, jemuž se toto poslední jeví být ideálním, nemůže snad ani pochopiti, že způsob druhého je právě tak ideální. Dopřejme každému, aby si šel za svým ideálem.

Je správné, aby se každý řídil svými ideály? Zůstává ideál stále stejný? Ne, ideál roste a vyvíjí se v lepší, jestliže roste též člověk a s léty se vyvíjí.

Někdy někdo během života zaujme názor, že by bylo ideální, kdyby měl krásný dům a statek, jakož i vybraný šat a pohodlí všeho druhu. Kdo tak smýšlí, měl by jíti touto cestou. Později přijde k jinému ideálu: "Svým krásným okolím nejsem příliš prospěšným, když lidé ve městě nejsou šťastni a nežijí v radostném prostředí." Od té doby mu méně záleží na jeho krásném domě a na všem tom krásném, co má, chodí denně do města a snaží se zlepšit zdraví jiných a rozmnožit jejich štěstí. - Jeho novým ideálem jest: "Má se pomáhat chudým ve městě." Dříve než se propracoval k tomuto ideálu, užíval jen svého krásného domova, žil podle nižšího ideálu. Později možná dosáhne toho, že si řekne: "Nezáleží mi jen na mém městě, myslím na celou vlast." Běře v úvahu celý národ, uvažuje o jeho potřebách a zlepšení jeho poměrů. Myslí na celý národ a proto se stal jeho ideál ještě vyšší, ještě obsažnější, než jakým byl ideál, týkající se majetku a pak místa. Je mu jedno, ve kterém bydlí městě, jeho život náleží jeho zemi, lidu, stane se dobrým duchem celého národa. To je jeho ideál.

Záleží na tomto ideálu, zda a jakým způsobem se člověk liší od svých bližních, zda je nebesky či pozemsky založen, zda vysoko stojí jako dévové, nebeské bytosti, nebo nízko jako démoni. Jeho ideál jej připodobňuje k jednomu nebo ke druhým. Velikost člověka spočívá ve velikosti jeho ideálu.

Člověk je ceněn podle jeho ideálu. Lidským ideálem je to, co člověka pozdvihuje od země k nebi. Též je jeho ideálem to, co jej vede z nebe na zem. Nežije-li podle svého ideálu, padá k zemi, a jestliže se k němu a jej drží a zvyšuje jej, pozdvihuje se země k nebi. Může i stoupat do libovolné výše, podle toho, jak zdokonalí svůj ideál.

Někdo si myslí: "Co je mi do toho, jak se jiným vede. Když jsem se dobře najedl, co je mi po tom, jak se mají druzí!" Jiný si myslí: "Není pro mne potěšením, že se dobře mám, když má rodina strádá. Skromné jídlo mne učiní daleko šťastnějším, jestliže se přitom nasytí všichni příslušníci mé rodiny." Takové smýšlení jej povznáší nad ty, kteří dbají jen o své blaho. Třetí míní: "Je lhostejné, jak žiji, jen když jsem lidem ve svém městě, ve své vesnici, přinesl trochu štěstí. To bylo hodno námahy." Ideál takového člověka je ještě vyšší.

Z nebe seslaná důvěra je ideál daný lidem. V ní spočívá jejich životní úloha, jejich odpovědnost. Tuto hájiti a prokazovati se hodným zodpovědnosti, která se na nás ukládá - to má být naším ideálem, náboženstvím, naší dharmou. V evangeliu představuje svěřená hřivna stejný ideál. Napřed je malý, ale roste, jak kráčím životem.

To také osvětluje skutečnost, že nemohou být stejnými hříchy a ctnosti dvou lidí. Vezměme kupř. dva studenty, z nichž jeden se připravuje na zkoušku. Zbývají mu již jen dva měsíce. Vidí, že je ohlášen ke studiu. Řekne si však: "Vždyť je to jen jeden večer, ten brzo dohoním. Tentokrát ještě půjdu, nic se nestane." Přitom přezírá důležitost vytčeného ideálu - ideál: brzo vykonati zkoušku. Pozměnil svůj ideál v tom směru, že už nepovažuje svou zkoušku za tak důležitou. Tak jde tentokrát na představení, ale dalšího dne vidí, že je ohlášeno další představení, opět podle svého přání, a tak se to opakuje. Stále více se mu líbí divadlo, večery prchají, a stane se, že se mu nedostává času na studium a konečně u zkoušky propadne. Návštěva divadla byla pro něho hříchem, ne proto, že by to bylo hříšné jednání, ale že selhala jeho věrnost k ideálu. Aby obstál u zkoušky, měl mu zůstat věren a měl vytrvat u studia.

Jiný student se snaží, aby se stal dobrým pisatelem divadelních her nebo řečníkem nebo hercem. Vidí totéž oznámení. Účastní se představení, která mu skýtají velký požitek. Každý kus, který vidí, rozmnožuje jeho zkušenost a znalosti. Totéž jednání, které u jiného studenta bylo nectností, zde je ctnostné, neboť návštěvou divadla a tím, že své myšlenky obrátil k prováděným kusům, zůstal věrným svému ideálu.

Jest tedy totéž jednání podle jeho poměru k našemu ideálu jednou hříchem, po druhé ctností. Musíme jít za svým ideálem a ukázati se ho hodným. Čím dále pak pokračujeme, tím více se vyvíjí náš ideál. I když byl kdysi malý, způsoboval náš stálý vzrůst, dokud jsme mu byli věrni a přáli si, abychom ho byli hodni. Odpadáme-li však od svého ideálu, bloudíme. Je-li něco špatného a nesprávného na světě, pak je to opuštění stezky ideálu, který jsme si postavili za cíl.

Jedni říkají, že pravým ideálem je náboženský ideál nebo čistý život, zduchovnělý život nebo prakticky zaměřený život. Mnozí říkají, že je daleko lépe žít ve světě a s ním. Jiní praví, že je lépe žít stranou zlého světa, unikati před ním, zdržovati se v lesích, pustinách a jeskyních, že to je správný způsob života. Opět jiní míní, že se máme oddávati radovánkám - jísti, píti a užívati života. Jiní říkají, že správný je život věnovaný službě celku: rozdávati tolik dobra a lásky, kolik jen dokážeme - to že je ideál. Kdybychom se zeptali stovky lidí po jejich ideálu, obdrželi bychom sto různých výkladů ideálu. Každý si myslí, že jeho ideál je nejlepší, a kdo holduje jinému ideálu je špatný člověk. V tom je pošetilost člověka, že si myslí, že druhý by měl být takový, jaký je on, a neměl by mít jiného ideálu. Pravda sama spočívá v tom, abychom vyzvali každého k tomu, aby rozvinul vlastní ideál, i když se jeví zevnímu pozorovateli na první pohled nesprávný. Ponechme mu vyvinouti jeho schopnost, aby jednal podle vlastního úsudku. Uvidíme, že časem to lepší v něm zvítězí, neboť je v něm světlo Boží. To ho nikdy nezavede.

- - - - -

Jednou jsem byl u mudrce, kterého navštěvovalo mnoho lidí. Činil všem radost, že byl jejich mínění. Diskuse a disputace neměl v oblibě, protože mudrci nemají, o čem by se hádali! Diskuse je pro ty, kdo říkají: "Co říkám já, je správné, co říkáte vy, je nesprávné!" Mudrc nikdy nic takového neříká, pro něho není hádek! Svět však se pře, hašteří a diskutuje neustále!

Mnoho lidí k němu přicházelo a snažili se s ním diskutovat a disputovat, on však činil vše možné, aby tomu předešel. Velmi rád

jsem poslouchal, jakým způsobem zacházel s tázajícími. Moji přátelé se připravovali na diskusi o tom, jak lze dosáhnout ideálního života. On pravil: "Právě tak, jak si to představujete." S tím však moji přátelé nebyli spokojeni, chtěli se přití. Ptali se ho tedy dále: "Tento světský život se svými povinnostmi a boji od časného rána do noci - myslíte, že ten může být ideálním životem?" "Ano", odpověděl opět. Tu namítli: "Jak se můžeme vzdát svého způsobu života, své zodpovědnosti vůči dětem, zaměstnání a mnoho jiného, co nám zabírá tolik času? Jak se můžeme vzdát toho všeho, abychom vedli váš ideální život?" Odpověděl: "Nevzdávejte se toho!" "Jak ale můžeme činit pokroky v duchovním životě, když se toho nevzdáme?" Tu se mudrc zeptal: "Co rozumíte duchovním životem?" "Míníme jím takový život, jaký vedete vy." Řekl: "Jestliže považujete můj život za duchovní, buďte také takoví jako já. Považujete-li svůj život za duchovní, držte se jej. Nedá se říci, který život je ideální. Myslíte-li si, že vaše pozemské boje vám přinášejí blaženost, vytrvejte v nich. Myslíte-li si, že můj způsob života vás učiní blaženými, vzdějte se svého způsobu. Cokoli vás činí šťastnými a o čem si myslíte, že je to správné jednání, to činite rozhodně a přihlížejte k výsledkům. Rozmnožuje-li se vaše štěstí, pokračujte v tom, nedbajíce, co tomu říkají ostatní lidé. Činí-li vás to spokojenými, buďte spokojeni, činíte-li to, a sklídíte-li dobré výsledky, jednali jste dobře. Pokračujte v tom dále a bude vám požehnáno."

Je-li nadhozena otázka o ideálním životě, nikdo na světě nemůže říci, že nějaký zvláštní druh života je všeobecně ideální. Kdo by něčemu takovému učil, říká nesmysly. Říká vám jen, co sám považuje za ideální, avšak není to nutně ideál vhodný pro vás. Řiďte se tím, co sami považujete za nejlepší! Pak jste na správné cestě, ať už vede k nebi nebo k zemi - obě cesty povedou ke stejnému cíli, půjdete-li po nich až do konce.

Jaký cíl si vyvolíte, toho dosáhnete. Budete-li s ním na konci života spokojeni, to už je otázka správného rozlišování.

O síle vůle

Přemýšlíme-li o podstatě síly vůle, tážeme se, zda síla vůle je silou mysli (angl. mind), myšlení nebo mozku. Ti, kdo se neumějí povznést nad mozek, jmenují tuto sílu mocí mozku, ti, kdo se neumějí vyšínouti nad mysl, jmenují ji silou mysli. Kdo si v člověku neumí představit nic vyššího než cit, považuje sílu vůle za sílu citu.

Pro sufie je síla vůle mocí Boží.

Božská vůle se projevuje v celém vesmíru a stvořila celý vesmír. Část této vůle se projevuje v nás. Vše, co činíme jako živoucí bytosti, je řízeno touto mocí. Kdyby tomu tak nebylo, kdyby nebylo jediné vedoucí a vládnoucí moci, co by se mohlo stát, kdyby jedna noha se chtěla ubírat k jihu a druhá k severu? Obě naše oči by patrně směřovaly různým směrem, jedno na východ, druhé na západ, neboť jejich společný pohled by neurčovala síla vůle. Při zdvihání nějakého předmětu by jedna ruka mohla jít nahoru, druhá dolů, kdyby ona vůle jim nevnucovala, aby současně spolupracovaly. Zde je důkaz, že každý člověk má sílu vůle, která řídí různé orgány jeho hmotné bytosti, jeho myšlenky a představy. Všechno je vědomě nebo nevědomě řízeno touž mocí. Ničeho bychom v životě nedokázali, kdyby předem nepůsobila tato síla vůle.

Síla vůle působí dvojitým způsobem: tehdy, když je osvětlena světlem rozumu, inteligence, a pak tehdy, když pracuje sama od sebe bez osvětlení.

Je-li síla vůle ponechána sama sobě, děláme něco, co vůbec nezamýšlíme dělat a působení je často náhodné. Působí-li však síla vůle i tak, že vědomě řídí práci těla a mysli, působí tu světlo rozumu, síla vůle spolupůsobí s vědomím. V prvním případě ponecháváme věci náhodě, v druhém myslíme, mluvíme a jednáme vědomě, ve spojení se silou vůle, a světlem, které ji osvětluje, je světlo naší inteligence.

Řekne-li někdo: "Co činím, je strašné a řekl jsem něco, co bych neměl říci," dosvědčuje že ve chvíli skutku tu sice byla síla vůle, ale rozum ji dostatečně neosvětlil.

Naše podstata je dvojitá a pozůstává ze síly vůle, z usměrňující moci a z jejích nástrojů, a to z mysli a z těla. Tyto dva nástroje jsou ovládané a řízeny silou vůle. Jednou stránkou své podstaty jsme vládcí, druhou pomocníky, třetí sluhy. Jsme pomocníky, působí-li mysl. Jsme vládcí, působí-li síla vůle. Jestliže tato moc ztratí vládu nad myslí, vymknou se myšlenky pořádku, těkají všemi směry a do oblastí, které jim naše mravnost neurčila. Také tělo je rušeno ve své práci, ztrácí-li se síla vůle. Všechny nemoci, neúspěchy a zklamání pocházejí jen ze slabosti naší vůle.

Jelikož o tom nic nevědí, považují lidé mnohdy sílu vůle za sílu mysli a myšlenek. Netuší, že za myslí a myšlením skrývá se ještě něco jiného. Je-li za ním síla vůle, je mocné též tělo. Viděli jste fakiry nebo jste o nich slyšeli, že vyzdvihnou slona. Jak může člověk zdvihnout slona? I kdyby byl sebe silnější, není tu poměru

mezi jím a obrovským zvířetem. Jaká síla tu působila? Právě síla lidské vůle, která byla větší než u slona.

Všechny velké věci, které člověk v tomto světě vykonal a všechny podivuhodné věci v tomto podivuhodném světě, jež vidíme, pocházejí z lidské vůle. Přes velkou sílu nemají zvířata takovou moc. Proto se postaví malý člověk před slona a praví: "Sedni si!" a slon si sedne. "Vstaň!" a slon vstane. Vzdor své tělesné síle poslouchá slon člověka. Právě tak dokáže fakir zdvihnout slona. Člověk zaměstná tygra, lva, koně, ba dokonce svými myšlenkami působí na neživé věci. Ale jak by mohl člověk, který nemůže poznat účinek své vůle v živých bytostech, vzbuditi její moc v neživých věcech?

Rumi mluví ve svém básnickém díle Mesnevi o ohni, vodě, vzduchu, zemi a étheru - které lidé označují za neživé věci - jako o živých bytostech. Člověku jsou živly věcmi - Bohu jsou poslušnými sluhy. Jako sluha jedná podle přání pánova, tak tyto živly jednají podle Boží vůle.

Prostřednictvím živlů působí nejen vůle Boží, ale také lidská vůle, a to v té míře, jak je tato vůle silná. Bochník chleba, daný s určitou vůlí, může - je-li síla vůle dosti velká - lépe vyléčiti nemoc, než by dokázal lék.

Na Východě mají lidé pověrečné představy, které mají svůj mystický smysl. Začíná-li někdo nějaký nový obchod nebo vydávali se na cestu, dávají mu do ruky příbuzní něco mouky nebo rýže nebo několik betelových ořechů a přejí mu štěstí v podnikání. Samo o sobě to nic neznamena. Za tím však je síla vůle a příjemci se má dostatí této vůle, která je spojena s darem. V tom je harmonie, že ten, jenž si přeje štěstí, dosahuje je. Nikdy však se člověk nemá poddávati pověře. Má se jen uznávat síla vůle, abychom jí použili v obchodě, doma a všude. Což není žádoucí, abychom měli tělesnou sílu? A pak je též žádoucí míti i sílu vůle. Ovšem, jsme-li spokojeni se slabostí těla, měli bychom se smířiti i se slabostí vůle.

Všechno světlo je naše, všechna inspirace je naše - jen když o tom víme. Proč bychom tedy neměli co nejlépe využiti života? Sil je zapotřebí a mají se rozvinout. Jestliže si člověk určil, že vyvine své síly, a to jak síly mysli, tak síly těla, má při tom pamatovat, že za oběma se skrývá síla vůle, a vyvine-li vůli, velmi snadno dosáhne hmotných a myšlenkových sil, neboť duše ovládá tělo i mysl.

Přistupme nyní k otázce, jak se liší Boží vůle od protilehlé vůle lidské.

Tomuto rozdílu porozumíme, když si uvědomíme, že jedna z nich je neomezená, kdežto druhá omezená, a jen v tom smyslu se obě liší. Neomezená síla vůle je Boží moc, omezená síla vůle je vůlí jednotlivcovou. Může-li být vůbec něco označené za prazdroj celého stvoření, pak je to Božská vůle, vůle absolutního Jsoucná. Nechcete-li ji nazvat vůlí, jmenujte ji silou nebo mocí. Avšak všechna tato označení jsou jen mrtvá slova. Síla může existovat bez inteligence a rozumu, energie se může vyskytovat bez rozumu, mysl bez rozumu. Vůle však představuje sílu, energii a moc spojenou s inteligencí. Proto se mluví o boží vůli a nikoli o Boží energii.

Materialisticky založený člověk by mluvil o energii. Proč však o energii? Je vaše inteligence energií? Je více než energií! Je to energie s rozumem. Proto též Božská vůle je energií, ale energií spojenou s Božským rozumem. Ve všem je rozum. Pozorujeme-li zevrubně přírodu, vidíme, že v ní působí Boží moudrost. Kožich zvířat a opeření ptactva se liší podle toho, zda žijí v tropických nebo v chladných krajinách. Jejich tělo, kůže, způsob života, všechno je harmonicky přizpůsobeno krajině, ve které žijí.

Touhám člověka, přáním jeho smyslů se vyhovuje pomocí příslušných smyslových orgánů. Každý z nich je tak utvářen, aby vyhověl životním touhám. Oko odpovídá požadavkům zrakového smyslu. Přes všechna naše bádání a inteligenci nikdo nedokáže si zhotovit pro své účely vhodné oko. Jsme-li svědky takové moudrosti, uvěříme, že za vším lze nalézt Boha s nejvyšším rozumem, Stvořitele nadaného nejvyšší inteligencí - nejen mechanický život, pouhou energii nebo sílu. To nás podněcuje také k otázce, proč Jej někdo jmenuje silou nebo energií a ne Bohem, nebo Jím.

Světlo oběžnic a planet není jejich vlastním světlem! Je to světlo slunce, které je ozařuje a od nich se odráží. Je to světlo, které přijímají, to také odrážejí. Právě tak je tomu s člověkem. V člověku se zrcadlí vůle Boží. Ačkoli není každá viditelná hvězda sluncem. Její světlo pochází od jediného slunce.

Má-li člověk v sobě Božské světlo, jak může dělat něco hříšného a špatného, jak může existovat něco, co jmenujeme špatností nebo hříchem? Porozumíme tomu, když si blíže všimneme rozdílu mezi právem a bezprávím, dobrem a zlem, ctností a hříchem. Hodnocení těchto pojmů je u každého člověka jiné. Je závislé na vývojovém stupni jednotlivcově, závisí na cíli nebo ideálu, jež si každý vytkl. Proto praví Prorok: "Náboženství každého člověka odpovídá jeho duši." Dopouštíme se veliké

chyby, když někoho viníme z falešné nebo nepravdivé víry, z nepravého nebo nepravdivého náboženství. Jak víme, že se jeho náboženství pro něho nehodí? Jeho vývojový stupeň, jeho temperament, měřítko mravních hodnot je u něho jiné než u nás. Proto se máme držet, pokud můžeme, svého náboženství. Nacházíme v něm vše, co podle našeho měřítka slouží našemu blahu.

Naše porozumění životu, jakož i zkušenost, kterou získáváme, vytváří v nás poklad názorů, jehož hodnotící srovnání nás poučuje, že něco slouží našemu blahu, avšak něco nikoli. Co pomáhá našemu blahu, to nazýváme ctností, co mu škodí, je přítěží. Proto je také svět zkušeností, kterou si osvojujeme, svět osobních zkušeností nebo zkušeností, které získáme pozorováním života druhých. Je proto zcela přirozené, že Tibeťan má jiné náboženství než Francouz, a obyvatelé Persie zase jiné, než obyvatelé Ceylonu.

Ačkoli je lidstvo všude totéž, přece je jednotlivcovo náboženství jeho nejnárodnější životní zkušeností a výsledkem vlastního vývoje, k čemuž se přidružuje ještě temperament lidí, mezi nimiž žije. Může činiti závěry, co je pro něho dobrým a co zlým, co je správným a co nesprávným, co jej činí šťastným a co mu brání, aby se stal šťastným. Svět se stane pro duši knihou, svatým Písmem.

Nehledá-li v ní odpověď, je bezradný.

Kdo však se radí se světem, který si vytvořil v nitru, je moudrý. Někdy se rozhodneme ve svém nitru, že něco je hříšné nebo zlé - a přece se nedovedeme držeti směru, který jsme si vytkli, jen proto, že mysl, tělo nebo vůle jsou slabé. Pak ztroskotáme, máme-li plnit zákon vlastního světa, máme-li poslouchati vlastní svědomí. Pak padáme... připadá nám to hříšné. Podobně je tomu se ctností. Máme vlastní hříchy, vlastní ctnosti, jež jsme vyvodili z vlastních zkušeností.

Hodí-li dítě po někom nožem, nedopustilo se zločinu, protože při svých zkušenostech nehodnotí tento čin jako zločin. Skutek se stává zločinem, jestliže je takovým vědomě. Teprve je-li tomu tak, je možno člověka činit z něho odpovědným.

"Nesud'te, abyste nebyli souzeni!" Neboť jakou měrou vy soudíte, takovou budete i vy souzeni." (Mat VII,1-2) Soudíte-li jiné podle svého pojetí dobra a zla, odsoudí vás totéž pojetí, tentýž předpis, budete-li jednat nesprávně. Nikdo by nejednal nesprávně, kdyby mu jeho síla vůle pomohla k tomu, aby jednal správně. Jak by mohl špatně jednat v nějaké záležitosti, kterou mu zákon

vlastního nitra, jeho svědomí označuje za zavrženíhodnou, kdyby mu nevyověděla síla jeho vůle? Ti, kdo po svém přestupku, chybě a neúspěchu pociťují lítost, dokazují, že to vlastně nechtěli učiniti, nýbrž že jim vyověděla jejich síla vůle. Síla vůle, která by nás měla provázeti po celé životní pouti, nebyla u nich dosti silná, aby pomohla udržeti ideál dobra na výši.

Jak lze posílit sílu vůle? Je nějaké cvičení, jímž lze ji vyvinout? Mají se dodržovat nějaká pravidla? Je třeba si k tomu osvojit nějaké vědění?

Prvním cvičením by bylo potlačovat každý počín, slovo a myšlenku, která je pro vás nežádoucí, to znamená, varovati se nezamýšlených činů, projevů a myšlenek. Jiné cvičení, potřebné pro posílení síly vůle je dbáti toho, aby neovládala ani vaše mysl, ani vaše tělo, nýbrž, abyste vy ovládali jak tělo, tak mysl. Choutky, jako jídlo, pití, spánek, ba dokonce i chuť pobíhati kolem nebo státi, všechny tyto choutky musíte ovládat. Každý den byste měli trochu času věnovati tomu, abyste jistou dobu potlačili veškerou touhu. Zkuste, zda se vám to podaří. Uvolněte tělo a zůstaňte co možná nejdéle tiše, aniž byste v nejmenším dbali těla. Je to těžké ovládati tělo.

Joginy, fakiry a sufije na Východě můžeme vidět celé hodiny sedět v téže tělesné posici. Takto nacvičené tělesné posice slouží k tomu, aby se podřídil každý atom těla dokonale vůli. Tím nemyslím, že by se snad všechen čas měl věnovati takovým věcem, ani že je k tomu třeba určitých cvičení. Chápeme-li věc správně a provádíme-li ji ve všedním životě, dostaví se pokrok sám sebou.

Nyní o tom, jak ovládati mysl. Ta často není ochotna poslouchati naši vůli. Chceme-li mysliti na své obchody, naše mysl možná přemýšlí o zdravotním stavu nebo o sousedu. Záleží jí na tom, aby věnovala pozornost něčemu jinému. Může býti právě tak tvrdohlavá jako divoký kůň, který se nedá zkrotit.

Prvním krokem k ovládnutí mysli je soustředění pomocí meditace (rozjímání). Soustředění by se mělo provádět v denním životě. Je třeba, aby tělo a síly mysli poslouchaly naši vůli, ať už v povolání nebo v obyčejném životě.

Brahmánská tradice vypráví, že Rama měl dva syny, Lahu a Kuša, kteří se ubírali s matkou do města. Mladík Lahu prošel jednoho dne město, aby shlédl jeho krásy, a při té příležitosti uviděl koně bez jezdce. Když se blíže poptával, zjistil, že tento kůň je úmyslně puštěn, neboť ten, kdo jej dokáže chytit, bude korunován na krále země.

Mladík, pln nadšení a naděje, si pomyslel: "Jak by to bylo krásné, kdybych ho mohl chytit," a pronásledoval koně, aby se ho zmocnil.

Ale pokaždé, když už si myslel, že ho chytí, kůň mu unikl. Neustále jej pronásledoval, ale kůň stále unikal.

To se dělo velmi dlouhou dobu. Matka zatím byla znepokojena pro nepřítomnost synovu a poslala Kušu, aby vyhledal svého mladšího bratra. Kuša našel Lahu, jak pronásleduje koně, a měl radost z jeho podnikavého ducha. Věděl však, že se bratru nikdy nepodaří koně chytit, nebude-li poučen, jak to má dělat. Když se Lahu poučil, jak se má koně zmocnit, dokázal jej chytit, dovést k úřadům a dal se korunovat za krále.

Síly mysli a myšlenek se podobají divokému koni. Jen vycovaná vůle je může chytit. Myšlenky a představy jsou v neustálém neklidu, takže nemůžeme ani myslit, na co chceme, ani cítit, co chceme - kdybychom mohli, nepřipustili bychom si bolest a neštěstí. Myšlení a představivá síla způsobují nám žal.

Kdybychom myslili stále jen na to, na co si přejeme myslit, a co chceme cítit, měli bychom nebe na zemi. Když necítíme, co si přejeme cítit, a nemyslíme na to, na co chceme myslet, jde tu jen o nedostatek síly vůle. Moc udávající směr se nemůže uplatnit.

Starší bratr ve vyprávění je učitel, který ukazuje cestu mladšímu bratru, jenž ještě tápe v temnotách. Posílá jej Bůh, aby byl mladšímu bratru vůdcem. Ten, kdo usiluje o sílu sebeovládání a podporuje v sobě touhu po koruně života, tomu bude vláda údělem.

Charakter a osud

Jestliže někdo slyší, že povaha má vliv na osud, ptá se udiveně, do jaké míry by to mohla být pravda, když zná lidi, jimž se výtečně daří, aniž by se přitom o nich dalo říci, že za své vysoké postavení nebo bohatství děkují dobrým povahovým vlastnostem.

První, o co člověk klopýtne, když obdivuje nebo dokonce zbožňuje nějakou povahu, je, že myslí zároveň na její praktický užitek. Protože však je mu důležitým praktický užitek, nevšímá si nebeského osudu, který by mu byl přízniv a přivedl jej ke štěstí. Domníváme-li se však, že všechno, co si přejeme, dosáhneme jen dobrým charakterem, shledáme, že jsme se mýlili. Jde-li např. o

obchody, potřebujeme neúnavně a pilně se snažit o úspěch, charakter není rozhodujícím.

Ptáme-li se pak, zdali štěstí spočívá v tom, že dosáhneme světskou moc, bohatství nebo postavení - zdali toto způsobuje naše štěstí - pak jsme hodni politování, neboť to všechno představuje jen velmi ubohé štěstí. Vysoké postavení člověka a velké bohatství nemá nic společného s pravým štěstím a se spokojeností myslí. I srdce toho, kdo žije v paláci, může být souženo dnem i nocí. Je to šťastný osud? Tisíce věcí jej tíží, jeho přání jsou mu nepřáteli. Je to štěstí?

Štěstí lze nalézt v nejpustší chatrči. Kdo však trpí nedostatkem peněz, ten si může říci o bohatém: "Jaký šťastný osud má ten člověk!" Zároveň bohatý si myslí: "Těm jde jen o to, aby ze mne co nejvíce vytěžili. Čekají jen na chvíli, kdy zavru oči a mé statky jim připadnou jako dědictví." Mnohé myslí ustavičně pracují proti sobě.

Je zdraví štěstím? Je zdravý člověk pořád šťasten, je jeho mysl neustále klidná? Je jeho srdce stále spokojeno? - Pokud ne - je potom vůbec třeba si přát tyto věci? Jistě že je, ale lze proto říci, že způsobují štěstí? Lze proto říci, že uspokojují životní potřeby? Jen tehdy, když se nám nedostává peněz nebo zdraví, znamenají pro nás štěstí. Dosáhneme-li obojího, zjistíme, že pořád ještě nejsme spokojeni. Musí tedy býti ještě něco jiného, co způsobuje štěstí. Ani ve zbožnosti a v náboženském založení nespočívá.

Štěstí spočívá ve splnění toho, co by každý chtěl mít, a co by pro sebe zvolil.

A co si vlastně přejeme? Všechno, co při našem vývojovém stupni se nám zdá být nejlepší, v co věříme, co si přejeme a chceme mít - všechno, co považujeme za štěstí. Jde-li však někdy o to, abychom toto rozdávali, pak k tomu nemáme chuti. V tom je celé tajemství. Měli bychom jen pochopit, že na nás je, abychom jiným dávali, co od nich očekáváme. Jsme-li ve společnosti spravedlivého, klidného a spolehlivého člověka, zatoužíme, abychom se mohli s takovým člověkem stýkati v povolání a v obchodě. Stane-li se však, že sami máme prokázati, zda jsme též spravedliví a klidní, zklameme. Očekávají-li ostatní, že s nimi budeme jednat spravedlivě, laskavě a přátelsky, bez protěžování a spolehlivě, úplně zapomínáme osvědčovati tyto vlastnosti. Protože si všímáme jen cílů vlastních, zapomínáme, co jsme jiným dlužni.

Osvícený proto učí, že sami v sobě máme vytvořiti všechno, co je krásné a žádoucí, místo abychom to očekávali u druhých. Jaký je to úkol! Jak velkého uspokojení by se dosáhlo, kdyby např.

každá země v sobě našla to, co hledá mimo sebe! Jaký svobodný život by nám byl údělem, kdybychom sami uskutečnili, co doufáme, že dostaneme od jiných. Místo abychom byli na jiných závislí v tom, co bychom jim sami mohli poskytnout, stali bychom se těmi, kdo se radují, že mohou dávat. Jak bychom mohli získati dobrotou svobodu a radost! I když je přirozené, že jsme oblíbeni a obdivováni - nečiní nás tento obdiv a obliba závislými? Manželka je závislá na lásce manželově, přítel na lásce přítelově. Kdybychom se radovali z lásky samé a ne z milované osoby, byli bychom svobodní a nezávislí. Jen ten užívá správně světa, kdo jiným prokazuje dobro. Kdo přijímá dobro, stává se jen náročnějším a je sváděn k názoru: "On tak jedná jen k vůli sobě, na mne nebere ohled, mně nyní nepomáhá, vůči mně se nyní pěkně nezachoval..." a jeho život je pln hněvu, protože očekává, že jiní mu mají dávat všechno dobré, co si jen přeje. Netuší však, že by měl mít dobro v sobě a měl by se stát nezávislým. Tu je tajemství charakteru.

Jak je podivuhodné, že všechno, co obsahuje náš charakter, předáváme okolí, a to nejen lidem, nýbrž také zvířatům a ptákům, jako např. našim miláčkům v domě a na dvoře. Velmi bychom se divili, jak působí tento vliv na naše okolí, kdybychom jej mohli zřít v celém rozsahu.

Věda učí, že slučivostí se přitahuje stejné stejným. Vyzařujeme-li tedy dobro, setkáváme se s dobrem. Dokonce ti, jimž se dobra nedostává, vědí, že všechny Boží přívlastky obsažené v Božském Praduchu a s ním spojená dobra obsahuje rovněž lidský duch. Sebe více zlomyslný, bezuzdný a zvrhlý člověk nemůže na nás působiti svou mocí, jsme-li zcela opačného založení ducha, neboť pak je naše moc daleko větší než jeho. Moc dobra přemáhá moc zla. Zlo je slabost - dobro je síla.

Člověk, který je snadno vznětlivý, nemůže udržeti na uzdě jinou právě tak vznětlivou osobu, pokud je jí nablízku. Podléhá téže slabosti a druhá osoba se neovládne. Ten však, kdo sebe ovládá, řekne ke všemu s úsměvem: "Ano", i kdyby byl často vystaven hněvivým útokům jiných lidí. Prostě vyčká. Kdo ovládá svou mysl, má hodně moci, kdo ji však neovládá, ten nezvládne ani duševní ani hmotné pochody. Nedokáže např. přiměti své syny a dcery k tomu, aby jej poslouchali, protože sám sobě neumí poručit. Kdyby se řídil svým vnitřním hlasem, poslouchali by jej nejen lidé, ale i věci. Pravé já však přejímá vedení teprve tehdy, když mu to dovolíme. Neustále bloudíme, nejsme-li vedeni intuitivním já. Když však jsme zklamali svou intuici, nastává zmatek, a když se přestaneme ovládat, dostaví se neúspěch.

Slabost člověka působí škodlivě na jeho jednání. Celý okruh jeho činnosti (rodina, světský život, obchod, průmysl atd.) je ovlivněn touto vlastností. Nemyslete si proto, že osobnost, která zastává vysoké postavení, má také ideální povahu - kdyby mu pomáhaly vhodné povahové vlastnosti, byl by v postavení desetkrát vyšším.

Povaha je naším učitelem.

Nemáme zapotřebí mluvit o ctnosti, dobru a spravedlnosti, naše poctivost měla by působit beze slov, naše dobrota by měla stačit k tomu, aby změnila naše okolí k dobrému. Neustále lidé touží po duševní moci a po vládě nad zevními věcmi, a nedbají, že jsou obsaženy v nich. Jsme sami sobě největším nepřítelem. Kůň chce tam, kam nechce jezdec. Já nedbám vnitřního hlasu, nechce ho poslouchat. Není směrodatné, co říkají lidé, duchovní a církve - nás vyučující mistr je v nás a kolem nás. Jsme-li ochotni dát se vést, všechno nás může poučit. Přejeme-li si vidět přednosti mírnosti, poznáme je na mírném člověku. Chceme-li vidět následky nestřídmosti, najdeme je u nestřídmého člověka. Chceme-li vidět přednosti vedení, můžeme je spatřit na těch, kdo se dají vésti. Vše je věcí zkušenosti a zkoumání. Náš vnitřní vůdce, který nás vede k pravému ideálu, nikdy nezklame.

Měli bychom činit vše, co chceme, aby nám činili druzí, a neměli bychom činit jiným, i kdybychom si to přáli udělat, nic, co oni si nepřejí. Všechno, co očekáváme od světa, přejeme si jen s ohledem ke svému blahu. Kdybychom však jednali podle jiného hlediska, stali bychom se nesrovnatelně důležitějšími osobnostmi. Místo abychom byli příkladem sobectví, spatřovali bychom nejlepší v tom, že bychom dávali svým nejbližším příbuzným, dětem a přátelům.

Všeobecně lze přirovnat život k rostlině ozbrojené trny. Kdekoli bychom ji chtěli chytit, tam narazíme na trn. Čím více se otevrou naše oči, tím narazíme na více trnů: na trny sebelásky, neboť každé já si přeje nejlepší pro sebe a není nakloněno k dávání. Kdybychom se pokusili, třebaš to bylo jen ze zvědavosti, státi se růží, pak by byl náš život hoden toho, aby byl prožit.

Jakmile si začneme uvědomovat své chyby, poznáváme, o kolik více bychom vlastně museli učinit, abychom se stali hodni jména "člověk". Ghalib pravil: "Ze všech nesnází v lidském životě je nejtěžší opravdu stát se člověkem.

Jednoho dne potkali se na tržišti dva madzubové (madzub je člověk, který se věnuje duchovnímu poznání, který se straní lidí, a ti jej zase považují za pomateného). Jakýsi divák se velmi divil,

když uviděl, jak se ti dva "pomatení braši" zdraví: "Jaké to bratrství mezi pomatenými lidmi!" Odebral se k obydlí jednoho z obou madzubů, a dlouho čekal, než madzub uznal za vhodné, aby si s ním promluvil. Po značné době byl konečně v takové náladě, že byl ochoten se s ním pobavit. Položil svou produchovnělou ruku na hlavu návštěvníkovu a řekl: "Mé dítě, jdi na tržiště a pověz mi, cos viděl!" Muž se tedy pustil do města, podíval se na zástupy lidí a pln údivu se vrátil zpět. Byl nadmíru udiven. "Každá tvář, kterou jsem spatřil, měla zvířecí podobu, v celičkém městě jsem neuzřel ani jedinou lidskou tvář s výjimkou toho člověka, kterého jste pozdravil, a kromě vašeho - jen tyto dvě, světče!"

Tím není řečeno, že obličejové tváře jsou jiné, nýbrž jen to, že pouhé zevní tvary lidského zjevu nedostačují, aby nám vtiskly pečeť člověka. Chceme-li se vyznamenati před ostatními tvory, může se to státi jen něčím jiným, co zvířata nevládnou. Člověk činí všechno, co zvíře. Nepřijímá potravu jako zvíře? Lidé i zvířata spí, lidé i zvířata vyhledávají pohodlí. Člověk může být jen tehdy významnější, když může provést něco, co zvířata učiniti nemohou. Co například? Snad stavěti domy? To dovedou ptáci také. Jsou bojovní? Zvířata a ptáci rovněž bojují! Vyznačují se snad dovednostmi a smyslem pro umění? I to zvířata umějí. Podívejme se jen, jaké podivuhodné síť zhotovuje pavouk!

Člověk byl stvořen k tomu, aby překonal, co zvířata nepřemohla. Co to je? Já. Toto já jej činí sobeckým a ponouká jej, aby využíval okolí. Toto já je vlastní příčinou všech poruch, nedorozumění, neklidu, utrpení, jež s sebou přináší život. Největším nepřitelem je já, sebeláska, projevující se v manželce nebo manželce, v synu či dceři, nebo v příteli, v sousedu či v zaměstnanci. Vidíme-li, jak sebeláska světského člověka se stává trýzní, musíme přiznati, že není nic naléhavějšího, než porozumění, že jeden není lepší než druhý, že se nikdo právem nedomnívá, že je lepší než druhý, a nemá si myslet, že by mohl pomoci rodině, dětem nebo okolí, aniž by napřed přemohl své já a vyřadil sobectví. Nepřemáhejme se navzájem nespravedlivě jen z domýšlivosti! "Toho, co je mé, ať se nikdo nedotkne!" "To je můj názor." "Mé mínění je správné, mínění ostatních je chybné." Proti takovému myšlení horliti, to činili všichni proroci.

Avšak pořád se vyskytují lidé, kteří věří, že je velmi nutné, aby hájili sebe a dbali svých zájmů.

Ačkoli se zvířata hodně liší od člověka, tento rys s ním mají společný. Má-li na příklad jeden ze dvou psů jen jednu kost před sebou, nedovolí, aby se jí druhý dotkl, i když sám je syt a kosti

nepotřebuje. "To je má kost a mou zůstane!" S tím pes vystačí, pokud cizí pes má strach. Je-li však větší, vrhne se na prvního psa a vytrhne mu kost násilím. Tak vypadá život.

Kdybychom měli tuto podobnost vztáhnouti na pravého člověka, namítli bychom: "Ano, byl příliš dobrý! Šel jsem k němu na oběd, byl totiž tak laskav, že mne pozval na oběd!" To bylo sváteční jídlo lidí, ono sváteční jídlo zvířat. Tak se má člověk lišit od zvířete. Zvíře také nepozná ani otce ani matku, ani rodiště, kdežto člověk ano. Jakmile člověk dospěje, pomyslí si: "Matka mne pěstovala jako dítě. Nyní zestárla a já pro ni udělám vše, co je v mé moci." Prodlí u myšlenky, která je hodna úcty, jež jí věnuje, a tak se prokazuje být pravým člověkem. Zapomenutí a nedostatek uznání za péči dříve prokázanou je známkou zvířecí povahy. Nestará-li se člověk právě jako zvíře vůbec o toho, kdo se o něho staral a pečoval v dětství a v mládí, dokazuje, že se mu nedostává lidskosti.

I andělé uctívají Krista a Kristus je ideální člověk. Andělé tedy vzdávají hold ideálnímu člověku. I když člověk přebývá zde na zemi, stojí výše než andělé z nebe, jestliže umí být opravdu člověkem, jestliže nese známky pravého lidství. Slova Bible: "Vy jste solí země" (Mat V,13) vysvětlují, že člověk je ideálním projevem, povzneseným nad nerosty, rostlinstvo a zvířectvo, ba dokonce výše stojícím než andělé. Ztratí-li však smysl pro lidské - kdo by jej měl přijít poučit? Na něm je, aby se učil.

Člověk je otcem lidstva. Co by bylo z dětí, kdyby se otec ocitl na scestí? Kolik záleží na předchozí generaci! Náš zrak se neustále obrací na naše potomky, zda jim se dobře daří, zda jsou úspěšní, zda kyne šťastná budoucnost národu, zemi, rodině. Pravé blaho, po němž máme toužiti nemá nic společného se střádáním peněz v bance, se stavbou tolika a tolika domů a s vysokoškolským vzděláním. Naší vůdčí myšlenkou by měla být péče o blaho našich potomků. Rodiče by se měli starati o blaho svých dětí dříve, než se narodí. Děti si přinášejí na svět, co zdědily, a nato rodiče málokdy pamatují.

Náš klid, mír, soulad, sklon ke krásným a dobrým skutkům a věcem vytváří dědictví, jež můžeme uložit pro své děti. Otcův a matčin vliv na děti je daleko silnější než vliv některých planet.

Otec si pak myslí při všem, co dělá: "Mé dítě se má ubírat v mých stopách." To je osud. Či není to snad osud lidu, národa, rodiny a jednotlivce? Nejlepším ideálem je, abyste vytvořili tak ideální příští generaci, jak si přejete.

Život mnohých platí jen příští generaci, naději zítřka. Netřeba nahlédnouti, že především běží o to, aby se zlepšil život dítěte? K těm vrchním představeným města se vzhlíží jako ke vzorům, podle nichž mladý svět má zaříditi svůj život. Jak můžeme ukázati, že jsme hodni takových vedoucích míst? Pro vedoucí roli je oprávněn jen ten, kdo místo aby ovládl jiné, naučil se ovládati sám sebe. Jakou atmosféru můžeme vytvořiti svým charakterem! Jakou moc propůjčuje charakter, jaká síla tkví v opravdovosti.

Kolik síly se ztrácí, když zamýšlený čin je pochybné hodnoty. Jakými úzkostmi prochází např. vrah! Je už zpola utýrán dřívě, než provede svůj skutek. Přemáhá odpor strachu, svědomí, dobra, smyslu pro spravedlivost a rozumu, takže sám je polomrtev dřívě, než jiného zabije. A po vykonané vraždě ocitá se v politováníhodnějším stavu než jeho oběť. Síla charakteru se rovná síle vojska! S Kristem přece byly zástupy nebeského vojska, také s Mohammedem chodily nebeské voje. Stačilo, že se objevil a obrátil tisíce svých nepřátel na útěk. Tento děs pocházel ze sebeovládání Prorokova.

Osobnost vykazuje takové vlastnosti, jaké se do člověka zasely! Jsme ješitnější, když tvrdíme, že jsme dobří a spravedliví, dřívě než osvědčíme tomu odpovídající vlastnosti, a než rozvineme jejich sílu. Jak je tomu s člověkem, dá se poznati již z atmosféry, která ho obklopuje, neboť člověk je zpodobněním svých myšlenek. Všechno, na co myslí nebo co zamýšlí, prozrazuje jeho záření, hlas, pohyby. Ve všem prozrazuje, do jaké míry je vyvinut. Ukazuje se tím, kým jest.

Každý zisk, ať duchovní, hmotný, mravní nebo mystický, odpovídá povaze. Jestliže jsme ničeho nezískali, hledejme příčinu v povahových nedostatcích.

Zisk a ztráta

V očích mystikových zisk není ziskem a ztráta není ztrátou. Vždyť to, co se v určité době zdá být ztrátou, může se ukázat v jiné době, že je ziskem. Čím důkladněji o tom přemýšlíme, tím lépe vidíme, že každý zisk v sobě skrývá ztrátu a každá ztráta zisk. Co se včera zdálo být ziskem, může se zítra projevit jako ztráta. V tomto smyslu hodnotí mystik radost ze zisku a zármutek ze ztráty. Poznává, že zisk se může zvrtnouti ve ztrátu a ztráta v zisk. Čím dále sledujeme tento myšlenkový postup, tím je nám jasnější, že zisky hmotné povahy mají jen přechodnou cenu a že jsme možná k vůli nim obětovali zisky větší. Jest však přirozené, že tuto ztrátu nepociťujeme, protože ani nevíme o ziscích vyššího

druhu. ("Kdyby blaženost byla nevědomostí, bylo by bláhové být moudrým.")

Při každé životní zkušenosti lze rozeznávat tři stadia: první z nich je úmysl, druhé provádění a třetí dokonaná zkušenost.

V první podobě je zkušenost ještě pouhým plánem a tehdy si nelze učiniti jasnou představu o tom, zda představuje zisk nebo ztrátu. Řekněme, že se někdo rozhodne založiti výnosný obchod. To je výchozí stadium, záměr. Následuje skutečné vybudování podniku, a pak už je zřetelnější, zda to přinese zisk nebo ztrátu. Ještě jasněji se bude jevit otázka ztráty a zisku, jestliže obchod bude už proveden. Už je tu zkušenost. Až do té chvíle si podnikatel nemohl změřiti výnos, ale nakonec se dá zjistiti, zda jeho životní záměr vedl k zisku či ke ztrátě.

V životě rozeznáváme pravé a nepravé a stále více se přikláníme k pravému. Rozeznáváme mezi pravým zlatem a jeho nepodobeninou a platíme více za pravé, neboť je trvalejší. Oba dva zlaté vzorky mohou míti i stejný lesk. Z toho je zřejmé, že hodnotu věcí měříme jejich trvanlivostí. Stejným způsobem bychom činili rozdíl mezi skutečnou a zdánlivou ztrátou, mezi pravým a nepravým ziskem, kdybychom uměli poznávat, co v životě je trvalé a co pomíjející. Žádný zisk přechodné povahy není pravým ziskem. Právě tak utrpení nebo radost jsou přechodnými stavy. Radost ze zisku se může zítra proměnit v zármutek. Kdybychom znali podstatnou skutečnost, nikdy bychom se nezarmoutili nad ztrátou věcí, o jejichž přechodné povaze jsme se přesvědčili.

Na jedné straně pracujeme o jednotlivcovu blaho a zájmy, avšak na druhé straně je tu všemohoucnost, která je mocnější než my a její působení je účelnější než naše. Spolupůsobí-li harmonicky universální a individuální moc, vše se daří. Jsou-li však v rozporu, stane se, co uzná universální vůle za správné bez ohledu na to, co považuje jednatel za správné či nesprávné. Kdo to ví a udržuje svou vůli v souladu s vůlí Boží, ten začíná zažívatí Boží podněty a dostane se mu také citu, jímž zjistí, co v jeho vůli je harmonické s vůlí Boží. Pak ho už v životě nepotkají nezdary. Bude mu lehčeji, protože popluje s proudem a nikoli proti němu.

Náš smysl pro spravedlivost nedostačuje, protože je zatemněn stíny našich sympatií, naší osobní účasti nebo neúčasti vůči lidem a věcem.

V Bibli je psáno: "Kde je váš poklad, tam je i vaše srdce." (Mat VI,21) Je-li náš zájem upřen na pomíjející pozemské věci,

nebude mít naše srdce zisku z tohoto ani z onoho světa. Kdo důvěřuje časnému, musí se smířiti s nevyhnutelnými zklamáními zde i po smrti. V tomto světě jsou všichni sobečtí - i mudrci jsou takoví: zříkají se sice všeho, čeho si cení světští lidé, za to však touží po něčem, o čem vědí, že v sobě skrývá větší zisk. Jediný rozdíl mezi jejich jednáním a mezi počínáním zcela sobecky vyhlížejícího nevědomce je v tom, že moudří opouštějí, co se jim jeví jako zdánlivý zisk. Kdo jinak jedná, podobá se psu, který stále honí svůj stín.

Přednost lidského života v jemném lidském rouchu je příliš velká, než abychom mohli dopustit, že bychom jej promrhali v honbě za zdánlivým ziskem, který se nakonec ztrácí, byť by nám připadal sebe bohatším a dokonalejším. Kde je zisk, když je nám nakonec získaný předmět opět vyrván. Jaký je to zisk, máme-li něco, co musíme stále chrániti a hlídati před chtivostí jiných? Každý se snaží, aby si přivlastnil váš zisk, a to může učiniti s každým pomíjivým ziskem. Jest v naší povaze, že hledáme spolehlivé věci a přátele. Naše podstata nás učí v přáních, která nám připadají životně důležitá, toužíme jen po pomíjivostech a ty uskutečňujeme. Což nám válka neukázala, jak umělci byli připraveni o své umění, jak králové ztráceli své koruny, jak mnohý se zřítíl z nebeských výšin - a to všechno se stalo obratem ruky! Lze se vůbec na něco na zemi spolehnouti? Když o tom všem přemýšlíme, musíme si přiznat, že naše porozumění je ještě dětské. Považujeme se za chytré a moudré, ve skutečnosti jsme si však o životě neudělali dokonalý obrázek.

Jednoho dne však, až začneme svůj život zkoumati, pohlédneme na sebe tak, jako rodiče hledí na své děti, když pozorují jejich počínání, když vidí, za jak důležité považují písek a hračky, zkrátka věci, jejichž nedůležitost už velcí prohlédli. Svitne nám, jak dětský je náš život, jakmile začneme ceniti věci, které se nám zprvu zdály být tak důležitými, podle jejich skutečné ceny. Jak cennými se nám zdají býti maličkosti jako čest, urážka, úcta a špatné zacházení - a co na nich nakonec záleží? Nevidíme snad pořád lidi, kteří jednoho dne jsou oslavováni a vyneseni do vysokého postavení - a druhý den se na všechno zapomene!

V Moskvě bylo vídati před válkou v každém výkladu obchodu obraz cara a v jiných výlohách obrazy Panny Marie s Ježíškem. Jaká změna nastala během několika let! I celý národ změnil za chvíli své smýšlení.

Pochvala a čest, láska a dobrota - jsou trvalé, jsou spolehlivé? Nehledáme od rána do večera bohatství a slávu,

přátelství a ochotu v pomoci? I kdybychom výchovou a zkušeností byli sebe více vyvinuti, přece stále budeme toužit po něčem, co nemůže přinést trvalého zisku. Těmito nepravými hodnotami dospíváme ku zkušenosti, že věci, které jsme až dosud považovali za důležité, jsou pomíjejícího rázu. Nakonec se učíme chápat, že by bylo moudré, kdybychom hodnotili všechny věci, ideály a snahy podle jejich spolehlivosti a trvanlivosti.

Když jsme poznali tuto pravdu o pomíjejícínosti světských věcí, tu zjišťujeme současně, že není třeba, abychom se všech vzdali a odřekli. V ruchu světa se můžeme cítit právě tak dobře jako v samotě. Můžeme mít všechny dobré věci jako bohatství, přátele, dobrotu, dávající a přijímající lásku, pokud jsme se naučili, že se jimi nemáme dát oslepit ani zklamat, i když věci nejsou takovými, jakými bychom je chtěli mít. Když jsme dospěli tak daleko, jdeme za svým povoláním, dosahujeme bohatství, zaměstnáváme se jako dříve - ale oči máme nyní otevřeny, ty oči, které byly až dosud slepé.

Tomu nás učí život. Tím se dá vysvětlit, že na Východě sufi může být právě tak dobře králem jako fakirem. Nejde přece o doslovně prováděné odříkání, nýbrž jen o to, abychom se vzdali osobní víry v důležitost pomíjejících věcí.

Člověk, který prohlašuje, že je nesobecký, obyčejně sobecký je, a to z hlouposti. Egoisté z moudrosti jsou v právu. Jsou ve skutečnosti sobečtí, avšak z pravé moudrosti. Pomýšlí na to, co jim přináší největší užitek.⁽¹³⁾ Bláhový sobec nikdy nic nenašetří, a proto nemá nikdy, co by dal. Moudrý sobec je šetrný, aby mohl být dobročinný. Kdo je po celý život chudý, obyčejně pro nikoho nic neučinil. Proto je i třeba nazvat moudrým toho, kdo nejen umí rozeznat pravý zisk od nepravého, nýbrž zná též cenu, kterou nutno zaplatit za pravý zisk.

Jak určit cenu našeho úspěchu, jest otázka, zda náš zisk je vyšší než cena, za níž jsme jej koupili nebo zda je zaplacená cena vyšší než dosažený zisk. Komu je toto jasné, ten se naučil správnému životnímu nazírání.

Každý zisk vyžaduje tedy oběť. Abychom něčeho dosáhli, musíme něco obětovat. Toužíme-li po něčem bez oběti, ztratíme obojí, pravý zisk i to, co jsme měli, tak jak tak, obětovati. Proto je nezbytné jednou pro vždy stanovit, co je pravý a co klamný zisk. Zda jsme něco získali nebo ztratili, to můžeme posoudit teprve tehdy, až jsme zjistili, zda zisk je větší, než co jsme obětovali. Držte se pravého a zanechte nepravého!

Je-li něco, co se nazývá svatým odříkáním, pak je to zřeknutí se malých věcí ve prospěch vyššího zisku, a nikoliv zřeknutí se zisku vůbec. A přitom má vládnout jasný názor o tom, co je horší a co lepší.

Dokonce stojíme-li před výběrem mezi dvěma světskými zisky, vždycky rozhodneme, který z nich je trvalejší. Tomu máme dát přednost. Vezměte si na pomoc pochodeň moudrosti, aby osvětila vaši životní stezku a vy jste poznali, co má v životě pravou cenu a co nikoli.
